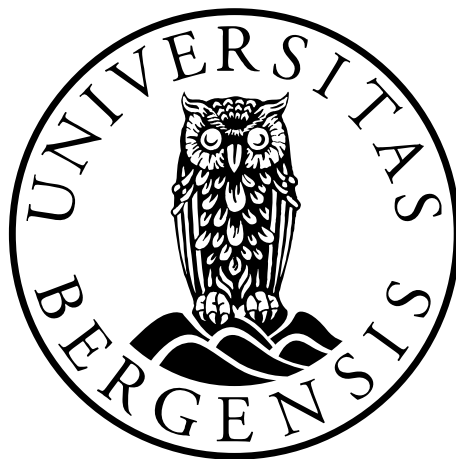

Barns rett til tiltak fra barneverntjenesten: Et paternalistisk paradoks?

- *En kvalitativ dokumentanalyse av politiske dokumenter tilknyttet
bvl §1-6*

Natalie Eltoft

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Våren 2023

Det psykologiske fakultet
Institutt for helse, miljø og likeverd (Hemil)

Forfatter: Natalie Eltoft

Veileder: Gaby Margarita Ortiz Barreda

Bi-veileder: Trond Helland

Forord

Det siste året har følt uvanlig langt, men likevel gått så fort forbi når jeg ser tilbake. Året har vært en berg-og-dalbane av følelser; nysgjerrighet, frustrasjon, mestring, irritasjon, og glede. Jeg hadde trodd at jeg skulle kjenne på en overveldende glede av å være ferdig med oppgaven, men det føles mest rart å være ferdig. Rart å vite at oppgaven ikke skal jobbes videre med i morgen, og at jeg ikke skal være en del av det fine student-fellesskapet lengre. I løpet av alle mine studieår har jeg lært mest dette året. Det er rart, men lykkefølelsen kommer nok snikende.

Jeg vil rette en takk til min veileder Gaby Margarita Ortiz Barreda, du har vært en god hjelp gjennom dette arbeidet. En stor takk til min bi-veileder Trond Helland, som påtok seg rollen litt inn i løpet. Uten deres kompetanse og gode tilbakemeldinger ville ikke dette gått. En takk til nære og kjære som har støttet meg og kommet med mange oppmuntrende ord underveis i arbeidet, samtidig som dere har latt meg få forsvinne inn i «master-boblen» min periodevis. Til min søster Linn som har korrekturlest oppgaven min; tusen takk. Jeg setter pris på at du tok deg tiden.

Det er surrealistisk at innleveringen av denne oppgaven markerer slutten på studentlivet. Jeg tror og håper at med all kunnskapen jeg har tilegnet meg, vil det neste kapittelet inn i arbeidslivet bli like spennende og lærerikt.

Takk for fine år!

Bergen, 15. mai 2023

Natalie Eltoft

Sammendrag

Rettighetsfestingen av barns rett til tiltak fra barneverntjenesten, har vært en debatt i Norge siden utarbeidelsen av barnevernloven av 1992. Etter ikraftsettelsen av barnevernloven av 1992, har fire offentlige utvalg fra år 2000 til 2016 anbefalt myndighetene å rettighetsfeste barns rett til tiltak i barnevernloven. Norge fulgte anbefalingene først i 2016, og retten ble ikraftsatt i 2018 i barnevernloven av 1992 §1-5. Rettigheten ble videreført i barnevernloven av 2021 §1-6.

Formålet med denne studien er å få en dypere forståelse for Norges valg om å rettighetsfeste barns rett til tiltak, og undersøke hva rettighetsfestingen betyr for barns rettslige posisjon i samfunnet. Studiens problemstilling er følgende: *«Hva ledet til Norges valg om å implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten i barnevernloven, og hva betyr dette for barnet som rettighetssubjekt?»*

Studien anvender en kvalitativ dokumentanalyse, hvor det benyttes både innholdsanalyse og argumentasjonsanalyse på studiens datamateriale. Studiens datamateriale består av politiske dokumenter, som er publisert i perioden 2000-2016. Funnene diskuteres på bakgrunn av de teoretiske perspektivene *paternalisme* og *barnet som aktør*.

Studiens funn viser at samfunnets syn på barn er i endring, og at barn har fått en sterkere juridisk posisjon. Barnets juridiske posisjon har styrket seg noe gjennom en rett til tiltak, blant annet i situasjoner hvor barnets og foreldrenes rettigheter er i et motsetningsforhold. Barnets juridiske posisjon har fortsatt svakheter, som innskrenker barnets mulighet som aktør. Samtidig viser funnene at Norge ikke alltid har barnets beste som vurderingstema i saker som omhandler barn.

Nøkkelord: Barnevernloven, rett til barneverntjenester, barns rettigheter, paternalisme, dokumentanalyse

Abstract

The legalization of children's right to measures from the child protection service has been debated in Norway since the drafting of the Child Protection Act of 1992. Four public committees have recommended that authorities implement the right to measures, but it was not implemented into said law until 2016, and not enforced until 2018.

The purpose of this study is to gain a deeper understanding of Norway's choice not to enshrine children's right to measures, and to examine what enshrining this right means for children's legal standing in society. This study's problem statement is the following: «*What led to Norway's choice to implement a right to measures from the child protection service into the Child Protection Act, and what does this mean for the child as a subject of rights?*»

The study uses a qualitative document analysis, where both content analysis and argumentation analysis are used on the study's data material consisting of political documents published from 2000 through 2016. The findings are discussed on the background of the theoretical perspectives of *paternalism* and the *child as actor*.

This study finds a clear development in society's view of children and children's legal standing. Children's legal standing has been strengthened through the right to measures in situations where the rights of children and guardians are opposed. Children's legal position does however still have weaknesses limiting the children as actors. The study also finds that in disputes, Norway does not always consider what's best for the child.

Keywords: Child Protection Act, right to child protection services, children's rights, paternalism, document analysis

Innholdsfortegnelse

Forord	III
Sammendrag	IV
Abstract	V
Figur- og tabelloversikt	IX
1.0 Introduksjon	1
1.1 Tema	1
1.1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	2
1.1.2 Problemstilling	3
1.2 Begrepsavklaringer	3
1.2.1 Menneskerettigheter	3
1.2.2 Rettigheter	4
1.2.3 Norges offentlige utredninger	4
1.3 En historisk oversikt over rettighetene til barn	5
1.3.1 Har barn rettigheter?	6
1.4 Lovparagrafens ikraftsettelse	7
1.5 Masteroppgavens videre oppbygging	7
2.0 Teoretisk forankring	8
2.1 Barnet som aktør	8
2.2 Paternalisme	9
2.2.1 Ulike typer paternalisme	10
2.2.2 Barn og paternalisme	11
3.0 Litteraturgjennomgang	13
3.1 Barns rettslige posisjon- og rettssikkerhet	13
3.1.1 Nasjonale målinger	15
3.2 Barns rett til tiltak fra barneverntjenesten	16
4.0 Metode	19
4.1 Vitenskapsteoretisk tilnærming	19
4.1.1 Hermeneutikk	21
4.2 Bakgrunn for valg av metode	22
4.2.1 Kvalitativ dokumentanalyse.....	22

4.3 Søk og utvelgelse	23
4.3.1 Avgrensninger av datamaterialet	24
4.3.2 Presentasjon av datamaterialet	24
4.4 Analyse.....	26
4.4.1 Innholdsanalyse.....	27
4.4.2 Utvikling av kategorier	28
4.4.3 Argumentasjonsanalyse: en Habermasisk tilnærming	29
4.4.4 Den objektive verden i relasjon til diskursene juridisk og pragmatisk	30
4.4.5 Den sosiale verden i relasjon til den moralske diskursen	30
4.4.6 Den subjektive verden i relasjon til den etiske diskursen	30
4.4.7 Kategorier utviklet gjennom argumentasjonsanalyse	30
4.5 Kvalitet i forskningen	32
4.5.1 Studiens troverdighet	33
4.5.2 Studiens overførbarhet	33
4.5.3 Studiens pålitelighet.....	34
4.5.4 Forskerens for forståelse	34
4.6 Forskningsetiske refleksjoner	34
5.0 Presentasjon av funn	36
5.1 Funn utledet gjennom innholdsanalyse	36
5.1.1 Synet på barn og barns rettslige posisjon i samfunnet	36
5.1.2 Samfunnet syn på barn: Barn er samfunnets fremtid.....	36
5.1.3 Samfunnets syn på barn: Barn er sårbare og trenger beskyttelse.....	38
5.1.4 Samfunnets syn på barn: Faglig utvikling i fremmarsj	40
5.2 Barns rettssikkerhet: Barn som rettssubjekt	41
5.2.1 Problemer fra et rettssikkerhetssynspunkt for barnet.....	41
5.2.2 En langvarig debatt rundt barns rettigheter	42
5.2.3 Økt fokus på barns rettigheter	43
5.2.4 Barns rettssikkerhet: Barns rettigheter i et paternalistisk spenningsforhold.....	44
5.3 Meldinger til barneverntjenesten og tiltak.....	49
5.4 Utvalgets og myndighetenes ståsted	50
5.5 Funn utledet gjennom argumentasjonsanalyse.....	50
5.5.1 Argumenter for en rett til tiltak	51
5.5.2 Juridiske argumenter	51
5.5.3 Pragmatiske argumenter	53
5.5.4 Moralske argumenter.....	54
5.5.5 Etske argumenter.....	55

5.6.1. Argumenter mot en rett til tiltak	57
5.6.2 Juridiske argumenter	57
5.6.3. Pragmatiske argumenter.....	58
5.6.4 Moralske argumenter.....	59
5.6.5 Ethiske argumenter.....	60
6.0 Drøfting	61
6.1 Norge velger å ikke implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten.....	61
6.1.1 Utvalgene mener Norge ivaretar barns rettigheter på en tilfredsstillende måte.....	61
6.1.2 Norge har ikke alltid barnets beste som avgjørende vurderingstema	63
6.1.3 Rettferdiggjør barns manglende rett gjennom etiske argumenter	66
6.1.3.1 Er en plikt til å hjelpe det samme som en rett til hjelp?	66
6.1.3.2 En juridisk diskusjon	68
6.1.4 Oppsummering.....	70
6.2 Barns- og foreldres rettigheter i et paternalistisk paradoks.....	71
6.3 Norges valg om å implementere en rett til tiltak for barn	73
6.3.1 Rettighetens utforming.....	74
6.3.1.1 Vilkår.....	75
6.3.1.2 Barns mulighet til tiltak fra barneverntjenesten	76
6.3.1.3 En rettighet eller et symbol?.....	79
6.4 Barnet som rettssubjekt	80
6.4.1 En verge med barnets beste- og interesser som utgangspunkt.....	81
6.4.2 Sett fra barnets ståsted.....	82
7.0 Oppsummering	85
7.1 Studiens viktigste funn	85
7.2 Studiens styrker og begrensninger	87
7.3 Avsluttende merknader	87
8.0 Litteraturliste.....	89
Vedlegg	96

Figur- og tabelloversikt

Figur 1: Prosessen, og samspillet mellom prosessene, i forskningsprosessen.	20
Figur 2: En fremstilling av den Habermasiske tilnærmingen til argumentasjonsanalysen med begrepene til Taylor (1985).	29
Tabell 1: Søk etter dokumenter som omhandler barns rett til nødvendige barneverntjenester	24
Tabell 2: Presentasjon av dokumentene som utgjør masteroppgavens datamateriale.	25
Tabell 3: En fremstilling av kategorier, underkategorier og begrepet utviklet gjennom innholdsanalyse.	28
Tabell 4: Presentasjon av kategoriene og underkategoriene som dokumentene er kodet i.	31
Tabell 5: En overordnet fremstilling av antall argumenter for en rett til tiltak utledet gjennom argumentasjonsanalyse.	51
Tabell 6: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «juridiske argumenter».	51
Tabell 7: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «pragmatiske argumenter».	53
Tabell 8: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «moralske argumenter».	54
Tabell 9: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «etiske argumenter».	56
Tabell 10: En overordnet fremstilling av antall argumenter for en rett til tiltak utledet gjennom argumentasjonsanalyse.	57
Tabell 11: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «juridiske argumenter».	57
Tabell 12: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «pragmatiske argumenter».	58
Tabell 13: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «moralske argumenter»	59
Tabell 14: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «etiske argumenter»	60

1.0 Introduksjon

1. 1 Tema

Den 01. juli 2018 trådte lovendringen i kraft som gir barn en rett til nødvendige tiltak fra barneverntjenesten i Norge, og denne rettigheten ble videreført i den nye barnevernsloven som trådte i kraft i januar 2023 (Barnevernloven, 1992, §1-5; Barnevernsloven, 2021, §1-6). Det ble allerede i prosessen ved utarbeidelsen av barnevernloven av 1992 tatt opp til vurdering om loven skulle inneholde en slik rettighetsformulering, men Barne – og familiedepartementet uttrykte at det var «*unaturlig*» og at saksbehandlingsreglene i barnevernloven bidro til å ivareta barnet på en «*meget tilfredsstillende måte*» (Ot.prp.44 (1991-1992), s. 7). Til tross for dette ble rettighetsfestingen tatt opp til vurdering fire ganger til; i 2000 av Befring-utvalget, i 2009 av Flatøy-utvalget, i 2012 av Raundalen-utvalget, og i 2016 av Sørensen-utvalget – hvor forslaget vant frem (NOU 2000: 12; NOU 2009: 22; NOU 2012: 5; NOU 2016: 16).

Før Norge valgte å implementere en rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten, var det lite forskning rundt denne rettigheten (Andersland, 2009). Etter publiseringen av NOU 2016: 16 av Sørensen-utvalget, økte engasjementet rundt rettighetsfestingen noe i det vitenskapelige miljøet (Andersland, 2016; Sigurdson, 2016; Stang, 2017). Det ble også publisert to masteroppgaver som tar for seg rettigheten (Kristoffersen, 2017; Seljetun, 2019). Barns rett til tiltak har derfor hatt et økende fokus på seg i etterkant av at det ble bestemt å innføre rettigheten.

Formålet med denne masteroppgaven er å se på prosessen som ledet frem til lovendringen i barnevernsloven §1-6 (2021). Ved å se nærmere på prosessen ønskes det å finne ut hva som har bidratt til at denne endringen ble gjort, og hvordan rettighetsfestingen påvirker barnet som rettssubjekt. Prosessen analyseres gjennom en metodisk tilnærming som fokuserer på å gå i dybden av argumentene som er benyttet for og imot rettighetsfestingen. Videre vil dybdeforståelsen av argumentene suppleres med kontekst uthentet gjennom innholdsanalyse. Gjennom å benytte metodiske tilnærminger som tidligere ikke er anvendt på prosessen som har ledet frem til lovendringen, vil dette bidra til å se prosessen fra et nytt perspektiv.

1.1.1 Bakgrunn for valg av tema

Norge regnes som et av de beste landene i verden til å sikre og håndheve menneskerettigheter, også barnerettighetene (Hennum, 2015). Til tross for dette, pågikk debatten om rettighetsfestingen av barns rett til tiltak fra barneverntjenesten fra 1992 til 2016, hvor rettigheten først ble lovfestet i 2018 (Barnevernloven, 1992, §1-5). Selv om debatten har vedvart i nesten tre tiår, er det begrenset hvor mye forskning og fagfelleverderte artikler som foreligger, som konkret tar for seg en rett til tiltak.

Kristoffersen (2017) har i sin masteroppgave sett på barnets rett til tiltak gjennom gjeldende rett (før rettighetsfestingen fant sted), forslaget om å endre barnevernloven til en rettighetslov, og om lovforslaget vil medføre en bedre beskyttelse av barn enn hva barn har etter gjeldende rett, ved bruk av metodene rettsdogmatikk og rettspolitikk. De mest sentrale funnene fra Kristoffersens masteroppgave er at det ble utledet svake rettighetslementer fra barnevernloven av 1992, og at disse ikke var tilstrekkelig for å konkludere med at loven gir barn rettigheter. Videre vil en rett til tiltak ikke kunne håndheves av rettighetshaveren selv, og barnet er derfor avhengig av foreldrene for å kreve eller klage på rettigheten. Ofte har barn og foreldre forskjellige interesser, og ved at barnet er avhengig av foreldrene vil dette ikke medføre en realitetsendring av barnets rettslige posisjon på bakgrunn av innføringen av en rett til tiltak. Videre har Seljetun (2019) i sin mastergrad også tatt opp denne tematikken med fokus på hvordan rettighetsfestingen konstrueres som det betydningsfulle i NOU 2016:16. Ved bruk av en diskursteoretisk analyse mener hun det er fem momenter som konstruerer rettighetsfestingen som det betydningsfulle: internasjonal konvensjonsforpliktelse, nasjonal harmonisering av lovverket, barnet som juridisk individ, barnet som individ og menneske i utvikling og regulering av fagfeltet- og profesjonsutøvers skjønnsutøvelsesprosess.

Det som skiller mitt masterprosjekt fra tidligere forskning, er at jeg benytter andre teoretiske innfallsvinkler og et annet analyseverktøy. Jeg har et særlig fokus på hvilken kunnskap som kan utledes fra argumentene som er blitt benyttet for og imot rettighetsfestingen og betydningen av barns aktive rolle i samfunnet. Den største forskjellen er derimot at det ikke nødvendigvis er prosessen som sådan som er hovedfokuset mitt, men hvilke endringer i samfunnet som har bidratt til endringen i barnevernloven §1-5. Denne vinklingen kan bidra til å produsere kunnskap om hva som har endret seg generelt i samfunnet som resulterte i at rettigheten ble vedtatt etter 26 år med vurderinger, og dermed se prosessen som har ledet frem til endringen i ett nytt lys.

1.1.2 Problemstilling

Det overordnede temaet for denne masteroppgaven er barns rett til tiltak fra barneverntjenesten i Norge, og fokuset er å se på prosessen som ledet frem til å rettighetsfeste denne rettigheten. På bakgrunn av dette har jeg formulert en problemstilling, med tre tilknyttede forskningsspørsmål, som ønskes besvart:

«Hva ledet til Norges valg om å implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten i barnevernloven, og hva betyr dette for barnet som rettighetssubjekt?»

- *Hvordan begrunnes valget om å ikke implementere rettigheten til tiltak fra barneverntjenesten?*
- *Hvordan begrunnes valget om å implementere rettigheten til tiltak fra barneverntjenesten?*
- *Har synet på barn og deres posisjon i samfunnet hatt betydning i endringen i barnevernloven §1-6?*

1.2 Begrepsavklaringer

1.2.1 Menneskerettigheter

Til tross for at menneskerettighetene er universale, er det ikke slik at alle verdens land vil definere en menneskerett likt. For å utarbeide en universal definisjon av hva menneskerettigheter er, er det nødvendig å ta hensyn til hele verdens politikk og kulturer, og avgrense omfanget av menneskerettighetene (Aall, 2015). Ved å utføre slike avgrensninger forsvinner poenget med å definere begrepet, når det er ønskelig at menneskerettighetene skal være universale. Norges institusjon for menneskerettigheter viser til at mennesker har noen grunnleggende rettigheter i kraft av å være menneske (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022). Videre viser FN-sambandet (2021) at disse rettighetene er uavhengig av kjønn, alder, religion, legning, nasjonalitet og hvor i verden man bor. Min forståelse av begrepet menneskerettigheter er at det er grunnleggende rettigheter ethvert menneske har i kraft av å være menneske, og disse rettighetene er regulert gjennom Menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Videre er min forståelse at rettighetene er universale rettigheter som gjelder for alle mennesker uavhengig av legning, nasjonalitet, bosted, kjønn og religion, og at det er rettigheter som er overordnet andre rettigheter – og det

er denne forståelsen som legges til grunn videre i denne oppgaven (Aall, 2015; FN-sambandet, 2021; Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022).

Et viktig aspekt ved rettighetene er at alle individer kan kreve av sine respektive myndigheter å påse at disse rettighetene blir overholdt (Aall, 2015). Hvis stater ikke overholder sin plikt til å sikre menneskerettighetene til sine borgere, skal det være en nasjonal domstolskontroll av saken, hvor det i siste instans er mulig å anke saken videre til den Europeiske Menneskerettighetsdomstol (EMD) (Aall, 2015; Willie, 2008). Hvis det reises sak for domstolene blir rettighetene karakterisert som rettskrav (Sigurdson, 2016).

1.2.2 Rettigheter

«Rettighet» er et begrep som har vært under omfattende behandling i juridisk teori, da fremveksten av menneskerettighetene utfordret den tradisjonelle måten å definere en rettighet (Stang, 2017). Ofte har en rettighet sitt motstykke i en plikt, hvor plikten er å overholde rettigheten (Boe & Gisle, 2022). Det er ulike faktorer i en lovbestemmelse som kan avsløre om det foreligger en rett, blant annet ordlyden, vilkår som må oppfylles, en spesifikk rettighetsinnehaver, kravet på ytelsen eksiterer uavhengig av ressurser, rettssikkerhetsgarantier, og overprøving av domstoler (Stang, 2017). I denne oppgaven legges det til grunn forståelsen om at en rettighet er noe et individ har krav på, og dette kravet kan bringes til domstolen gjennom et rettskrav (Boe & Gisle, 2022).

1.2.3 Norges offentlige utredninger

Norges fungerende regjering eller et departement har myndighet til å sette sammen et offentlig utvalg som skal se nærmere på ulike forhold i samfunnet (Regjeringen, u.åb). Det offentlige utvalget er gjerne satt sammen av mennesker med ulike profesjoner med kompetanse på det bestemte forholdet som skal sees på. Redegjørelsen kan publiseres som en offentlig rapport (NOU). Utvalget ber ofte om uttalelser fra andre personer med relevant kompetanse – og tar i betraktning forskning på området som skal sees på. I denne masteroppgaven vil funn utledet fra NOUene henvises til som om utvalget har uttalt dette, selv om de baserer seg på andre personer eller forskning.

1.3 En historisk oversikt over rettighetene til barn

Norge var det første landet i verden som vedtok en barnevernlov (Lindboe, 2012). Vergerådsloven av 6. juni 1896 lovregulerte forsømte barn med sikte på å gå bort fra å straffe barna, men heller å fokusere på å oppdra barna slik at de ikke skulle havne i fengsel, da fengsling av barna ble en utgift for samfunnet. Det ble også opprettet kommunale organer som ble kalt vergeråd, og disse skulle blant annet gi føringer til familier i hvordan barn skulle straffes eller bestemme om barnet måtte plasseres hos en annen familie eller i et skolehjem. Med andre ord lå det et samfunnsøkonomisk hensyn bak opprettelsen av Norges første barnevernlov, som ikke nødvendigvis hadde som formål om å verne barnet. De første universale rettigheter kom gjennom Genève-deklarasjonen i 1924, som erklærte barns rett til omsorg, oppdragelse, utvikling og beskyttelse (Lidén, 2004). I 1950 ble EMK vedtatt, og konvensjonen trådte i kraft i Norge fra 1953 (Aall, 2015). Samme året som EMK trådte i kraft, kom Norges andre barnevernlov, hvor fokuset ble endret fra samfunnsøkonomiske hensyn til forebyggende hjelp med fokus på barnets beste (Lindboe, 2012).

I 1989 vedtok FN konvensjonen av barns rettigheter (BK), og Norge ratifiserte konvensjonen i 1991. Konvensjonen bygger på fire grunnleggende prinsipper som er; 1) ikke-diskriminering, 2) barnets beste, 3) rett til liv og utvikling, og 4) rett til deltakelse (Mestad et al., 2021). I 1992, året etter ratifiseringen av BK, ble Norges tredje barnevernlov vedtatt og loven omtales som en videreføring av 1953-loven (Lindboe, 2012). Likevel er det noen som omtaler endringene i barnevernloven av 1992 som radikal (Stang, 2017). Det ble blant annet langt enklere for barneverntjenesten å sette inn hjelpetiltak i familier og innføring av fylkesnemnder som behandlingsinstans i tvangssaker som gjelder barn. Norge inkorporerte EMK i nasjonal lovgivning i 1999 og BK i 2003 (Menneskerettsloven, 1999; Søvig, 2011). Konvensjonenes bestemmelser skal gå foran annen norsk lovgivning ved motstrid (Menneskerettsloven, 1999, §3). Den viktigste nasjonale endringen kom i 2014 hvor menneskerettighetene fikk grunnlovsvern gjennom Grunnloven kapittel E (1814, §§ 104, 109). De ulike rettskildene i Norge er plassert i et hierarki som avgjør hvilken rettskilde som skal legges mest vekt på ved for eksempel en avveining. Grunnloven er lex superior, den høyest rangerte rettskilden i Norge, og det viser hvordan Norge stiller seg bak menneskerettighetene (Aall, 2015).

I januar 2023 ble det ikraftsatt en helt ny barnevernlov, som skiftet ut barnevernloven av 1992 (Barnevernsloven, 2021). Den nye barnevernsloven blir omtalt som en rettighetslov for barn

(NOU 2016: 16; Sigurdson, 2016). Målene med den nye barnevernsloven er blant annet bedre rettssikkerhet for familiene som mottar hjelp fra barneverntjenesten, å gi flere barn en tryggere oppvekst, modernisere loven til samfunnsendringene, forenkle språket i loven, sette barns behov i sentrum, økt forebygging og tidlig innsats (BUFDIR, u.å).

1.3.1 Har barn rettigheter?

Barnerettigheter er et relativt nytt begrep (Opdal, 2002). Det har helt siden dannelsen av EMK i 1950 versert en debatt hvorvidt barn omfattes av den på samme måte som voksne, og av den grunn ble BK opprettet (Aall, 2015; Høstmælingen et al., 2016; Ferguson, 2013; Willie, 2008). Selv om det for de aller fleste foreligger en allmenn aksept for at barn har menneskerettigheter, er det likevel noen som problematiserer barnerettighetene. Dette kan bero i at det ofte er voksne mennesker som påberoper seg menneskerettighetene basert på den voksnes rett til barnet (Mestad et al., 2021). Det vises blant annet til at barn har rettigheter, men at å inndele disse i en egen kategori «barnerettigheter» er ufordelaktig for gjennomføringen av barns rettigheter (Ferguson, 2013). Årsaken er at det mangler en barnesentrert teoretisk tilnærming som er god nok å benytte for å tolke barns juridiske rettigheter. Av den grunn vil tolkningen av barnerettighetene være mangelfull, og ikke resultere i hverken økt beskyttelse av barnet eller at barnets posisjon i samfunnet blir bedret (Ferguson, 2013). På bakgrunn av dette mener Ferguson (2014) at det vil gi et bedre utfall for barn om det sentrale i barns rettigheter er å vektlegge pliktaspektet til staten, enn hva barnet har rett til. Ved å fokusere på pliktaspektet i barnerettighetene kan dette utgjøre et teoretisk rammeverk, hvor fokuset er på statene som beslutningstakere, som kan gjøre det enklere å avgjøre spørsmål vedrørende barns liv og livsbetingelser (Ferguson, 2014).

Debatten om hvorvidt barn har rettigheter eller ikke er egentlig et spørsmål om barn er likestilt voksne som samfunnsborgere (Roose & Bouverne-De-Bie, 2008). Ved et overblikk over litteraturen som er vist til i forrige avsnitt, er det ikke om barn har rettigheter eller ikke som er vurderingstemaet, men hvorvidt det bør skilles mellom barnerettigheter og menneskerettigheter. Opdal (2002) mener at en av årsakene til denne debatten er de sosialt konstruerte fenomenene barn og barndom (se også Angel, 2010). Dette medvirker til at barns rettigheter sees annerledes på siden barnet omtales som «*a special case*» (Ferguson, 2014, s. 143). Det at barn ses annerledes på enn voksne underbygges ved at barnet både er vernet gjennom EMK, men også BK, noe voksne mennesker ikke er. EMK er en konvensjon som regulerer menneskerettigheter, og det må da tas stilling til om konvensjonen kun skal gjelde

voksne, gjelde for voksne og barn, eller om barn ikke skal betraktes som mennesker. Selv om det er debatt om dette i forskningslitteraturen, har EMD på sin side uttrykkelig gjort det klart gjennom rettspraksis at barn omfattes av EMK. Eksempelvis kan Paton v. Storbritannia (1981) (3 E.H.R.R. 408 Application No. 8416/78) trekkes frem, hvor EMD viser til at «everyone» i artikkel 2 som omhandler retten til liv, skal forstås at retten til liv er gjeldende fra det øyeblikket man er født.

1.4 Lovparagrafens ikraftsettelse

Denne masteroppgaven ble påbegynt august 2022, og derfor er søk etter dokumenter gjort på bakgrunn av barnevernloven av 1992 §1-5. En rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten er videreført i den nye barnevernslovens §1-6, som trådte i kraft januar 2023 (Barnevernsloven, 2021).

1.5 Masteroppgavens videre oppbygging

Kapittel 2 presenterer den teoretiske forankringen som benyttes i oppgaven, og dernest i kapittel 3 presenteres relevant forskning tilknyttet masteroppgavens problemstilling.

Redegjørelsen for oppgavens vitenskapsteoretiske tilnærming finnes i kapittel 4, samt valg av metode, analyse og refleksjoner rundt kvalitet og etikk. I kapittel 5 fremlegges studiens funn, og i kapittel 6 blir funnene drøftet opp mot den teoretiske forankringen og relevant forskning. Studiens viktigste funn blir oppsummert i kapittel 7 sammen med oppgavens styrker og begrensninger, og avsluttende merknader blir presentert.

2.0 Teoretisk forankring

2.1 Barnet som aktør

Begrepene barn og barndom har historisk gått gjennom store endringer (Angel, 2010; Christiansen, 2012). Barndom er et sosialt konstruert fenomen, hvor samfunnet skiller mellom barn og voksen (Ferguson, 2013). Lidén (2004, s. 202) beskriver fremveksten av lovverk som regulerer barns rettigheter slik; «[...] overgang fra en gjensidig avhengig kollektiv enhet der barn ble oppfattet som en ressurs for foreldrene til et løst fellesskap bestående av individer med særskilte rettigheter og livsprosjekter». Den historiske utviklingen som har funnet sted, viser til individualiseringen som legger mer og mer vekt på individuelle rettigheter, og særlig barnets rettigheter og posisjon i samfunnet (Hennum, 2015; Skivenes & Strandbu, 2006). Christiansen (2012) viser til at begrepet «barn som aktør» har to forskjellige aspekter ved seg, et normativt og et teoretisk.

Det normative aspektet begrunner hvorfor man skal behandle barn som aktører, og det teoretiske aspektet begrunner hvorfor man skal se barn som aktører. Det normative aspektet viser til EMK og BK, da normer er etisk begrunnet i disse juridiske konvensjonene som binder landene til å behandle barn som aktører (Lidén, 2004). Samtidig viser særlig BK til at individuelle rettigheter også gjelder for barn. Norge har både ratifisert og inkorporert begge konvensjonene, samt endret nasjonale lover til å samsvare med konvensjonene (Høstmælingen et al., 2016). Se for eksempel barnevernloven av 1992 §§1-6 og 4-1, som lovfester barns rett til å få medvirke i saker som omhandler seg selv, og at hensynet til barnets beste alltid skal ivaretas. Av den grunn kan man derfor si at barnets mulighet for å være aktør i eget liv baserer seg på at barnet nå har rettigheter som muliggjør dette (Angel, 2010; Hennum, 2015). Det teoretiske perspektivet viser til at barns kompetanse og aktive rolle i samfunnet, må både ses og anerkjennes (Christiansen, 2012). Det normative- og teoretiske perspektivet henger derfor nært sammen, da det ene muliggjør barnet som aktør, og det andre viser til at barnet som aktør også er avhengig av at andre mennesker anerkjenner denne rollen for barnet.

Til tross for at barnet nå omfavnes av en rekke rettigheter som muliggjør deres aktive deltakelse i eget liv og i samfunnet, er rettighetene samtidig også en årsak til at denne muligheten innskrenkes. Angel (2010) omtaler dette som et spenningsfelt, hvor barnet på den ene siden gis rettigheter som muliggjør barnet som aktør, og på den andre siden er det opp til

voksne mennesker å avgjøre når barnet må beskyttes. Det er en utfordring å se barn som selvstendige subjekter, og samtidig gi voksne mennesker adgang til å bestemme i hvilke sammenhenger og situasjoner barnet likevel ikke skal få være en aktør (Angel, 2010). Hennem (2015) viser til at Norge er et barnesentrert samfunn, hvor hun benytter begrepet eksepsjonalisme når det gjelder velferd for barn. Eksepsjonalisme handler i denne sammenheng om at Norges syn på barn som sårbare, uskyldige og med behov for vern, er i en særklasse i forhold til andre land. Barn er av den grunn, og at de regnes som fremtiden for samfunnet, blitt et ikon i samfunnet som settes i en særstilling (Roose & Bouverne-De-Bie, 2008). Barnet tildeles derfor en indirekte makt ved at samfunnet vil verne om barn på en måte som er i tråd med dette synet (Hennem, 2015).

Samfunnets syn på barnet skaper en uklarhet mellom barnets ekspertise over eget liv og barneverntjenestens arbeid (Angel, 2010). På den ene siden har barnet en rett til å bli hørt og en rett til å medvirke i egne barnevernssaker, noe som viser at barnet sees på som et subjekt i egen sak. På den andre siden har barnet en rett til beskyttelse som barneverntjenesten har en plikt til å oppfylle. Angel (2010) viser til en rekke studier som stadfester at barns syn i barnevernssaker ofte ikke blir lagt vekt på under avgjørelser, og etterlater barn som objekter i praksis. Barnevernet overstyrer dermed barns syn i barnevernssaker, og barnet som aktør blir fastklemt i barnevernets paternalismeutfordring. Paternalismeutfordringen kan forstås som utfordringen mellom å ivareta barnets autonomi i møte med barneverntjenesten som har makten til å overstyre barnet (Angel, 2010).

2.2 Paternalisme

Ordet «pater» betyr far på gresk, og et mer dagligdags ord for paternalisme er overstyring (Nordby, 2013). Innholdet i begrepet paternalisme avhenger av hvilken filosofi det tas utgangspunkt i (Nordby, 2013; Svendsen, 2013). En generell definisjon av paternalisme er at man «[...] overstyrer en persons selvbestemmelsesrett idet man mener at personen ikke er i stand til å handle i samsvar med hans eller hennes beste interesse» (Svendsen, 2013, s. 206). Paternalisme er en form for maktutøvelse, og maktutøvelsen må begrunnes etisk (Nordby, 2013). En persons beste interesser er vanskelig å avgjøre for en paternalist uansett type paternalisme, da det en person sier og det en person tenker ikke nødvendigvis trenger å samstemme (Svendsen, 2013). I den anledning er det en utfordring innenfor paternalisme å rettferdiggjøre en inngripen i en persons selvbestemmelsesrett, da det beror i at noen skal tolke en persons interesser sett opp mot personens beste. Det kan da stilles spørsmål om det

virkelig er personens interesser og velferd som er i sentrum, eller det en annen person anser som det riktige (Svendsen, 2013). Det forutgående er essensen i Kants pliktetik, hvor moralloven viser til at en handling bare er god, hvis andre også mener handlingen er god ut fra sin frie vilje (Nordby, 2013).

Paternalisme kan utøves ovenfor både voksne og barn, og essensen i paternalisme beror i en tankegang om at menneskets selvbestemmelse over eget liv blir innskrenket i situasjoner hvor mennesket ikke handler til sitt eget beste; dermed er ikke mennesket fullstendig fritt. For eksempel er statens lovgivning mot å skade andre mennesker en form for statlig paternalisme (Svendsen, 2013). Motsetningen til statlig paternalisme er sosial paternalisme som stammer fra personens sosiale omgivelser. For eksempel har noen religioner eller folkegrupper uskrevne regler for hvordan å leve et godt liv, og hvis personen ikke overholder dette vil det for en sosial paternalist være legitimt å gripe inn for å sikre velferden til denne personen. Svendsen (2013) viser også til flere andre forskjellige typer paternalisme, blant annet hard og myk, og svak og sterk.

2.2.1 Ulike typer paternalisme

Myk paternalisme viser til at man gir mennesket nok kunnskap til å ta en veloverveid avgjørelse, og dermed styrer mennesket i en bestemt retning gjennom informasjonen som gis (Svendsen, 2013). Frivillige valg forstås ut fra Aristoteles to kriterier om at handlingen må kunne kontrolleres av personen, og at personen må ha tilstrekkelig kunnskap om valget som gjøres. Hvis begge kriteriene er oppfylt, må personen likevel få gjøre valget som vil være til skade for seg selv, og hvis ikke er det anledning for å gripe inn i situasjonen for å innskrenke selvbestemmelsen til personen. Irrasjonelle valg respekteres derfor på lik linje som rasjonelle valg. Kant viser til denne vurderingen gjennom begrepet autonomi, som kan defineres som *«[...] å gjøre et fritt, tilregnelig valg som er basert på en tilfredsstillende mengde informasjon og kunnskap, og der den som velger, i rimelig grad er innforstått med konsekvensene av ønskene sine»* (Nordby, 2013, s. 83). Det er vanlig å begrense kunnskap til den aktuelle situasjonen det skal gjøres et valg innenfor (Nordby, 2013).

Hard paternalisme har ikke denne vurderingen av frivillighet, men vurderer kun om valget er det beste for personen – og hvis ikke, er det greit å innskrenke selvbestemmelsesretten til personen, slik at personen får det beste utfallet.

Svak paternalisme skiller seg fra de andre formene ved at det er midlene personen benytter til å oppnå sine mål som vurderes for å legitimere en eventuell inngripen i selvbestemmelsesretten (Svendsen, 2013). Personen har full bestemmelsesrett over egne mål i livet, men det settes altså tvil ved metodene som anvendes for å oppfylle målene. En sterk paternalisme innehar den tanken at målene til en person, så vel som midlene, kan være uriktige, og legitimerer derfor en inngripen i både midler og mål i livet.

Nordby (2013) skiller mellom to typer av paternalisme, genuin og uønsket. Genuin paternalisme henviser til personer som ikke er autonome. Ikke-autonome personer listes her opp som demente personer, personer som er ruset, personer med tunge psykiske lidelser og barn og unge. Uønsket paternalisme viser til autonome personer som blir overstyrt, og sett fra Kants pliktetik er det ikke etisk riktig å overstyre en annen persons autonomi for å nå et annet mål enn det som er til personens beste (Nordby, 2013).

Som en kontrast mener Thorseth (2002) at autonomi nødvendiggjør paternalisme. Hun legger til grunn følgende definisjon av paternalisme, «[...] *the interference with a person's liberty of action justified by reasons referring exclusively to the welfare, good, happiness, needs, interests or values of the person being coerced*» (Thorseth, 2002, s. 24). Denne definisjonen av paternalisme tilsier ikke at en persons autonomi må innskrenkes for at paternalisme kan utøves. Autonomi viser til frie valg, og frie valg kan være enten positiv eller negativ frihet. Positiv frihet kan forstås som den utøvende friheten, noe som innebærer frihet bare i den grad man effektivt bestemmer over seg selv og utformingen av eget liv. Negativ frihet kan forstås som et mulighetsbegrep, og viser til at mennesket er passivt når det gjelder å utøve friheten sin. Den positive friheten assosieres med begrepet autonomi. Negativ frihet viser at en person er fri fra overstyring fra andre, men viser ikke til at valget er fritt i betydningen autonomi. Paternalisme må ikke hindre autonomi eller positiv frihet, og Thorseth (2002) mener derfor paternalisme må ses på som en beskyttelse mot ikke-frivillige valg. Paternalisme er legitim hvis den bidrar til å styrke menneskets autonomi.

2.2.2 Barn og paternalisme

Barn er en gruppe mennesker som ikke er fullt utviklet psykisk eller fysisk, og det er ofte en vurdering av hvor autonome barn er (Nordby, 2013). Angel (2010) mener barn er å anse som autonome, og ved å ikke ta hensyn til deres synspunkter, oppfatninger eller tidligere erfaring vil barneverntjenesten utøve uønsket paternalisme, hvor barnets autonomi ikke blir ivaretatt.

Ulike profesjoner har kontroll over en viss type kunnskap (Angel, 2010). Innad barneverntjenesten hevdes det at det foreligger en definisjonsmakt eller en normativ makt over barna, som styrer i hvilken grad barn skal involveres i avgjørelser i barnevernssaker (Angel, 2010). Definisjonsmakten kan dermed innskrenke barnets autonomi.

Definisjonsmakten er også tydelig i BK sine bestemmelser, da BK artikkel 3 om barnets beste må forstås som et paternalistisk prinsipp (Lile, 2019). Barnets beste omhandler voksnes ansvar til å beskytte barn, og å ta valg som er til det beste for barnet, innad det eksisterende rammeverket av barns rettigheter. Barnets beste er et grunnleggende hensyn som skal vurderes i alle artiklene i konvensjonen, og Lile (2019) mener derfor at hele BK som sådan er paternalistisk i tilnærmingen til barns rettigheter – og i realiteten etterlater barn uten selvbestemmelsesrett.

3.0 Litteraturgjennomgang

I dette kapittelet vil den utvalgte forskningen og litteraturen tilknyttet denne oppgavens problemstilling bli presentert. Databasene Idunn, Cristin og Google Scholar, samt Oria som er en plattform som inneholder flere databaser, er benyttet for å innhente relevant litteratur og forskning. Forskningen som presenteres er avgrenset til fagfellevurderte kilder og bøker. Den internasjonale litteraturen omhandler barns rettigheter, rettslige posisjon og rettssikkerhet, men det ble ikke funnet litteratur som har fokus på barns rett til barneverntjenester. Den nasjonale litteraturen tar for seg de samme temaene som den internasjonale litteraturen, men også barns rett til tiltak. Litteraturgjennomgangen deles inn i henholdsvis to kategorier, «barns rettslige posisjon- og rettssikkerhet» og «barns rett til tiltak fra barneverntjenesten».

3.1 Barns rettslige posisjon- og rettssikkerhet

Debatten om barn også nyter de generelle menneskerettighetene, eller kun barnerettighetene, er fortsatt pågående som vist til tidligere. Likevel er det slik at barns rettigheter er konstatert og regulert etter BK (Oppdal, 2002). Menneskerettigheter er gjensidig avhengig av hverandre gjennom å komplimentere, forsterke og utfylle hverandre. Når rettigheter er gjensidig avhengig av hverandre, kan det oppstå tilfeller hvor flere rettigheter må vurderes i en og samme sak, og det oppstår dermed en avveining om hvilken rettighet som skal veie tyngst i saken (Martnes, 2021). Barn har på den ene siden rettigheter som har autonomi som forutsetning, eksempelvis rett til å bli hørt og medvirke etter BK artikkel 12 (Angel, 2010). På den andre siden blir barnet fratatt autonomi, ved å si at barnet ikke er moden nok til å få utale seg eller bestemme over eget liv (Barnevernloven, 1992, §1-6; Hennem, 2015). Barnerettighetene blir dermed fastklemmt i et paradoks (Oppdal, 2002).

Barnets rett til beskyttelse kan ikke forstås løsrevet fra foresatte eller foreldre, da barnet er avhengig av disse for å kunne kreve sin rett (Christiansen, 2012). Autonomien blir dermed byttet ut av paternalisme (Oppdal, 2002). Det kan derfor stilles et spørsmål om det er barnets beste og interesser som faktisk står i sentrum, når foreldre eller andre skal forvalte barnets rettigheter. I saker hvor både barnet og foreldrene har rettigheter, må det foretas en avveining etter vektingsprinsippet for å avgjøre hvilken rettighet som veier tyngst i juridisk sammenheng. Hvis barnets autonomi forsterkes, vil paternalismen svekkes; noe som medfører at foreldrenes rettigheter vil reduseres i det samme omfanget av barnets økende grad av autonomien (Roose & Bouverne-De-Bie, 2008). Av den grunn må det tenkes at det også er

nødvendig med paternalisme i relasjon til barnets autonomi, for at både barnets og foreldrenes rettigheter ikke skal krenkes. På den andre siden mener Oppdal (2002) at paternalisme og barnets autonomi er to motpoler, hvor en harmonisering ikke er mulig.

Forholdet mellom barn, foreldre og stat omtales gjerne som trekantrelasjonen (Hennum, 2015). Det foreligger en del studier som har undersøkt barnets mulighet til å medvirke og få uttale seg i saker som omhandler barnet selv (Andersland, 2009; Christiansen, 2012; Skivenes & Strandbu, 2006). Felles for studiene er at det kommer frem at barn ikke i stor nok grad får medvirke, eller at barnets mening blir hørt eller tatt til etterretning i avgjørelsene som barneverntjenesten tar. Det er også gjort en studie for å se hvordan EMD vektlegger de ulike interessene til barn, foreldre og stat i dommene sine, med et særlig fokus på i hvilken grad barnerettighetstilnærmingen har innflytelse i dommene (Jacobsen, 2016). Funnet fra studien viser at den barnesentrerte tilnærmingen i visse saker har vært det overordnede hensynet i EMDs vurderinger, og at det er både en bevissthet og aksept rundt denne tilnærmingen. Til tross for dette viser også funn at det har vært en svært langsom utvikling av domstolens bruk av perspektivet, og at dette perspektivet dermed ikke har vært en selvfølge å benytte i barnerelaterte saker før nylig. Dette viser at selv om det forelå både en akseptert og bevisst holdning til en barnesentrert tilnærming i fagmiljøet, kan EMDs vurderinger i større grad bli enda mer barnesentrert. Det er ifølge Jacobsen (2016) nærliggende å anta at det vil fortsette å øke i antall saker i årene som kommer, hvor en barnesentrert tilnærming er det overordnede prinsippet, som trumfer eksempelvis foreldrenes interesser.

Når det er snakk om barns rettigheter og rettslige posisjon viser dette indirekte til barns rettssikkerhet. En studie publisert i 2020 viser til at det i EMDs dommer rettes et stort fokus mot et barnesentrert perspektiv, med vekt på å la barnet få ytre sin mening og at disse faktisk legges vekt på i vurderinger tilknyttet barnet (Breen et al., 2020), noe som er i overensstemmelse med funnene til Jacobsen (2016). For det andre beskrives det hvordan brudd på familiebånd påvirker både foreldre og barn etter BK artikkel 8. Dette kan være en indikasjon på at domstolen nå anerkjenner at barn også er beskyttet av EMK, og at barn ikke kun har formelle rettigheter lengre – men at de faktisk anerkjennes som egne individer eller rettssubjekt av domstolen. Dette er noe som viser en utvikling i synet fra *et barn som må beskyttes* til *et barn med egne rettigheter*. Det vestlige synet på barn har i flere tiår sett på barn som sårbare, som trenger å vernes og beskyttes mot verden (Willie, 2008). Hvis dette nå er i endring som Breen og kollegaer hevder, vil dette være å betraktes som en radikal endring, da

det endrer det grunnleggende synet på barn i samfunnet. Det å anse barn som individuelle rettssubjekter må tenkes å medføre en rekke endringer blant annet på det juridiske plan. For eksempel ble det i 2011 vedtatt en tredje tilleggsprotokoll til BK, som gir barn rett til klageadgang til FNs Barnekomité, og denne er til dags dato ikke vedtatt av Norge (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2023; OHCHR, 2014, 2023). Samtidig som den tredje tilleggsprotokollen ble vedtatt av FN, anbefalte barnevernpanelet Norges regjering om å utrede hvordan barnevernloven kunne endres til å bli en rettighetslov for barn og unge (Barnevernpanelet, 2011). Barnevernpanelet ble nedsatt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i 2010 for å se på alle sider av datidens barnevern. Panelet opplevde også barnerettighetene som et paradoks, men ulikt fra Opdal (2002). De mente at paradokset oppstår når noen nasjonale lover endres, og andre ikke. Eksempelvis at en har rett til helsetjenester, men ikke har rett til hjelp fra barneverntjenesten når barnets helse eller utvikling står i fare.

3.1.1 Nasjonale målinger

KidsRights Index er en organisasjon som årlig utgir rapporter som inneholder målinger av hvordan det enkelte land ivaretar barns rettigheter ut fra BK sine bestemmelser (KidsRights Index, 2022). Rapporten tar utgangspunkt i fem punkter; 1) retten til liv, 2) retten til helse, 3) retten til utdanning, 4) retten til beskyttelse, og 5) landet muliggjør et miljø for barns rettigheter. Det siste punktet er et paraply-punkt som inkluderer følgende; 1) ikke-diskriminering, 2) barnets beste, 3) respekt for barns synspunkt og medvirkning, 4) nasjonal lovgivning, 5) mobilisering av det best tilgjengelige budsjettet, 6) innsamling og analyse av data, og 7) statlig-sivilsamfunns samarbeid for barns rettigheter (KidsRights Index, 2022).

De siste publiserte tallene fra 2022 plasserer Norge som det tiende beste landet i verden til å ivareta barns rettigheter, hvor Norge er det femte beste landet i verden når det gjelder beskyttelse av barn (KidsRights Index, 2022). I perioden 2013 til 2018 ble Norge rangert fra første til fjerde plass i verden til å ivareta barns rettigheter (KidsRights Index, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018). I perioden 2019 til 2021 var ikke Norge på topp ti-listen over land som ivaretar barns rettigheter på den beste måten (KidsRights Index, 2019, 2020, 2021).

I 2019 er ikke Norge på topp ti-listen i samlet rangering. Dette er ikke nødvendigvis ensbetydende med at Norge ikke ivaretar barns rettigheter på en dårligere måte enn før, da indeksen baserer seg på FNs Barnekomités observasjoner som har endret hvordan de

formulerer sine observasjoner på. Dette påvirker følgelig også resultatene av observasjonene, som igjen vil påvirke resultatene i indeksen. Selv om Norge generelt gjør det godt på målingene på ulike indekser, er det viktig å være kritiske til indeksenes metoder for utmålinger, da disse har svakheter (Langford & Kirkebø, 2019). Det er blant annet vist til at indekser ikke kan ha det hele bildet av hvordan et land ivaretar og sikrer barns rettigheter, som kan resultere i enten for høy- eller lav scoring i indeksen (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). Samt at utviklingen som skjer innad BK tar tid for land å sette seg inn i, og utføre i praksis, da barneverntjenestens mandat er krevende.

FNs Barnekomité publiserer generelle kommentarer til land basert på rapporter hvert enkelt land gir til komiteen, og Norge har blitt kritisert på flere områder (Helland, 2020). Det er særlig kritisert at barneverntjenestens i de ulike kommunene i Norge utøver praksis og skjønn ulikt, at barn ikke blir hørt i egen barnevernssak, og at det er uklart hva Norge legger i prinsippet om barnets beste (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Helland, 2020; Søvig, 2011). Det er imidlertid argumentert for at en av grunnene til hvorfor barn har ulik tilgang til barneverntjenester i Norge, er på grunn av at barn ikke har en rett til barneverntjenester (Søvig, 2019).

3.2 Barns rett til tiltak fra barneverntjenesten

Barnets beste skal være det overordnede hensynet i alle avgjørelser som involverer barn, og Stang (2007) begrunner at barn bør få en lovfestet rett til tiltak gjennom dette prinsippet. Ofte får ikke barn hjelp fra barneverntjenesten fordi foreldre motsetter seg barneverntjenestens involvering i sin familie. Ved å velge å ikke gi barn hjelp med denne begrunnelsen, er det hensynet til foreldrene som ivaretas av barneverntjenesten, og ikke barnet. Barneverntjenesten skal bare ta hensyn til foreldrene hvis dette ikke kolliderer med hensynet til barnet, men likevel er det ofte ikke slik i praksis (Stang, 2007; se også Christiansen, 2012; Opdal, 2002.). Det ble derfor argumentert for at en rett til hjelp for barnet, samtidig som foreldrene hadde samtykkerett etter barnevernloven, innebærer en rettslig konflikt. På bakgrunn av dette mener Stang (2007) at det ikke bare bør gis en rett for barn til barneverntjenester, men også utføres flere lovendringer, slik at foreldrene ikke kan motsette seg at barnet får hjelp. Foreldrenes rett til å motsette seg tiltak fra barneverntjenesten bør spesielt innskrenkes når tiltaket er rettet mot barnet, slik at tiltaket ikke direkte berører foreldrene.

Det rettes kritikk mot Norges argumentasjon mot å ikke innføre en rett til tiltak til barneverntjenester (Andersland, 2009). Det er særlig argumentet som viser til at barn får forsvarlig hjelp grunnet statens plikt til å hjelpe barn som kritiseres. Andersland (2009) problematiserer at det likevel er en vesentlig forskjell mellom en plikt til å hjelpe barn, og en rett til å få hjelp. Ved å implementere en rett til hjelp fra barneverntjenesten vil dette styrke barnets stilling som selvstendig rettssubjekt, som vil være forenlig med hvordan BK omtaler barnets juridiske stilling (Breen et al., 2020). Neste gang temaet om rettighetsfestingen vekker interesse sammenfaller for øvrig også med når forslaget på nytt tas opp til vurdering i Stortinget (Sigurdsen, 2016; NOU 2016: 16). Artikkelen til Sigurdsen (2016) oppsummerer diskusjonen rundt rettighetsfestingen fra 1992 frem til 2016, og er derfor et viktig funn, som kan bidra til å belyse prosessen fra hennes synsvinkel.

I motsetning til Andersland (2009) mener Sigurdsen at en implementering av en rett til barnevernstiltak fra barneverntjenesten ikke vil medføre at barnets rettsstilling blir styrket. Rettssikkerheten er sterkere jo sterkere rettighetspreg loven har; da styrken ligger i muligheten til å kunne kreve sin rett gjennom et rettskrav. For det første beror en rett til barneverntiltak på en skjønnsmessig vurdering av hvilke tiltak det aktuelle barnet trenger, og det er derfor diffust hva retten faktisk gir en rett til. Dette blir problematisk i forhold til etterprøving og evaluering av barneverntjenesten arbeid sett opp mot forsvarlighetskravet i deres arbeid (Barnevernsloven, 2021, §1-7). For det andre er essensen i en rettighet at denne kan kreves, eller velges bort av rettighetshaveren. Som tidligere nevnt foreligger det et spenningsforhold mellom barnets rett til å medvirke og bli hørt, og det er derfor problematisk å gi en rett til noen som ikke nødvendigvis har mulighet for å utøve rettigheten. Siden rettssikkerheten ikke styrkes ved en slik endring, er det ifølge Sigurdsen (2016) vanskelig å se nytten av en slik endring i barnevernloven. Samtidig er det rettet innvendinger mot at det er for snevert å legge hovedtyngden på det teoretiske grunnlaget i argumentene (Andersland, 2016). Det er ifølge Andersland (2016) nødvendig å se hen til de politiske og symbolske dimensjonene rundt å lovfeste retten til barnevernstiltak. Den politiske dimensjonen er motstanden rettighetsfestingen har fått fra Barne- og familiedepartementet, og den symbolske dimensjonen er at rettighetsfestingen i seg selv symboliserer at barnet har en sterkere posisjon i barnevernssaker.

En rett til tiltak, om den karakteriseres som svak eller sterk, er et steg i riktig retning for å styrke barnets rettstilstand i barnevernloven. For eksempel kan det føre til at barnet blir mer

uavhengig av foreldrene, og dermed kan i så måte være et mer selvstendig rettssubjekt (Andersland, 2016). Gjennom barnevernloven kan foreldre motsette seg hjelpetiltak fra barneverntjenesten (BUFDIR, 2022), men ved å gi barn en rett til tiltak, kan dette hjelpe barnet å få hjelp uten at foreldrenes rettigheter skal trumfe barnets. Videre kan rettighetsfestingen være av symbolsk kvalitet (Hennum, 2015), som fører til at utsatte barn får hjelp av barnevernet. Det hevdes at den norske barnevernlovgivningen glimrer med sitt fravær ved å ikke gi barnet en rett til barneverntjenester, da det handler om barnet som rettssubjekt slik det er fastslått i BK (Andersland, 2016).

Etter at implementeringen av retten til tiltak fra barneverntjenesten for barn var et faktum, omtalte Stang (2017) rettighetsfestingen som både radikal og politisk kontroversiell, fordi den går imot tidligere uttalelser fra Barne- og familiedepartementet angående rettighetsfestingen. Stang mener at implementeringen av rettigheten ikke lengre er juridisk kontroversiell, da det er inkorporert lignende rettigheter i andre deler av den nasjonale lovgivningen som regulerer velferden. Dette kan forstås som at disse tidligere lovendringene har banet vei for endringen i barnevernloven. Å ikke tildele barn rettigheter gjennom den norske barnevernloven omtaler Søvig (2019) som ett unntak, da det innen annen norsk velferdslovgivning er gitt individuelle rettigheter, eksempelvis pasientrettigheter. Det vises til at barns rettslige- og menneskerettslige posisjon er uklar, og at en rettighetsfesting i barnevernloven kan bidra til å endre dette – og Stang (2017) er derfor positiv til en rettighetsfesting av rett til tiltak i barnevernloven. Det argumenteres for at BK har fungert som den største drivkraften bak de juridiske argumentene for å oppnå en lovfestet rett til tiltak fra barneverntjenesten for barn i Norge (Søvig, 2019).

Barns rettsikkerhet er dermed til dags dato et område som er usikkert. Hvilke menneskerettslige rettigheter gjelder for dem, og hvilke andre rettigheter har eller bør barn ha; er spørsmål som gjerne problematiseres i studier og artikler.

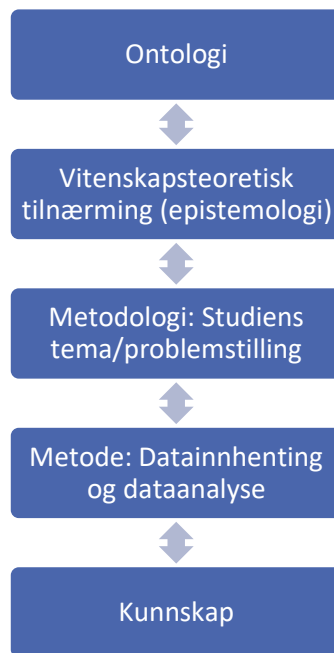
4.0 Metode

I dette kapittelet redegjøres det for masteroppgavens vitenskapsteoretiske grunnlag og valg av metoder som benyttes for å svare på problemstillingen: *Hva ledet til Norges valg om å implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten i barnevernloven, og hva betyr dette for barnet som rettighetssubjekt?* Videre blir prosessen tilknyttet søk, utvelgelse, inkluderingskriterier og ekskluderingskriterier presentert og begrunnet. Deretter presenteres analysen av dataene. Avslutningsvis presenteres egne refleksjoner rundt kvaliteten i forskningen, samt forskningsetikk.

4.1 Vitenskapsteoretisk tilnærming

Samfunnsvitenskap er vitenskap som fokuserer på mennesker i ulike typer samfunn og deres handlinger, sosiale bakgrunn, meninger, egenskaper, relasjoner til hverandre – og samfunnet de inngår i (Grønmo, 2016). Den vitenskapsteoretiske tilnærmingen i forskningen, er det som Thomas Kuhn presenterer som paradigme (Kuhn, 1962/1996). Et paradigme er gitte antakelser om hva som er den riktige måten å se verden på, som er forankret i filosofiene ontologi, aksiologi og epistemologi (Punch (2014). Disse antakelsene vil derfor endre seg basert på hvilken vitenskapsteoretisk tilnærming som benyttes. Det er derfor viktig å være bevisst hvilken vitenskapsteoretisk tilnærming som ligger til grunn, for å forstå hvordan denne styrer studiens metode og forskerens fortolkninger (Neuman, 2011). Dette omtaler Thagaard (2018) som systematikk i forskningsprosessen, noe som bidrar til at fremgangsmåten i forskningsprosessen er basert på veloverveide begrunnelser som er tydelig presentert for leseren.

Carter & Little (2007) viser hvordan epistemologi, metodologi, ontologi og metode påvirker forskningsprosessen, og bidrar til å produsere gyldig forskning. Filosofiene ontologi, aksiologi og epistemologi har en direkte påvirkning på metodologien, i form av justeringer, innskrenkninger, retningslinjer og rettferdiggjøring av hvordan man ser verden (Carter & Little, 2007; Nairn, 2019). Metodologien rettferdiggjør derfor metoden som anvendes, hvor metoden er den praktiske delen ved studien som viser til hvordan dataene samles inn og analyseres.

Figur 1: *Prosessen, og samspillet mellom prosessene, i forskningsprosessen (Revidert modell, hentet fra Carter & Little, 2007, s. 1317).*

Den vitenskapsteoretiske tilnærmingen er rettleidende gjennom hele forskningsprosessen, men det er likevel et samspill mellom de ulike stegene i forskningsprosessen, og det er viktig å avgjøre hvilken metode som skal anvendes før metodologien kan fastsettes. Dette samspillet er illustrert i Figur 1. Det skilles mellom kvantitativ- og kvalitativ metode. Kvantitative metoder kan gjennom data i form av tall generalisere sine funn, mens i kvalitativ metode er datagrunnlaget gjerne tekst, slik at en generalisering ikke er mulig (Thagaard, 2018). Forskningsspørsmålet til studien skal være veiledende for hvilken metode som best kan bidra til å besvare spørsmålet (Punch, 2014). Med min problemstilling fant jeg en kvalitativ vitenskapsteoretisk tilnærming mest hensiktsmessig, da jeg ønsket å gjennomføre et dypdykk i politiske dokumenter for å undersøke en juridisk lovendring i barnevernloven. I denne studien fant jeg sosialkonstruktivisme som det passende vitenskapsteoretiske grunnlaget, fordi en sosialkonstruktivist vil legge betydelig vekt på individets egen subjektive forståelse av verden, og målet med studien er å forstå lovendringen gjennom øyene til de som har jobbet for- og imot lovendringen. Innad i det sosialkonstruktivistiske paradigmet er det flere variasjoner, og videre tar denne oppgaven utgangspunkt i den vitenskapsteoretiske tilnærmingen hermeneutikk (Neuman, 2011).

4.1.1 Hermeneutikk

Det filosofiske grunnlaget bak teorien hermeneutikk er utviklet av Wilhelm Dilthey (1833-1911) og Hans-Georg Gadamer (1900-2002) (Grønmo, 2016). Hermeneutikk omtales som en fortolkende teori (Grønmo, 2016), da formålet med hermeneutikken er å fortolke teksten slik at tekstens meningsinnhold forstås gjennom øyene til forfatteren, i den konteksten teksten er skrevet (Gadamer, 1960/2012). Det sentrale aspektet i teorien er derfor å fortolke meningsinnholdet i teksten på et dypere nivå enn det som kommer frem av teksten umiddelbart (Thagaard, 2018). Den hermeneutiske regelen stadfester at «[...]man må forstå helheten ut fra delen og delen ut fra helheten» (Gadamer, 1960/2012, s. 329). Fra regelen utledes det et kriterium om at forståelsen kun er riktig, når alle delene som fortolkes av en tekst er samstemte med hele tekstens meningsinnhold.

Forforståelsen til forskeren er den viktigste betingelsen i hermeneutikken (Gadamer, 1960/2012). Forskeren vil alltid ha en form for tilknytning til studiens problemstilling, og vil derfor ta med seg sine meninger og forståelse inn i tolkningen sin. Forforståelsen til forskeren blir både sett på som nødvendig og som et kritisk problem i hermeneutikken (Gadamer, 1960/2012). Den er nødvendig for å avgjøre hva som kan anses som en enhetlig mening, og det er et kritisk problem da det kan være vanskelig å skille om forforståelsen bidrar til å fortolke sannheten i teksten, eller bidrar til å gjennomsyre tolkningen med falske antagelser. Forskeren må derfor være bevisst over hvilken bagasje som tas med inn i tolkningen av teksten, og hvordan denne kan påvirke tolkningen. Prosessen i tolkningen blir dermed en pendling mellom forskerens forforståelse, allmenn forståelse, forståelse av tekstens deler og forståelse av tekstens helhet (Thagaard, 2018). Denne pendlingen mellom forståelsesgrunnlag blir omtalt som den hermeneutiske sirkel (Gadamer, 1960/2012).

Posisjoneringen innenfor hermeneutikken vil på bakgrunn av det overnevnte bidra til en dypere forståelse av Norges valg om å implementere en rett til tiltak i barnevernloven, og hva dette betyr for barnet som rettssubjekt. Som Figur 1 viser er det et samspill mellom de ulike stegene i forskningsprosessen, og problemstillingen for denne masteroppgaven har vært veiledende for valget av vitenskapsteoretisk ståsted.

4.2 Bakgrunn for valg av metode

Problemstillingen til studien skal være veiledende for hvilken metode som best kan besvare spørsmålet (Punch, 2014). For å belyse masteroppgavens problemstilling, har jeg valgt å bruke dokumentanalyse som metode. Bakgrunnen for valget av denne metoden beror i at problemstillingen griper inn i en debatt som er dokumentert gjennom offentlige dokumenter, herunder offentlige utredninger. Disse dokumentene blir derfor masteroppgavens naturlige utgangspunkt. Prosessen tilknyttet rettighetsfesting av barns rett til nødvendige barnevernstiltak fra barneverntjenesten i barnevernloven av 1992 §1-5 har i perioden 1992-2016 vært et vurderingstema for mange offentlige utvalg i Norge. Dokumentene som fungerer som studiens datagrunnlag bidrar også til å gi en historisk innsikt i teksten som studeres, og bidrar til å kontekstualisere dataene (Bowen, 2009). Dette kan medvirke til å skape en forståelse av hvilke forhold som har vært sentrale i påvirkningen av prosessen som har ledet frem til lovendringen i barnevernloven av 1992 §1-5.

4.2.1 Kvalitativ dokumentanalyse

Kvalitativ dokumentanalyse er en metode for datainnsamling som beror i en «[...] systematisk gjennomgang av dokumenter med sikte på kategorisering av innholdet og registrering av data som er relevant for problemstillingen» (Grønmo, 2016, s. 175). Formålet med både hermeneutikken og den kvalitative dokumentanalysen er å analysere dokumentenes meningsinnhold, og er derfor forenlig med hverandre (Thagaard, 2018). Ved å benytte dokumentanalyse som metode i studien, blir studien preget i stor grad av fleksibilitet. Prosessene som omhandler å velge ut relevante dokumenter og analysere disse dokumentene flyter ofte over i hverandre, og det er derfor viktig at studiens fokus er tydelig fastsatt. En dokumentanalyse kan utføres på tekster, bilder og videoer, samtidig som internett også gjør det mulig å innhente dokumenter som tidligere måtte innhentes manuelt (Thagaard, 2018). En dokumentanalyse involverer å skimlese dokumenter for å finne relevante dokumenter, for deretter å lese de grundigere etter dokumentene er utvalgt (Bowen, 2009). I Norge er de fleste politiske dokumenter offentliggjort på internett, og det er det som muliggjør at disse utgjør datagrunnlaget i denne studien (Regler om rett til innsyn i Stortingsdokumenter, 2009, §1). Ved utvelgelsen av dokumentene som danner datagrunnlaget i studien, er det viktig å vurdere dokumentenes relevans, autentisitet og troverdighet (Bowen, 2009; Thagaard, 2018). Utvelgelsen beror på kildekritiske vurderinger av dokumentene i forhold til om de kan bidra til å besvare oppgavens problemstilling, og det er denne kvalitetsvurderingen av dokumentene

som avgjør hvor mange dokumenter som er tilstrekkelig for å utgjøre datagrunnlaget (Bowen, 2009).

4.3 Søk og utvelgelse

Alle lovendringer har politiske dokumenter som dokumenterer endringsprosessen. I den forbindelse bestemte jeg meg for å avgrense søket til offentlige politiske dokumenter tilknyttet lovendringen. For å finne politiske dokumenter tilknyttet masteroppgavens problemstilling ble det utarbeidet søkeord som presenteres i vedlegg 1. Før dette steget i forskningsprosessen begynte hadde jeg allerede kjennskap til at det eksisterte NOU-er tilknyttet lovendringen i barnevernloven §1-5, grunnet arbeidet med å kartlegge det eksisterende materialet rundt lovendringen i litteraturgjennomgangen i kapittel 3. Jeg begynte søket på nettsiden til regjeringen (www.regjeringen.no), og nettsiden hadde en søkefunksjon som muliggjorde å avgrense søket til dokumenttype og tidsperiode. Jeg benyttet søkeordene mine og avgrenset til dokumentkategorien «NOU-er», og søket ga 16 treff. Alle treffene viste et sammendrag som ble lest, og ved tvil om dokumentets relevans, åpnet jeg dokumentet for å lese mer for å avgjøre relevansen. Etter en gjennomgang av treffene resulterte dette i fire NOU-er som ble ansett som relevant for å belyse denne oppgavens problemstilling. NOU-ene som det forut var kjennskap til ble funnet ved dette søket, men jeg ville også se om det eksisterte andre politiske dokumenter som var relevant til temaet. Jeg utførte derfor søk nummer to på regjeringen sin nettside ved å huke av for dokumentkategorien «dokumenter». Dette søket ga 1544 treff. NOU-ene som ble utvalgt ved søk nummer en daterer seg fra år 2000 til 2016, og siden barnevernloven trådte i kraft i 1992, ville jeg se om det fantes andre politiske dokumenter som kunne være relevante i tidsperioden 1992 til 2000. Dette for å sikre at hele prosessen som ledet frem til endringen av barnevernloven §1-5 ble belyst. Søkemotoren til nettsiden inndelte søkeperiodene i spesifiserte årsperioder, og jeg avgrenset søket til tidsperioden 1990 til 1999, og antall treff ble redusert til 128. Sammendragene ble også her lest, og det ble ikke gjort funn av relevante dokumenter i dette søket.

Det ble videre tatt et valg om å inkludere Stortingets nettside (www.stortinget.no) som en del av søkeprosessen. I søket på Stortingets nettsider anvendte jeg de samme søkeordene og tidsperiode, og valgte familie og barnevern som tema i søkefunksjonen på nettsiden. Det ble ikke valgt noen begrensninger i forhold til sakstype eller innholdstype, da målet med søket var et bredere søk i dokumenter. Søket ga 39 treff. Tabell 1 er en fremstilling av søket etter

dokumenter tilknyttet lovendringen i Barnevernloven §1-5 om barns rett til nødvendige tiltak fra barneverntjenesten, og tabellen inkluderer en oversikt over aktørene og deres nettsider, samt antall treff.

Tabell 1: Søk etter dokumenter som omhandler barns rett til nødvendige barneverntjenester

Aktørene:	Søk:	Antall treff:
Regjeringen, regjeringen.no	1	16
Regjeringen, regjeringen.no	2	128
Stortinget, stortinget.no	1	39

4.3.1 Avgrensninger av datamaterialet

Parallelt med søkeprosessen og analysen (se punkt 4.1) ble det foretatt valg om hvilke dokumenter som skulle inkluderes i masteroppgaven, og hvilke dokumenter som ikke skulle inkluderes i oppgaven. Jeg tok utgangspunkt i problemstillingen for å utvikle kriterier for å avgrense datamaterialet. Lovendringen i barnevernloven §1-5 ble vedtatt i 2016 og trådte i kraft i 2018, og det var naturlig å sette en avgrensning til politiske dokumenter frem til ikraftsettelsen. Det var også nødvendig å sette en nedre avgrensning, og denne ble satt til ikraftsettelsen av den gamle barnevernloven av 1992, da det i løpet av denne studien trådte i kraft en ny barnevernlov i 2023. Kriteriet for tidsperiode ble dermed 1992 til 2022. Videre måtte dokumentene omhandle, og kunne bidra til å belyse oppgavens problemstilling. Til slutt måtte dokumentene være av politisk karakter og være offentlig tilgjengelige på internett. Alle treffene som ble presentert i tabell 1 ble gjennomgått ved bruk av inklusjons-og eksklusjonskriteriene (se vedlegg 2). Treffene gjort på Stortingets nettside ble gjennomgått uten funn av relevante dokumenter. Ved gjennomgangen av treffene gjort på regjeringens nettsider ble det gjort et valg om å ekskludere høringsuttalelser, da disse i stor grad var inkludert i NOU-ene som ble funnet i søk nummer en. Gjennomgangen resulterte i å velge ut fire NOU-er som skulle utgjøre studiens datamateriale.

4.3.2 Presentasjon av datamaterialet

Masteroppgavens datamateriale består av fire dokumenter fra tidsperioden 2000 til 2016. Dokumentene er NOU-er, som er rapporter utarbeidet av offentlige utvalg som skal se nærmere på bestemte samfunnsområder (Regjeringen, u.åb). Alle dokumentene er tilknyttet prosessen som har ledet frem til endringen av barnevernloven §1-5 om barns rett til nødvendige tiltak fra barneverntjenesten. Dokumentene som utgjør denne oppgavens

datagrunnlag, består av totalt 1075 sider. Fordelingen ser slik ut inklusive referanser og vedlegg: NOU 2000:12, 371 sider; NOU 2009:22, 120 sider; NOU 2012:5, 224 sider; NOU 2016:16, 360 sider. For ordens skyld nevnes det at det er det samme departementet som har gitt mandat til et offentlig utvalg, men at dette departementet har skiftet navn med tiden (Tvedt, 2023). I tabell 2 presenteres dokumentene som utgjør denne oppgavens datamateriale.

Tabell 2: Presentasjon av dokumentene som utgjør masteroppgavens datamateriale.

Utgitt av	Årstall	Antall sider	Dokumentene
Barne- og familiedepartementet	2000	371	NOU 2000:12. Barnevernet i Norge – Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer. Omhandler: Vurdering av barneverntjenesten. Vurderinger om barn bør få rett til tiltak, samt barnesyn og barns juridiske posisjon
Barne- og likestillingsdepartementet	2009	120	NOU 2009:22. Det du gjør, gjør det helt – Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge. Omhandler: Vurderinger om barn bør få en rett til tiltak fra barneverntjenesten
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	2012	224	NOU 2012:5. Bedre beskyttelse av barns utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Omhandler: Vurderinger om barn bør få en rett til tiltak fra barneverntjenesten
Barne – og likestillingsdepartementet	2016	360	NOU 2016:16. Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Omhandler: Bedre rettssikkerheten for barn ved å utarbeide et utkast til ny barnevernlov. Samt vurderinger om barn bør få en rett til tiltak fra barneverntjenesten

4.4 Analyse

Analysen av de kvalitative dataene i en dokumentanalyse er en fase som pågår gjennom hele forskningsarbeidet (Grønmo, 2016). Allerede ved prosessen hvor dokumentene søkes etter og velges ut for å inngå i datamaterialet, begynte analysen av dataene. Likevel må det på et tidspunkt benyttes et analyseverktøy for å analysere dataene, for å kunne få frem meningsinnholdet i teksten på et dypere nivå enn ved første øyekast. Dataene i denne oppgaven består av tekst. Analyseverktøy av tekster innenfor kvalitativ metode er preget av fleksibilitet, og det er derfor nødvendig å ta en vurdering opp mot problemstillingen for å velge et analyseverktøy som best kan bidra til å belyse oppgavens problemstilling (Grønmo, 2016).

Forskningsprosessen består av flere prosesser hvor det er kontinuerlig samspill mellom prosessene som vist til tidligere, og gjennom den første analyseprosessen ble det klart at det var behov for ytterligere verktøy for å utlede funn fra dataene, som kunne bidra til å besvare masteroppgavens problemstilling. Jeg har valgt å kombinere to analyseverktøy i denne masteroppgaven, fordi dette i større grad vil muliggjøre en dypere fortolkning av dataene (Gadamer, 1960/2012; Thagaard, 2018). I denne oppgaven benyttes derfor både innholdsanalyse og argumentasjonsanalyse. Ordlyden i oppgavens problemstilling er å se på hva som ledet til Norges valg om å innføre rettigheten, og ved å analysere argumentene som er benyttet for og imot rettighetsfestingen – viser dette etter min mening kun overflaten av argumentene. For å få en dypere forståelse av argumentene er det derfor også utledet funn gjennom innholdsanalyse, som bidrar til å komplementere argumentene ved å gi innsikt i konteksten rundt argumentene. Jeg ønsket å finne motivasjonen bak argumentene, da det vil kunne forklare hva som var årsaken til lovendringen.

Tidlig i analyseprosessen ble det klart at den enkelte koden tok for seg mange forskjellige temaer, og det kan derfor argumenteres for at den enkelte koden kan passe i flere av kategoriene som ble utviklet. Under analysearbeidet innså jeg at det ble for omfattende å kode dobbelt, siden det allerede ble benyttet to forskjellige analyser av datamaterialet. Det overordnede vurderingstemaet i hver kode har styrt hvilken kategori koden tilhører, selv om koden også kan inneholde vurderinger som går over i en annen kategori. Slik var det mulig å redusere antall temaer i hver kode, og datamengden ble redusert til mindre deler som var mulig å analysere individuelt, men også sett i sammenheng med dataenes helhet (Gadamer, 1960/2012; Grønmo, 2016; Ringdal, 2018). Dette gjelder for begge analysene. Selv om det

ikke ble kodet dobbelt, kunne jeg fremdeles analysere datamaterialet på et dypere nivå, på grunn av kombinasjonen av argumentasjonsanalyse og innholdsanalyse. Det overordnede vurderingstemaet ved behandlingen av alle argumentene i argumentasjonsanalysen har vært at det er *barnets rett til barneverntjenester* som det skal argumenteres for eller mot. Likevel er det i begge analysene blitt kodet dobbelt i enkelte tilfeller hvor det var vanskelig å avgjøre hvilket tema som var det overordnede. Disse kodene vil presenteres sammen med resten av kodene i kapittel 5.

4.4.1 Innholdsanalyse

Innholdsanalyse er en av de vanligste analysene å anvende i kvalitative studier (Grønmo, 2016). Analysen består overordnet i å foreta «[...] systematiske og gjentatte sammenlikninger av ulike elementer i det kvalitative materialet» (Grønmo, 2016, s. 166), for at forskeren skal kunne registrere like elementer for å skape et mønster ut av dataene (Ringdal, 2018). Dette oppnås gjennom tre trinn: koding av dataene, kategorisering og begrepsutvikling. I trinnet koding trekkes deler av teksten ut, som kan bidra med å forklare større deler av teksten (Grønmo, 2016). Formålet er å redusere datamengden til mindre deler (Ringdal, 2018). Denne kodingen er ofte en åpen koding, som betyr at den tar utgangspunkt i de empiriske dataene i dokumentene, samtidig som problemstillingen til studien belyser hva som er viktig å ha fokus på. Kategoriseringen av kodene omhandler å danne en kategori som kan omfavne flere koder (Grønmo, 2016; Ringdal, 2018). Ved å se mønstre i kodene som uthentes av dataene, vil dette bidra til å se fellestrekk ved kodene som kan utgjøre navnet på kategorien. Til slutt er det utvikling av begreper som er en «[...] betegnelse på en bestemt type fenomener» (Grønmo, 2016, s. 269). Et begrep har krav om å enten være - eller kunne bidra til å etablere et nytt begrep innenfor samfunnsvitenskapen. De tre ulike fasene i innholdsanalysen er faser som går over i hverandre, da oppstarten av neste fase ofte gjør det nødvendig å gå tilbake til den første fasen som omhandler kodingen av dataene.

I denne oppgaven ble dataprogrammet NVivo benyttet i den åpne koden, og gjennom resten av analysen, noe som gjorde den åpne kodingen systematisk og enkel (Ringdal, 2018). Den åpne kodingen er startfasen i analysen, og bærer gjerne preg av dette. Derfor er det nyttig å anvende elektroniske verktøy for å holde orden på kodene som registreres i løpet av dokumentgjennomgangen (Grønmo, 2016).

4.4.2 Utvikling av kategorier

I denne oppgaven ble det benyttet åpen koding, som vil si at problemstillingen var veiledende til å trekke ut koder fra dokumentene som utgjør datagrunnlaget (Grønmo, 2016; Ringdal, 2018). Neste steg i analysen var å danne kategorier som sorterte kodene. Den åpne kodingen var nå mer lukket, da en kategori gjerne er et tema hvor det i forkant avklares hvilke egenskaper og fellestrekk ved kodene som skal inkluderes i den enkelte kategorien. Både den åpne kodingen og dannelsen av kategorier krever at forskeren gjentatte ganger vurderer hver enkelt kode, noe som gjør forskeren godt kjent med datamaterialet. Videre ble kodene i enkelte kategorier revurdert for å systematisere kodene i underkategorier. Kategoriernes navn ble endret i løpet av prosessen for å bedre fjerne over de aktuelle kodene (Grønmo, 2016).

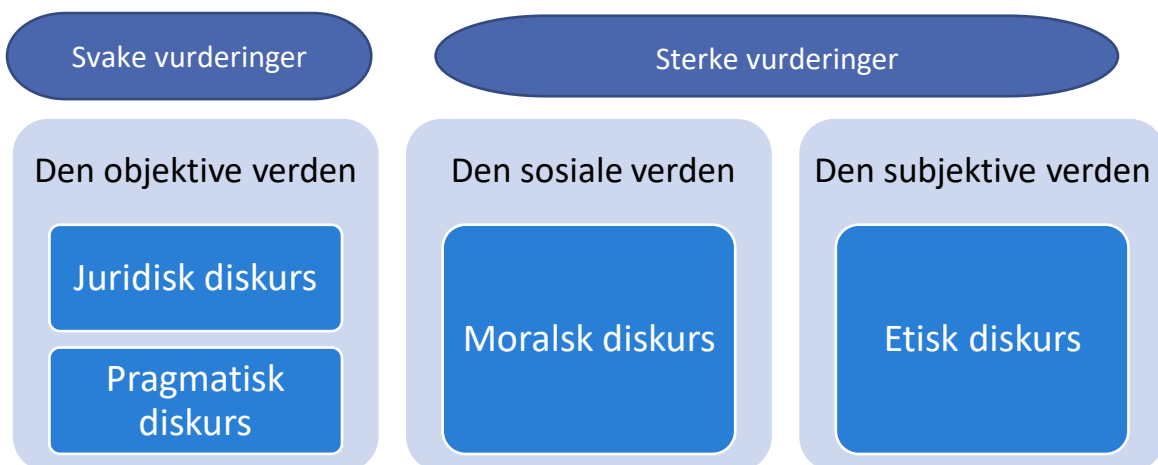
Det ble dannet fem kategorier, og for å vise helheten av kategoriernes innhold ble det benyttet begreper som fungerer som en samlebetegnelse for sett av kategorier (Grønmo, 2016). Det ble opprettet to begreper som heter henholdsvis, 1) Hvilken betydning har rettighetsfestingen for barn som rettssubjekt? og, 2) Utviklingen av barnevernloven §1-5 om en rett til tiltak. Kategoriene og underkategoriene som danner grunnlaget for funn utledet gjennom innholdsanalyse er presentert i tabell 3.

Tabell 3: En fremstilling av kategorier, underkategorier og begrepet utviklet gjennom innholdsanalyse.

Kategorier	Underkategorier
Begrep: Hvilken betydning har rettighetsfestingen for barn som rettssubjekt?	
1. Samfunnets syn på barn	<ul style="list-style-type: none">- Barn er samfunnets fremtid- Barn er sårbare og trenger beskyttelse- Faglig utvikling i fremmarsj
2. Barns rettssikkerhet	<ul style="list-style-type: none">- Barn som rettssubjekt- Barnets rettigheter i et paternalistisk spenningsforhold- Meldinger til barneverntjenesten og tiltak
Begrep: Utviklingen av barnevernloven §1-5 om en rett til tiltak	
3. Utvalgets og myndighetenes ståsted	
4. Utformingen av lovparagrafen §1-5	
5. Annet	

4.4.3 Argumentasjonsanalyse: en Habermasisk tilnærming

I denne studien har jeg også valgt å benytte en argumentasjonsanalyse for å analysere masteroppgavens data. Nærmere bestemt en argumentasjonsanalyse som baserer seg på Jürgen Habermas teori om tre verdener, hvor formålsrasjonalitet må ses på i sammenheng med verdenen subjektet lever i (Habermas, 1996). Teorien er videreutviklet og brukt som grunnlag i en argumentasjonsanalyse av Helland & Hollekim (2023). Habermas teori deler den sosiale sfæren inn i de tre verdenene den objektive, den sosiale og den subjektive. De respektive verdenene har tilknyttet ulike diskurser til seg, henholdsvis juridisk, pragmatisk, moralsk og etisk (Helland & Hollekim, 2023). I noen tilfeller er det vanskelig å avgjøre hvilken verden og diskurs et argument hører hjemme i, da et argument kan passe i flere verdener og diskurser (Helland & Hollekim, 2023). Det er derfor viktig å ha klare avgrensninger på diskursene. Helland & Hollekim (2023) har i tillegg inkorporert begrepene til Taylor (1985) om svake og sterke vurderinger i analysen. Begrepene skiller mellom vurderinger som påvirker et individ på det personlige plan, og vurderinger som ikke gjør det. Vurderinger som tar utgangspunkt i en persons etiske eller moralske standpunkter anses som sterke vurderinger, og vurderinger som ikke påvirker en persons indre er svake vurderinger. En sammenfatning av en Habermasisk tilnærming til argumentasjonsanalyse slik Helland & Hollekim (2023) har utviklet den sett i sammenheng med begrepene til Taylor (1985) vil se slik ut:

Figur 2: En fremstilling av den Habermasiske tilnærmingen til argumentasjonsanalysen med begrepene til Taylor (1985) (Figur 2 er inspirert av Helland & Hollekim, 2023, s. 3-7, og begrepene til Taylor, 1985).

4.4.4 Den objektive verden i relasjon til diskursene juridisk og pragmatisk

Den objektive verden inneholder de to perspektivene kognitiv og teleologi. Førstnevnte viser til når en persons oppfatning av faktaenes sannhet blir bekreftet som sant, og sistnevnte er når en person benytter fakta som et middel for å oppnå et bestemt mål. Det teleologiske perspektivet kan derfor være manipulerende. Den objektive verden er tilknyttet to diskurser, den juridiske og den pragmatiske. Den juridiske diskursen er det kognitive perspektivet og som søker å avdekke sannheten gjennom å benytte lover, juridisk presedens og teorier. Den pragmatiske diskursen søker å nå målet sitt på den mest effektive måten, og er slik tilknyttet det teleologiske perspektivet som kan medføre at faktaene blir manipulert (Helland & Hollekim, 2023).

4.4.5 Den sosiale verden i relasjon til den moralske diskursen

Den sosiale verdenen viser til de uskrevne reglene (normer), som er skapt og fulgt i samfunnet og de ulike gruppene en person er en del av. Å bryte normer er ikke straffbart i seg selv, men det bryter med verdigrunnlaget i det gitte samfunnet eller gruppen, og det kan derfor medføre misnøye. Den sosiale verdenen er tilknyttet den moralske diskursen, hvor målet er å finne løsninger på normative konflikter som oppstår mellom personens eget verdigrunnlag, og samfunnets eller gruppens verdigrunnlag (Helland & Hollekim, 2023).

4.4.6 Den subjektive verden i relasjon til den etiske diskursen

Den subjektive verdenen viser til en persons indre som omfatter tanker, perspektiver, meninger, følelser, religiøst ståsted og personlige erfaringer. Grunnet individualiteten i en persons indre, vil alle personer se og oppleve verden fra sitt unike ståsted. Samtidig vil personer bli påvirket av ytre faktorer som andre personer, sosiale medier, massemedier med videre (Helland & Hollekim, 2023).

4.4.7 Kategorier utviklet gjennom argumentasjonsanalyse

Samtidig som arbeidet med utviklingen av kategorier og kodingen i innholdsanalysen pågikk, begynte også arbeidet med argumentasjonsanalysen (Gadamer, 1960/2012; Thagaard, 2018). Problemstillingen i denne studien er todelt, og for å besvare problemstillingen var det nødvendig å kombinere to analyser for å fortolke meningsinnholdet i teksten. Dataene som inneholdt argumenter for og imot en rett til tiltak fra barneverntjenesten ble forbeholdt å analyseres gjennom argumentasjonsanalysen. Disse kodene ble kodet i kategoriene

«Argumenter for en rett til tiltak» og «Argumenter mot en rett til tiltak». Videre ble kategoriene avgrenset mot å inkludere *vurderinger* tilknyttet den aktuelle lovendringen. Med vurderinger menes det her koder som direkte eller indirekte kan omtale lovendringen, men som ikke direkte er et argument for eller imot lovendringen. Slike vurderinger er derimot inkludert i innholdsanalysen. I motsetning til Helland & Hollekim (2023) ble det ikke opprettet underkategorier som fordelte for- og motargumentene etter tema. I Helland & Hollekim (2023) sin studie var dette steget i analysen nært knyttet opp mot studiens problemstilling, hvorav dette ikke var et nødvendig steg i min studie for å kunne utlede data for å besvare problemstillingen. Argumentenes innhold er gjennomgått i tidligere studier (se punkt 3.2), og det jeg ønsket å undersøke var altså motivasjonen bak argumentene.

Det første steget i analysen var å samle alle koder som argumenterte for eller imot lovendringen i de to kategoriene som ble utviklet. Det neste steget var å opprette fire underkategorier som viser til de fire diskursene som ble presentert ovenfor: «juridiske argumenter», «pragmatiske argumenter», «moralske argumenter», og «etiske argumenter». Hver kategori inneholder disse fire underkategoriene. Deretter ble argumentene i kategoriene gjennomgått på nytt for å plassere koden i riktig underkategori (se punkt 4.4.3 - 4.4.6). Tabell 4 presenterer kategoriene og underkategoriene som dokumentene er kodet i.

Tabell 4: Presentasjon av kategoriene og underkategoriene som dokumentene er kodet i.

Kategori	Antall dokumenter kodet i
Argumenter for en rett til tiltak	
- Juridiske argumenter	4
- Pragmatiske argumenter	4
- Moralske argumenter	4
- Etiske argumenter	4
Argumenter mot en rett til tiltak	
- Juridiske argumenter	4
- Pragmatiske argumenter	4
- Moralske argumenter	1
- Etiske argumenter	3

«Juridiske argumenter» er argumenter som benytter lovverk eller juridisk presedens for å underbygge argumentet sitt, eller for å komme frem til en gyldig slutning. I denne kategorien inkluderes argumenter som tar utgangspunkt i utfordringer med gjeldende lovverk ved å

implementere en rett til barneverntjenester, så fremst argumentets kjerne omhandler barnets rett. Argumenter som benytter lovverk som et middel til å vri sannheten, vil kategoriseres som pragmatiske argumenter.

«Pragmatiske argumenter» inkluderer alle argumenter hvor argumentets kjerne omhandler andre ting enn vurderinger rundt om barn burde få en lovfestet rett til barneverntjenester. Eksempler på argumenter som inkluderes her er typisk at en lovfesting vil medføre positive eller negative endringer på andre områder, som ikke omhandler kjernes spørsmålet.

Underkategorien «moralske argumenter» inkluderer argumenter som baserer seg på normer og samfunnets syn. For å ha en klar avgrensning mot etiske argumenter, er alle argumenter som omhandler etiske avveininger mellom barn og foreldre ekskludert fra denne kategorien – til tross for at dette klart kan utledes som normer i samfunnet.

Den siste kategorien som er «etiske argumenter», inkluderer alle argumenter som tar utgangspunkt i etiske vurderinger. De etiske vurderingene er nært knyttet opp mot både moralske argumenter og juridiske argumenter, da lover ofte er etisk og moralsk forankret. Det ledende vurderingstemaet har derfor vært å avgjøre argumentets kjerne ved avveiningen av argumentets plassering i diskursene. Kategorien inneholder alle argumenter som omhandler avveininger av foreldres og barns rettigheter, argumenter som omhandler skjønn, og argumenter hvor barnets perspektiv og rettslige posisjon blir nevnt. Hva som inkluderes i den enkelte diskurs er presentert i vedlegg 3.

4.5 Kvalitet i forskningen

Det er en universell enighet om at det er viktig med kvalitet i forskningsprosessen, både for å vurdere forskningens kvalitet, men også forskerens troverdighet (Malterud, 2001; Shenton, 2004; Thagaard, 2018). Med fremveksten av nye paradigmer som muliggjorde dannelsen av den kvalitative metoden i tillegg til den kvantitative metoden (Neuman, 2011), kom det også en debatt i hvordan å kvalitetssikre bruk av kvalitative forskningsmetoder (Carter & Little, 2007). I den anledning skal det ses til anerkjente kvalitetskriteriene troverdighet, overførbarhet og pålitelighet som er utformet av Guba (1981).

4.5.1 Studiens troverdighet

Kriteriet om troverdighet viser til om de empiriske funnene som presenteres i masteroppgaven faktisk er utledet av oppgavens datagrunnlag, og ikke er et resultat av forskerens skjønn (Shenton, 2004). Innenfor paradigmet sosialkonstruktivisme og den hermeneutiske forståelsen, spiller forskerens forforståelse en nødvendig rolle i fortolkningen av dataene (Gadamer, 1960/2012; Thagaard, 2018). Innen kvalitativ metode blir derfor spørsmålet hvordan vi kan skape en troverdighet til dataene gjennom forskningsprosessen, til tross for forskerens innflytelse i forskningsprosessen (Grønmo, 2016). Det mest fremtredende aspektet ved dataene i en dokumentanalyse, er at dokumentene er produsert til et annet formål enn til forskning (Bowen, 2009). Analysen av dokumentene må derfor ha et særlig fokus på å få frem meningsinnholdet til personene i den konteksten meningen er produsert (Gadamer, 1960/2012). Nettopp derfor har jeg benyttet to analyseverktøy, hvor meningsinnholdet i dataene ses nærmere på enn ved å kun benytte én analysemetode. Samtidig vil oppgavens troverdighet styrkes av at de to analysemetodene er kompatible, da argumentasjonsanalysen fokuserer på argumentene, og innholdsanalysen fokuserer på de øvrige dataene for å skape kontekst til argumentene. For å sikre troverdighet i denne oppgaven, er derfor analyseverktøyet som benyttes på dataene og datautvelgelsen, detaljert beskrevet (Grønmo, 2016). Å gi rikelig med informasjon om metoden i forskningsprosessen bidrar til at leseren kan forstå at masteroppgaven bygger på en systematisk fremgangsmåte, i samsvar med etablert forskningsdisiplin.

4.5.2 Studiens overførbarhet

Målet med kvalitative studier er ikke å produsere funn som kan generaliseres, men å studere et fenomen på et dypere nivå enn hva kvantitative studier kan (Grønmo, 2016). Likevel kan det argumenteres for at funn gjort ved bruk av kvalitative metoder har overføringsverdi til andre kontekster (Guba, 1981). Det er tolkningene av studiens resultater som gir grunnlag for overførbarhet (Thagaard, 2018). Denne oppgavens problemstilling er todelt, hvor det blant annet ønskes å se på hvilken betydning lovendringen i barnevernloven av 2021 §1-6 har hatt for barn som rettighetssubjekt. Barnets rettslige posisjon i det norske samfunnet bidrar til at oppgaven min omfavner alle kontekster hvor barnet har en sentral rolle, og det må derfor kunne argumenteres for at masteroppgaven min har betydning også utenfor min egen studie (Malterud, 2001).

4.5.3 Studiens pålitelighet

Flere mener at studiens pålitelighet beror på det faktum at forskningsdesignet må være så detaljert beskrevet, at andre forskere kan repetere studien din, og oppnå samme resultat som deg (Guba, 1981; Shenton, 2004). Dette er veldig likt kriteriet i kvantitative metoder, hvor dataene gjerne består av tall, og hvor tallene muliggjør en repetering av studien. I denne kvalitative studien består datagrunnlaget av tekst, og det er derfor ikke en mulighet eller et ønske om å gjenta studien. Dette bunner i hvordan en stor del av fortolkningen av dataene er avhengig av forskerens påvirkning i fortolkningen (Gadamer, 1960/2012; Thagaard, 2018). I denne studien sikres derfor studiens pålitelighet gjennom detaljerte beskrivelser av studiens forskningsdesign, og gjennom dette kan leseren få et godt innblikk i hvordan studien er gjennomført. Studiens funn presenteres også med nøyaktige sidenummer, samt tabeller, for å gjøre det enklere for leseren å gå inn i datamaterialets dokumenter hvis ønskelig.

4.5.4 Forskerens forforståelse

Det er viktig at forskeren reflekterer rundt sin egen påvirkning i studien som utføres (Ringdal, 2018). Dette er spesielt viktig ved bruk av dokumentanalyse som metode, da det er forskerens forståelse og tolkning av andres tekster, som er fundamentet i metoden (Gadamer, 1960/2012). Både livserfaringer, formell kompetanse og egne verdier kan påvirke hvordan forskeren ser på fenomenet. Inn i denne masteroppgaven har jeg med meg to bacheloror i henholdsvis pedagogikk og rettsvitenskap, som gjør at jeg tidligere har sett på barns rettigheter gjennom andre fagtradisjoner. I utgangspunktet ser jeg på dette som en styrke, da å kombinere ulike kompetanseområder kan bidra til å se bredere på fenomenet. Samtidig følger det ulike tradisjoner og verdier med ulike fag, og det er viktig å tenke på at disse kan ha påvirket hvordan jeg har sett på fenomenet. Min forforståelse av barnevernloven fra tidligere utdanning innen rettsvitenskap, og min forforståelse av barnet som aktør fra utdannelsen min i pedagogikk, samt relevant arbeid innen skolesektoren, kan ha påvirket analysen. Medias fokus og fremstilling av Norges situasjon rundt barnevernet, er noe jeg også kan ha fanget opp og blitt påvirket av.

4.6 Forskningsetiske refleksjoner

En dokumentanalyse har som formål å fortolke meningsinnholdet i dokumentene for å få frem forfatterens forståelse i den konteksten den er skrevet i. Samtidig inngår også forskerens egen fortolkning av dokumentene i analysen, og det faktum at jeg går inn i dokumentene med et

fokus på forskningen min. På bakgrunn av dette er jeg etisk forpliktet å påse at meningsinnholdet som utledes gjennom studiens analyse faktisk får frem *forfatterens* meninger, til tross for min forforståelse og formål med lesingen. Dette henger sammen med at dokumentene er produsert for et annet formål enn for forskning (Bowen, 2009). Dokumentene er sekundære data som ikke inneholder personopplysninger, noe som gjør at jeg ikke trengte å søke tillatelse for å utføre studien (Sikt, u.å). Å få frem forfatterens mening kan sikres ved at studien min er posisjonert innad det sosialkonstruktivistiske paradigmet, herunder hermeneutikk. På den andre siden må det også tas hensyn til personene som har skrevet dokumentene. Disse personene kommer også inn med sin faglige bakgrunn og sin forforståelse, som påvirker deres holdninger, tanker og meninger som kommer frem i dokumentene. Det vil være vanskelig å redegjøre for om deres oppfatninger er etisk gode, men det er likevel et viktig aspekt å reflektere over i forskningsprosessen.

Det er etiske utfordringer som er særskilte for offentlige dokumenter publisert på internett (Thagaard, 2018). I denne studien er det offentlige politiske dokumenter som utgjør datagrunnlaget, og det må derfor sies å være dokumenter som ikke omhandler enkeltpersoner eller privatpersoner, og som derfor ikke har noen etiske utfordringer tilknyttet personvern. Videre har det vært et fokus på god henvisningsskikk gjennom arbeidet med denne oppgaven (Ringdal, 2018). Dette innebærer at henvisningene til de kildene som anvendes er nøyaktig henvist til – slik at andres ideer ikke fremstår som mine ideer.

5.0 Presentasjon av funn

I dette kapittelet presenteres masteroppgavens funn. Først presenteres funn fra innholdsanalysen i kapittel 5.1-5.4. Deretter presenteres funn fra argumentasjonsanalysen i kapittel 5.5-5.6. Funnene fra argumentasjonsanalysen er også presentert i tabeller, for å gi en tydeligere oversikt. Alle funnene som presenteres i dette kapittelet bidrar til å belyse masteroppgavens problemstilling, samt forskningsspørsmål.

5.1 Funn utledet gjennom innholdsanalyse

I innholdsanalysen er det i kategoriene «samfunnets syn på barn» og «barns rettssikkerhet» totalt syv koder som er kodet i begge kategoriene da det var uunngåelig, siden det var vanskelig å avgjøre hvilket tema som var det overordnede.

5.1.1 Synet på barn og barns rettslige posisjon i samfunnet

Gjennom dette begrepet presenteres funn fra to kategorier. Den første kategorien «samfunnets syn på barn», har underkategoriene; «barn er samfunnets fremtid», «barn er sårbare og trenger beskyttelse», og «faglig utvikling i fremmarsj». Den andre kategorien «barns rettssikkerhet», med underkategoriene; «barn som rettssubjekt», «barns rettigheter i et paternalistisk spenningsforhold», og «meldinger til barneverntjenesten og tiltak». Funnene fra kodene vil bli presentert i den overnevnte rekkefølgen.

5.1.2 Samfunnet syn på barn: Barn er samfunnets fremtid

I 2000 arbeidet barneverntjenesten med følgende perspektiver som veiledende: «*Verdsettes barnet i kraft av sin nåværende situasjon eller i kraft av det barnet skal bli i morgendagens samfunn?*» (NOU 2000: 12, s. 87). Det er viktig å også gi fremtidsrettet hjelp så barnet har gode muligheter til å etablere seg et godt liv senere. Dette konstaterer samtidig at barn sees på som samfunnets fremtid. Barn er den neste generasjonen til å drive samfunnet, og samfunnet er derfor avhengig av at det kommer nye generasjoner til samfunnet. Samtidig vil det være økonomisk belastende å ikke få velfungerende unge voksne inn i arbeidsmarkedet. Guri Larsen uttrykker dette slik:

«Ideologiske strømninger i sluttfasen av lovdebatten kan oppfattes som syn der barn ikke bare verdsetter utfra det de er som barn, tiltak er ikke bare ment å gjøre livet deres bedre her og nå. Barn oppfattes også som investeringsobjekter i et fremtidsrettet

prosjekt, og tiltak er også ment å sikre dem oppfostring som gjør dem veltilpassede mennesker i fremtidens samfunn» (Guri Larsen, referert til i NOU 2000: 12, s. 87).

Barnevernets hjelp hviler derfor på synet om at det er viktig å yte hjelp til barn i form av at det er et barn, og på grunn av at barn er samfunnets fremtid. Barnevernet er en statlig hjelpeinstans med mandat til å gripe inn i familiesfæren når vilkår for dette er oppfylt, og deres syn på barn er derfor viktig. I utgangspunktet er det familien som skal stå for oppdragelsen av barnet, *«Familien utgjør en grunnenhet i samfunnet, og en av dens primære verdimeslige begrunnelser er omsorg og oppdragelse av barn»* (NOU 2000: 12, s. 85). Det vises også til at barnets mulighet til å vokse opp hos sine biologiske foreldre er særlig viktig for barnet, *«Dette innebærer at barn først og fremst skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, og at dette i seg selv representerer en betydelig egenverdi for barnet»* (NOU 2000: 12, s. 86). Sett i sammenheng med barneverntjenesten sine perspektiver er familien en grunnenhet i samfunnet, hvor den primære oppgaven er å påse en oppfostring av barn, som gjør dem til veltilpassede mennesker i fremtidens samfunn. Barnet sees på som en del av familien, hvor barnet skal bli en god samfunnsborger, og ikke som et selvstendig individ enda.

Dette synet har ikke endret seg frem til 2009, hvor det uttrykkes gjennom et ønske å koordinere hjelpeapparatene til barn og unge, slik at de best mulig kan hjelpe barn. Her legges det i enda større grad vekt på den samfunnsmessige konsekvensen av å yte hjelp til barn, *«De samfunnsmessige gevinstene av dette er åpenbare, ikke minst når det gjelder behovet for fremtidige helse-, sosial- og trygdeytelser»* (NOU 2009: 22, s. 102).

Dette todelte synet på hvorfor barn bør hjelpes står fremdeles sterkt i 2012, *«Det at barn skal ha det bra fordi de er barn handler først og fremst om våre fellesverdier, dernest angår det også nasjonens framtid, blant annet antall borgere som blir en stor utgiftspost»* (NOU 2012: 5, s. 31). Til tross for dette registreres det en endring i vurderingene som utføres i forhold til barn og foreldre. Barnets rett til beskyttelse og foreldrenes rett mot vilkårlig inngrep fra staten har til stadighet vært oppe til vurderinger i ulike kontekster, og nå uttrykkes det at det er barnets beste som er det avgjørende momentet i denne vurderingen. Barnet blir i økende grad sett på som et selvstendig individ med egne rettigheter og interesser, og ikke bare et individ som er en del av en familie (NOU 2012: 5, s. 35). BK har vært med på å klargjøre hva som menes med, og som inngår i, begrepet *«barnet som rettssubjekt»*. Utvalget legger i den

sammenheng frem spørsmål om hvorfor barnevernloven ikke korresponderer med rettighetene barn har gjennom BK, når den har hatt en så sentral rolle for utviklingen av barns rettigheter.

«Ser vi på strømninger i tiden I kan vi enes om at det såkalte lydighetsbarnet hvor underordningen av foreldrene og voksenverdenen var et hovedelement, langsomt og gradvis er blitt erstattet av kompetansebarnet med likeverd, deltagelse og inkludering som kjennetegn. Drivkreftene i denne utviklingen er blitt ledet av kunnskapen om barn, lovgivningen for barn og den store bedringen av den generelle velferden. Barn er blitt mer synlig i kulturbildet gjennom den moderne utviklingen av media: bøker, film, fjernsyn og sosiale medier. Barnekonvensjonen har fått en sentral plass som pådriver på barnas vegne og har bidratt til å forskyve vektingen fra foreldrenes rettigheter mot barnets rettigheter» (NOU 2012: 5, s. 149).

Barn sees altså i større grad som selvstendige rettighetsinnehavere, noe som krever en endring i hvordan man ser på barnet generelt i samfunnet, og dette medfører at man *«ser på barn som subjekter som har rettigheter og ikke objekter som skal hjelpes»* (NOU 2016: 16, s. 52). Dette er en markant utvikling i synet på barn, fra å være en del av en familieenhet hvis formål er å tjene samfunnet, til å bli et selvstendig individ med egne rettigheter. Synet på barn som fremtidens ressurs er fremdeles et syn som er tilstedeværende, hvor det nå fokuseres på en barndom som skal gi barnet muligheter for å mestre livet og dets utfordringer senere (NOU 2016: 16, s. 88). Det er i større grad blitt et fokus på at barn skal få lov til å være barn, og kunne utfolde seg som egne individ.

5.1.3 Samfunnets syn på barn: Barn er sårbare og trenger beskyttelse

Først ved dannelsen av barnevernloven av 1954, ble det erkjent at barn kunne bli mishandlet og seksuelt misbrukt i eget hjem, og det ble da endringer i synet på hvilken rolle barnevernloven skulle ha i arbeidet for å beskytte barn mot skadelig omsorg (NOU 2000: 12, s. 365). Det ble klart at barn trengte et vern i de tilfeller foreldrenes omsorg ikke kunne verne dem godt nok, eller selv bidro til at barna ikke hadde det bra. Ved iverksettingen av barnevernloven av 1954 ble det barnevernets subsidiære ansvar å ivareta barns interesser, samtidig som de også hadde ansvaret for barnets alminnelige oppvekstvilkår.

«Lovgivers hensikt var å gjøre barnevernloven til en lov som harmonerte med det alminnelige syn på barneoppdragelse og barns stilling i samfunnet» (NOU 2000: 12, s. 27).

Det alminnelige synet på barns stilling i samfunnet var som «den svake part» (NOU 2000: 12, s. 83). Barn og ungdom er sårbare, og trenger derfor et ekstra vern mot forhold som kan ha negative konsekvenser for barnet (NOU 2000: 12, s. 83). Barn settes i en særstilling i samfunnet med tanke på å bli ansett som så sårbare at de trenger et vern mot skadelige forhold, hvor det er allment akseptabelt at samfunnet griper inn i familiesfæren. Den grunnfestede ideen om menneskers selvbestemmelse over eget privatliv er ikke uten videre gyldig (NOU 2000: 12, s. 86).

«Hvert enkelt barn representerer en ukrenkelig verdi, og barnets behov for vern og vekstvilkår er overordnet alle andre hensyn [...]» (NOU 2000: 12, s. 86).

Den passive rettigheten til å bli beskyttet står i et motsetningsforhold til den aktive retten til barns rett til medvirkning og barns rett til å bli hørt (NOU 2000: 12, s. 90.)

«Ivaretagelsen av personlig integritet handler om den enkeltes rett til å få vernet sin selvrespekt og få utviklet tiltro til egne evner og framtidsmuligheter. Dette er en grunnverdi som i liten grad har blitt fokusert, og det må betraktes som en betydelig svakhet ved barne- og ungdomspolitikken» (NOU 2000: 12, s. 298).

Samtidig må det ikke skapes en kunstig motsetning mellom å verne familiefellesskapet mot vilkårlig inngrep fra statens side, og det å verne barn fra dårlige oppvekstmiljø (NOU 2012: 5, s. 31). Barneverntjenestens inngrep i familien er kontrollert av strenge vilkår, skal være for barnets beste – og både staten og foreldrene har i den forstand samme mål. Dette omtales som et etisk utgangspunkt. For å kunne ivareta barnets beste er det nødvendig å veie ulike hensyn mot hverandre, hvor balansen mellom barnets- og foreldrenes interesser er svært sentrale (NOU 2012: 5, s. 32). Via denne avveiningen har barnet som selvstendig individ vokst frem, og det ble mer vanlig å se på barn som et subjekt med egne interesser og rettigheter (NOU 2012: 5, s. 35). I denne sammenheng bemerkes det som oppsiktsvekkende at barnevernloven kun pålegger det offentlige plikter i forhold til barn, men ikke gir barn korresponderende

rettigheter i loven. Gjennom individualiseringen blir autonomi særlig viktig, og det styrker synet på barnet som et subjekt, og ikke som et objekt (NOU 2012: 5, s. 152).

Selv om tiden har medført et syn hvor barnet har gått fra å være sårbart i behov for beskyttelse, til at barn har en selvstendig posisjon underbygget av egne interesser og rettigheter – har også den generelle samfunnsutviklingen produsert flere omsorgs- og beskyttelsesbehov for barn (NOU 2016: 16, s. 29). Blant annet vises det til endringen av familiedynamikken, hvor det i dag er vanlig med samlivsbrudd, og som et resultat kan dette medføre mine, dine og våre barn. Dette kan sees på som problematisk i forhold til utviklingen av barnet som et individ med egne interesser og rettigheter, da synet om det sårbare barnet til stadighet ser ut til å holdes fast ved som et overordnet syn i samfunnet.

5.1.4 Samfunnets syn på barn: Faglig utvikling i fremmarsj

Et gjennomgående tema i alle dokumentene i datagrunnlaget, er at dannelsen av kunnskap rundt barns utvikling og hvordan oppvekstmiljø påvirker barns utvikling, har vært veiledende ved fornyingene av barnevernlovene i Norge (NOU 2000: 12, s. 34). Den faglige utviklingen er dermed en sentral faktor i hvordan man ser på barn. Lovene må tilpasses samfunns- og kunnskapsutviklingen, og derav være tidsriktig (NOU 2016: 16, s. 37).

Et utviklingstrekk på 1900-tallet har vært å gå fra moralske og dagligbaserte vurderinger av barn, foreldre og familieenheten – til vurderinger basert på vitenskap (NOU 2000: 12, s. 97). Hvordan barnet sees på avhenger av hvilken teoretisk forståelsesmodell som legges til grunn. Synet på barnet kan derfor tidvis være fiksert rundt enkelte aspekter ved barn, i forhold til hvilken forståelsesramme som var populær på det aktuelle tidspunktet (NOU 2000: 12, s. 302). Et skifte vises ved den økende bruken av hjelpetiltak i barneverntjenesten, noe som avspeiler en perspektivutvikling fra barnevernets side, fra å være problemfokuset til en mer empowerment-orientert tilnærming som øyner muligheter for å bidra til å bedre omsorgen til barnet (NOU 2000: 12, s. 300).

Til tross for den nye kunnskapen rundt barn, foreldre og familier er det fortsatt familien som er den mest verdifulle arenaen for barn når det gjelder å vokse opp:

«Familiens utvikling blir i økende grad beskrevet som privatiserende og individualiserende, og i stadig sterkere grad utsatt for konsumerismens verdisett,

samtidig med at kjernefamilien, mamma-pappa-barn, ble den mest frekvente varianten» (NOU 2012: 5, s. 25).

I dag er det den kontraktteoretiske modellen som gjør seg gjeldende i stor grad (NOU 2012: 5, s. 155). Den kontraktteoretiske modellen samsvarer med den rettsliggjøringen som skjer i samfunnet, hvor alle individer har plikter, rettigheter – og sanksjoner dersom disse ikke overholdes. Målsettingen er at den *«underlegne part – barnet [...] – skal beskyttes mot maktmisbruk fra den overlegne – den voksne [...] ved å gis et styrket rettsvern»* (NOU 2012: 5, s. 155). Den faglige kunnskapen som er i anmarsj tilstreber å styrke barns rettigheter, men samtidig tviholdes det ved det generelle synet på barnet som sårbart.

5.2 Barns rettssikkerhet: Barn som rettssubjekt

Tidligere ble begrepet rettssikkerhet kun benyttet i forhold til foreldres beskyttelse mot uriktige eller uhensiktsmessige vedtak fra barneverntjenesten. I dag brukes begrepet også om barnets rettssikkerhet (NOU 2000: 12, s. 243). Det gjenspeiler en utvikling av barnet som et rettssubjekt som også har krav på, men også et behov for, rettssikkerhet. Rettssikkerhet er et ideal som har stor oppslutning i samfunnet, og er et ideal de aller fleste er enige om uansett politisk ståsted (NOU 2000: 12, s. 243).

«Barnets rettsvern er et begrep som gjerne benyttes om barnets interesse i at rettsordenen beskytter barnet mot overgrep eller uheldig oppvekstvilkår. Barnets rettsvern gjelder mot krenkelser eller belastninger både fra private, herunder foreldre, samt fra offentlige. Begrepene barnets rettsverns og barnets rettssikkerhet er begreper som ofte brukes om hverandre» (NOU 2000: 12, s. 243).

5.2.1 Problemer fra et rettssikkerhetssynspunkt for barnet

Det er flere aspekter ved fasene i en barnevernssak som trekkes frem som problematisk i forhold til barnets rettssikkerhet (NOU 2000: 12, s. 251). For det første er det lovgivningen som barneverntjenesten baserer sine tjenester på, og annen lovgivning som direkte omhandler barn eller foreldre som har kontakt med barneverntjenesten. Barnet er ikke nødvendigvis innforstått med lovgivningen, og har derfor ikke et godt nok grunnlag for eget juridisk ståsted i kontakt med barneverntjenesten. For det andre er de ulike fasene i en barnevernssak i mindre grad undergitt ekstern kontroll. Når innhold i en spesifikk sak skal kontrolleres, er det

barneverntjenesten selv som utfører denne kontrollen. For det tredje er all faglig skjønnsutøvelse et rettssikkerhetsproblem for barnet, da det er vanskelig å overprøve eller kontrollere skjønn. Samtidig som disse tre problemene gjør seg gjeldende som et rettssikkerhetsproblem for barnet, må det også sees hen til at barnevernet er i mange vanskelige skjæringspunkter; «[...] mellom juss og sosialfag, mellom samfunn og privatliv, mellom profesjonalitet og menneskelighet, mellom hjelp og kontroll» (NOU 2000: 12, s. 251).

«Det er allerede i utgangspunktet vanskelig å overprøve hvor godt skjønn den enkelte fagforvalter kan utøve, og det er i neste omgang vanskelig å vite når verdistandpunktet eller verdivalg forkles som faglig skjønnsutøvelse» (NOU 2000: 12, s. 251).

Utvalget viser til at det er en bred enighet rundt at menneskerettigheter er noe alle mennesker har krav på, hvor formålet blant annet er beskyttelse mot overgrep fra statens myndigheter (NOU 2000: 12, s. 288). Samtidig bemerker utvalget seg at barns forhold til menneskerettighetene ikke er like uproblematisk som hos myndige personer. Når det gjelder barn kan de i noen tilfeller også trenge beskyttelse fra andre parter enn staten, som foreldrene eller andre omsorgspersoner (NOU 2000: 12, s. 289). Noen ganger trenger barnet beskyttelse fra både staten og foreldrene. Det oppstår dermed en vanskelig situasjon som krever en avveining av hvem sine menneskerettigheter eller forpliktelser som skal vektlegges.

5.2.2 En langvarig debatt rundt barns rettigheter

Utvalget fra 2009 viser til at det lenge har vært en debatt rundt barns rettigheter i ulike kontekster, blant annet om alderen for å få partsrettigheter for barnet i barnevernssaker burde senkes (NOU 2009: 22, s. 111). Lovgiver uttalte i denne sammenheng at barnets rettssikkerhet er godt ivaretatt gjennom «de to dominerende aktørene» barneverntjenesten og foreldrene, og at det derfor ikke er nødvendig å senke alderen (NOU 2009: 22, s. 111). Videre viser utvalget til en av debattene som omhandler hvorvidt det er motsetninger mellom BK og EMK (NOU 2009: 22, s. 117), samt en debatt i det juridiske fagmiljøet om hvorvidt det kan utledes rettighetslementer fra barnevernloven (NOU 2009: 22, s. 107).

Utvalget av 2009 sin hovedoppgave var å gå gjennom lovverket for å se hvilke endringer som kunne gjøres for å skape bedre løsninger innenfor det området som var tildelt utvalget (NOU 2009: 22, s. 9-10). Utvalget av 2009 velger i sin utredning å ikke ta stilling til den juridiske debatten (NOU 2009: 22, s. 92). Diskusjonen tyder på at det ikke er en enighet rundt temaet i

det juridiske fagmiljøet på dette tidspunktet, og det må da tenkes at dette er en diskusjon som er relevant i arbeidet med å vurdere lovverket. Utvalget i 2016 velger å gjennomgå den omfattende juridiske debatten, da de mener denne er relevant for å klargjøre hva som faktisk er gjeldende rett vedrørende barns rettigheter (NOU 2016: 16, s. 67). Hva utvalget kom frem til ved å ta i betraktning debatten er kodet i en annen kategori, og vil bli presentert i kapittel 5.4. I forbindelse med debatten om det kan utledes rettighetslementer fra gjeldende lovverk, uttaler lovutvalget i 2009 følgende:

«Utvalget har registrert at det er en debatt om hvorvidt det allerede følger av gjeldende rett (gjennom barnekonvensjonen og menneskerettighetskonvensjonen) at det er rettigheter på området. Dette er en juridisk diskusjon som utvalget ikke ser som sin oppgave å ta stilling til» (NOU 2009: 22, s. 92).

5.2.3 Økt fokus på barns rettigheter

Lovfestingen av pasientrettigheter har skapt et økt fokus på barns perspektiver og rettigheter, da det er en økende tendens til å lovfeste rettigheter innenfor sosialretten (NOU 2009: 22, s. 70). Barnet sees i økende grad som et individ med egne rettigheter og interesser, og det er økende interesse for barnets mulighet til å handle som et selvstendig individ i saker som berører dem. Ved å se på denne utviklingen kan man se at barnets posisjon som rettssubjekt styrket seg betydelig (NOU 2009: 22, s. 106).

«Det er ingen tvil om at rettsutviklingen, så vel i Norge som i de internasjonale menneskerettsfora, går mot en økende reell anerkjennelse av barnet som en egen bærer av rettigheter og som et eget rettssubjekt» (NOU 2009: 22, s. 106).

Likevel regulerer barnevernloven tjenesteytneres plikter, og ikke barnets rettigheter (NOU 2009: 22, s. 91). Det påpekes at barn har prosessuelle rettigheter etter internasjonale konvensjoner som går utover bestemmelsene i barnevernloven, og at «[...] disse synspunktene er foreløpig ikke kommentert i særlig grad i offentlige utredninger, rundskriv eller i annen barnevernrettslig litteratur» (NOU 2009: 22, s. 116). Utvalget mener det er *utvilsomt* at barn har et rettslig vern mot mer alvorlige former for omsorgssvikt og mishandling. Knyttet til denne retten følger det også prosessuelle rettigheter for barnet. Det argumenteres for at rettssikkerheten til barn er bra på grunnlag av dette, men likevel anbefales det at

konvensjonsrettighetene innarbeides i barnevernloven, for å gjøre disse rettighetene effektive i barneverntjenestens daglige virksomhet (NOU 2009: 22, s. 118).

Utvalget i 2016 gjennomgår den juridiske diskusjonen som lenge har vært et tema i det juridiske fagmiljøet, og konkluderer med at en rett til barneverntjenester for barn ikke er uttrykkelig nedfelt som en menneskerett, hverken i Norges Grunnlov eller internasjonale konvensjoner (NOU 2016: 16, s. 67-68). Det påpekes imidlertid at «[...] *staten har likevel positive forpliktelser til å legge til rette for at barn kan få omsorg i egen familie, i tillegg til å beskytte barn mot omsorgssvikt*» (NOU 2016: 16, s. 67-68). Grunnloven §104 rettighetsfester barns rett til vern om sin personlige integritet, noe som gjør at barn har et sterkere rettslig vern enn myndige personer på dette punktet (NOU 2016: 16, s. 68). Utvalget i 2016 debatterer om denne rettigheten kun gjelder vern mot alvorlige integritetskrenkelser som mishandling, utnyttelse og vold, eller om den også gjelder for omsorgssvikt på en mer generell måte. Utvalget konkluderer med at det er usikkert om rettigheten i Grunnloven §104 strekker seg så langt som å gjelde som en individuell rettighet for barnet. Innføres det individuelle rettigheter for barn i barnevernloven, vil barnet ha et rettskrav som kan overprøves gjennom den forvaltningsmessige klageordningen (NOU 2016: 16, s. 75). Dette vil styrke barnets rettsstilling gjennom prosessuelle regler. Samtidig foreslår utvalget å innføre en særregel mot at barn kan reise søksmål for de ordinære domstolene i Norge. Aspektet rundt barns mulighet og kompetanse til å ivareta sine egne rettigheter er sentralt i denne sammenheng (NOU 2016: 16, s. 80). Utvalget foreslår en ordning med en trygghetsperson for barnet for å løse dette problemet med hjelp av en objektiv person som kun skal ha barnets beste og interesser som fokus (NOU 2016: 16, s. 81).

«For det andre vil barnets rett til omsorg og beskyttelse bli tydeliggjort ved at barn får rettskrav på tjenester og tiltak som kan gjøres gjeldende for en domstol, også av barnet selv» (NOU 2016: 16, s. 81).

5.2.4 Barns rettssikkerhet: Barns rettigheter i et paternalistisk spenningsforhold

I alle dokumentene som utgjør denne studiens datagrunnlag, er det et gjennomgående tema: vurderinger hvor foreldre- og barns rettigheter kommer i et motsetningsforhold. Barn har to grunnleggende rettigheter: 1) retten til beskyttelse og 2) retten til å bestemme for seg selv. I vurderinger av barns rettigheter blir ofte disse satt i motsetning til hverandre. Utvalget viser til

at dette motsetningsforholdet lager et spenningsfelt mellom det som i litteraturen blir kalt et paternalistisk syn og et kompetanseperspektiv, og utvalget forklarer dette slik:

«Hvis noen trenger beskyttelse er det fordi de mangler kompetanse, og dermed er særlig sårbare, og da har de ikke krav på annet enn begrenset autonomi. Med andre ord knyttes beskyttelse og medbestemmelse til spørsmålet om kompetanse» (NOU 2000: 12, s. 91).

Ved dannelsen av barnevernloven av 1992 var det særlig viktigheten med rettssikkerhet i tilknytning til barneverntjenesten som var viktig. Det var spesielt foreldrenes rettssikkerhet mot uriktige eller uhensiktsmessige vedtak fra barneverntjenesten som skulle styrkes (NOU 2000: 12, s. 243). I utgangspunktet vil det gagne både foreldre og barn at det ikke blir gjort uriktige eller unødvendige tiltak fra barneverntjenestens side. Samtidig kan foreldre og barn ha motstridende interesser ved at *«[...] barnet kan ha behov for en ny omsorgssituasjon eller andre tiltak mens foreldrene ønsker å bevare familien samlet uten offentlig inngrep»* (NOU 2000: 12, s. 243). På grunn av at foreldre og barn kan ha motstridende interesser, kan dette medføre at foreldrenes interesser resulterer i at barn utsettes for dårlig omsorg i unødvendig lang tid, før barneverntjenesten eventuelt griper inn ved tvang (NOU 2000: 12, s. 90-91).

Motsetningsforholdet mellom foreldrenes- og barnets interesser er også synlig i barnevernloven i Norge. Det er barnet som er hovedpersonen i de materielle reglene i barnevernloven, mens det i stor grad er foreldrene de prosessuelle reglene retter seg mot (NOU 2009: 22, s. 110-111). Rettssikkerheten som foreldrene tildeles er begrunnet i at det regnes som et inngrep i foreldreansvaret. De prosessuelle reglene er blant annet at foreldre har partsrettigheter, at tiltak må gjennomføres med foreldrenes samtykke, eller at saken må til fylkesnemnda om foreldrene ikke samtykker, samtidig som de har krav på gratis bistand i saker som havner hos fylkesnemnda.

«Det kan være mer problematisk å hevde at barnet har en rett til hjelpetiltak når foreldrene ikke samtykker. [...] en slik mulighet burde finnes, men at formuleringene i barnevernloven står i veien for dette, selv om konflikten kan avdempes noe ved å moderere kravene til et gyldig samtykke» (NOU 2009: 22, s. 113).

EMK og BK inneholder bestemmelser om vern mot vilkårlige, statlige inngrep, samtidig som de pålegger staten å utøve beskyttelse av barn. Det vil dermed alltid foreligge et spenningsfelt mellom stat og familie som «[...] påvirkes av kulturelle endringer, kunnskapsbaserte argumenter og samfunnsutviklingen forøvrig» (NOU 2012: 5, s. 26). Det uttrykkes videre at spenningsfeltet mellom stat og familie er dynamisk, som tilsier at spenningsfeltet vil endre seg i takt med samfunnsendringer, hvor barnets beste er viktig å ha i fokus.

«Foreldres rettigheter blir begrenset og barnets rettigheter styrket gjennom en gradvis overgang fra å være rettsobjekt til å få styrket sin status i retning av å bli et rettssubjekt» (NOU 2012: 5, s. 27).

Dette motsetningsforholdet mellom foreldres- og barns rettigheter har vært gjenstand for faglige drøftelser, men også forskning (NOU 2012: 5, s. 30). Spenningsfeltet er dynamisk, og ved fremveksten av barnet som et eget rettssubjekt skaper dette igjen drøftelser rundt hvordan foreldrenes- og barnets rettigheter og interesser skal vektlegges mot hverandre med barnets beste i mente. Utvalget i 2012 poengterer dette: «Forståelsen av barnets beste i en tid med ny kunnskap om barns utvikling, samfunnets syn på barn og samfunnsutviklingen for øvrig, handler primært om å veie ulike hensyn mot hverandre» (NOU 2012: 5, s. 32).

Barneverntjenestens mandat fremstilles som krevende i møte med motsetningsforholdet mellom foreldrenes- og barnets interesser og rettigheter (NOU 2012: 5, s. 33).

Barneverntjenestens mandat er avhengig av legitimitet i samfunnet, hvor foreldrene er aktøren som gjerne motsetter seg barneverntjenestens hjelp – og fremmer dette i for eksempel media. Samtidig blir også tilfeller hvor barneverntjenesten har gitt hjelp for sent fremmet i media. Utvalget mener det derfor oppstår det en situasjon hvor barneverntjenesten aldri kan få positiv anerkjennelse i samfunnet, og er preget av «*damned if you do and damned if you dont*» (NOU 2012: 5, s. 33). Mandatet barneverntjenesten er gitt er blitt mer krevende i takt med samfunnsendringene, og det skyldes blant annet at «*samfunnsaktører som praktiserer paternalisme tilskrives stadig større bevisbyrde i et samfunn som tilstreber størst mulig grad av autonomi og symmetri i alle relasjoner*» (NOU 2012: 5, s. 33). Rettslig er dette synlig gjennom den økende interessen for barnet som et selvstendig individ med egne rettigheter, som BK har vært med å utvikle (NOU 2012: 5, s. 35).

Det presiseres at de generelle menneskerettighetene også gjelder for barn, men at barn på grunn av sin mentale- og fysiske umodenhet trenger vern og omsorg som ikke myndige mennesker trenger (NOU 2012: 5, s. 35). «Synet på barn var modent for en styrking av barns rettigheter som likeverdige samfunnsmedlemmer» (NOU 2012: 5, s. 149), og i den sammenhengen er det flere aktører som jobber for å informere barn om deres rett til beskyttelse. Utvalget i 2012 mener implisitt at ved styrkingen av barns rettigheter, vil foreldrenes rettigheter svekkes i like stor grad (NOU 2012: 5, s. 149).

«Det som styrkes er barnas rett til frimodig å si fra om det uakseptable og dermed redusere foreldrenes muligheter til å holde det uakseptable skjult «bak lukkede dører» (NOU 2012: 5, s. 149).

Utvalget fremlegger det bærende prinsippet i utviklingen av barnet som rettssubjekt til å være «Barnekonvensjonens formuleringer om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn» (NOU 2012: 5, s. 150). Videre vises det til Barneombudets innspill til utvalget som mener barns utvikling som rettssubjekt beror i en kompleks utvikling på flere områder, «[...] en rød tråd av styrking av barnevernet, skjerping av meldeplikt til barnevernet, døgnvakter i kommunene, formidling av kunnskap om barnevern og egne rettigheter til barn må ende opp i en konklusjon om et rettighetsbasert barnevern» (NOU 2012: 5, s. 150). Samtidig forespeiles den videre utviklingen av barnet som rettssubjekt, hvor det tenkes at utviklingen med å gjøre barnevernloven til en rettighetslov vil fungere som en katalysator i spørsmålet om hvorvidt alderen skal senkes for å gi partsrettigheter til barnet i barnevernssaker (NOU 2012: 5, s. 150).

Samfunnet både nasjonalt og internasjonalt, har de siste 30-40 årene vært gjennom en individualisering, hvor individet i større grad fristilles fra den kollektive strukturen og autoritetens innflytelse på eget liv (NOU 2012: 5, s. 153). Dette gjør autonomi til «samfunnets verdimesse triumf» (NOU 2012: 5, s. 153). Autonomien resulterer i at individene i samfunnet skal være symmetriske i forhold til hverandre, og i tilfeller hvor de ikke er det vil dette trosse samfunnets verdimesse triumf. Et foreldre-barn-forhold er et forhold som er typisk asymmetrisk, og dette forholdet er bare legitimt hvis den overlegne part handler til det beste for den underlegne part. Med barnet som i økende grad anses som et eget rettssubjekt er asymmetrien mer symmetrisk enn noen gang. Denne rettsutviklingen vises blant annet ved å se hen til andre lovverk i Norge, «I rettspleien er denne utviklingen eksemplarisk avspeilet i

form av loven om pasientrettigheter» (NOU 2012: 5, s. 153). Alle paternalistiske forhold blir dermed under press som følge av et krav om legitimering av det asymmetriske forholdet.

«Barnevernssaker har en krevende etisk karakter i dagens samfunn, blant annet fordi slike saker kan utfordre samfunnets rådende normative forestillinger om verdien (vektingen) av autonomi, symmetri og samtykke. Ettersom barn mangler fullt utviklede selvbestemmelsesevner, er barnevernet per nødvendighet henvist til å utøve paternalisme, og dette i en situasjon der samfunnet i sin alminnelighet søker å avvikle relasjoner av paternalistisk og asymmetrisk art» (NOU 2012: 5, s. 153).

Barnevernets utøvelse av paternalisme krever at det er barnets beste som skal være den overordnede verdien i utøvelsen (NOU 2012: 5, s. 153). Utvalget i 2012 uttrykker at det ikke er galt å anerkjenne barn som likeverdige voksne på grunn av prinsipielle eller normative årsaker. Som følge av at barn ikke er ferdig med den psykiske og fysiske utviklingen, vil det være feil å la et barn bære eventuelle konsekvenser av et vanskelig valg som blir gjort av barnet. Derfor har ikke barn full autonomi, men de skal likevel bli informert i saker som omhandler dem selv, og kunne få uttrykke sine meninger, som er «[...] i tråd med samfunnets alminnelige vektlegging av barns rettsstatus og autonomi (selvbestemmelsesrett) i vår tid» (NOU 2012: 5, s. 153). Samtidig trekkes det frem hvordan individualiseringen i samfunnet har påvirket synet på familien og foreldre som oppdragere (NOU 2012: 5, s. 154). Det er med tiden vokst frem et syn gjennom den økende oppslutningen rundt autonomi, privatlivets fred og foreldrenes suverenitet – at det forventes at mennesker rundt familien skal ha tillitt til foreldreevnene og omsorgen som gis til barn. Utvalget mener terskelen for å kritisere et foreldreskap er høy i dagens samfunn, og at man derfor ikke kan forutsette at alle varsler ved kritikkverdige forhold i et barns oppvekstmiljø. Dette skaper et spørsmål rundt hvem som skal hjelpe barnet der hvor foreldrene ikke utøver god paternalisme (NOU 2012: 5, s. 153).

God paternalisme krever at barnet gis autonomi til å bestemme over eget liv med sitt beste og interesser i fokus. Ved å gi barnet autonomi vil dette samtidig avkreve autonomi fra omverdenen, og barnets autonomi er derfor ikke bare en rett, men også et krav til samfunnet (NOU 2012: 5, s. 155). Et slikt krav er ikke nødvendigvis ønskelig fra samfunnet side, da en symmetri i paternalismen frigjør samfunnet for valgenes eventuelle konsekvenser. Utvalget i 2012 konkluderer med at vektingen i utøvelsen av paternalismen er vanskelig, men er en aktuell tematikk siden barnet har styrket sin rettsstilling i samfunnet. Foreldre kan fortsatt stå i

veien for barns mulighet til å få hjelp fra barneverntjenesten selv om dette lovfestes som en rettighet for barnet (NOU 2016: 16, s. 80). Dette på grunn av vilkårene som må være oppfylt for å utløse rettigheten. Rettigheten som kan utløse et rettskrav er dermed innskrenket.

5.3 Meldinger til barneverntjenesten og tiltak

Det er ulik praksis innad de ulike barnevernskontorene i Norge om hvordan meldinger skal behandles, og i hvilken grad de henlegges eller ikke (NOU 2000: 12, s. 121-126). Avgjørelsen om en melding skal henlegges eller ikke skal ifølge lovverket være en lukket prosess ved det enkelte barnevernskontoret. Variasjonene kan forklares gjennom innholdet i meldingen, eller at «[...] kontorene bruker forskjellige standarder for å vurdere om meldinger faller inn under barnevernlovens ansvarsområder» (NOU 2000: 12, s. 126). En studie som utvalget i 2000 presenterer i rapporten, viser vurderinger om at barnevernet ikke er et rasjonelt beslutningssystem, da meldinger til barnverntjenesten først kom inn *etter* kontakt med familien, og tiltak ofte ble iverksatt etter at foreldrene var enige om dette (NOU 2000: 12, s. 132). En annen studie som utvalget viser til har avdekket at foreldrene i større grad enn barnevernet fatter beslutninger, ved å nekte hjelp fra barneverntjenesten. Dette fører til en utfordring for barneverntjenesten med å gi hjelp til barn til rett tid, og dette kan resultere i at barn er under skadelige omsorgsforhold i unødige lang tid (NOU 2000: 12, s. 151). Dette er en svekkelse av barnets rettssikkerhet, da barnet ikke kan kreve tiltak fra barneverntjenesten.

Utvalget i 2000 viser til at barns synspunkter i mange tilfeller ikke blir vektlagt av barnevernet (NOU 2000: 12, s. 163). Barneombudet har pekt på at hvis barn får bedre informasjon om sine klagemuligheter fra barneverntjenesten, og barneverntjenesten blir bedre kjent med sin plikt til å hjelpe barn å klage, kan dette medføre at flere barn mottar de barneverntjenestene de har krav på (NOU 2016: 16, s. 215). I 2014 mottok barneverntjenesten 457 meldinger fra barn og foreldre, hvor 313 meldinger kom kun fra barnet selv (NOU 2016: 16, s. 115). Til tross for utvalget av 2000 sitt funn om at barns synspunkter ikke blir vektlagt, viste utvalget av 2016 sine funn at 34 av meldingene fra barnet ble henlagt, hvor det ikke var noe krav til å begrunne henleggelsen. Uten krav på begrunnelse for henleggelsene kan ikke barnet benytte sine klagemuligheter for å etterprøve sin sak.

For ordens skyld presiseres det at det nå er krav til at barneverntjenesten skriftlig begrunner meldinger som henlegges uten videre undersøkelse. Meldinger som er åpenbart grunnløse, har ikke krav om skriftlig begrunnelse av henleggelsen (Barnevernsloven, 2021, §2-1).

5.4 Utvalgets og myndighetenes ståsted

Studiens datamateriale består av fire dokumenter, utformet av fire forskjellige utvalg fra år 2000 til år 2016. Det er i alle fire dokumentene ytret en anbefaling om å lovfeste barns rett til barneverntjenester (NOU 2000: 12, s. 254; NOU 2009: 22, s. 106; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 67). Det er altså myndighetene, det vil si departement eller lovgiver, som ikke har fulgt anbefalingene som er blitt gitt (NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 72-73).

Ved anbefalingen om å lovfeste et barns rett til hjelpetiltak sees det også en klar utvikling på gjennom hvordan utvalgene presenterer anbefalingene sine. I 2000 og 2009 ble lovfestingen fremlagt som *anbefalinger*, mens ordlyden i 2012 endret seg til et *krav* om å lovfeste rettigheten (NOU 2000: 12, s. 254; NOU 2009: 22, s. 106; NOU 2012: 5, s. 150). I tillegg har anbefalingen om å lovfeste barns rett til barneverntjenester gått fra denne ene rettigheten om barns rett til barneverntjenester, til at det anbefales å gjøre barnevernloven til en rettighetslov, som altså skal inkludere flere rettigheter enn kun denne ene rettigheten om å lovfeste en rett til tiltak for barn (NOU 2012: 5, s. 150). Utvalget i 2016 anbefaler som sagt også å lovfeste en rett for barn til barneverntjenester (NOU 2016: 16, s. 67). I motsetning til de tidligere anbefalingene i 2000, 2009 og 2012, ble forslaget lagt frem med vilkår som må oppfylles for at rettigheten skal inntre. Anbefalingen har dermed endret seg fra en generell bestemmelse, til en skjønnsmessig bestemmelse med vilkår som må oppfylles (NOU 2016: 16, s. 77-78).

5.5 Funn utledet gjennom argumentasjonsanalyse

Funn utledet ved bruk av argumentasjonsanalyse som bygger på Habermas prinsipper er delt opp i flere trinn. Først presenteres kategorien «Argumenter for en rett til tiltak» med tilhørende underkategorier. Deretter vil kategorien «Argumenter mot en rett til tiltak» presenteres med tilhørende underkategorier. Begrepet *argumenter* viser til det enkelte argument, mens begrepet *koder* er antall koder som er blitt kodet. Ett enkelt argument kan ha blitt benyttet eksempelvis tre ganger, og utgjør dermed tre koder.

5.5.1 Argumenter for en rett til tiltak

I kategorien «Argumenter for en rett til tiltak» er det totalt 85 koder. Disse er deretter kodet i en av fire underkategorier som representerer Habermas fire diskurser. Fordelingen av de ulike kodene innunder underkategoriene er fremstilt i tabell 5.

Tabell 5: En overordnet fremstilling av antall argumenter for en rett til tiltak utledet gjennom argumentasjonsanalyse.

Kategori	Dokumenter	Antall koder
Argumenter for en rett til tiltak	4	85
Juridiske argumenter	4	30
Pragmatiske argumenter	4	20
Moralske argumenter	4	12
Etiske argumenter	4	23

5.5.2 Juridiske argumenter

Juridiske argumenter er funnet i alle dokumentene i studiens datagrunnlag. Det er totalt 30 koder, hvorav en kode er kodet dobbelt i kategorien «etiske argumenter». Totalt 29 koder er derfor unike for kun den juridiske kategorien. En oversikt over kodene presenteres i tabell 6.

Tabell 6: En oversikt over kodenes tematikk i kategorien «juridiske argumenter».

Kategori: Juridiske argumenter	
Tema	Antall koder
Harmonisering med øvrig lovverk	10
Konvensjoner og Norges Grunnlov	9
Statens plikt til å hjelpe	5
Barnets rettslige posisjon	5
Kodet dobbelt i etiske argumenter: Foreldrenes involvering	1

Et argument som går igjen for å lovfeste barns rett er harmoniseringen med andre norske lover hvor det totalt er ti koder (NOU 2000: 12, s. 254, 199; NOU 2009: 22, s. 91, 109; NOU 2012: 5, s. 217; NOU 2016: 16, s. 72, 75, 77). Utvalget fremlegger det slik:

«Ett argument som har vært fremhevet i debatten om rettighetsfesting er at det for flere andre velferdsytelser foreligger lovfestede rettigheter» (NOU 2016: 16, s. 75), og at, «Innføringen av pasient- og brukerrettigheter innen helse- og omsorgstjenester er

etter utvalgets syn et argument som kan tilsi at også barnevernsloven bør gjøres til en rettighetslov. Det kan hevdes at særlig utsatte grupper, som barn, ikke skal ha svakere vern enn andre grupper når det gjelder individuelle rettigheter til velferdsgoder» (NOU 2016: 16, s. 75).

Et annet argument for rettighetsfestingen som er nært knyttet opp mot dette argumentet, er argumenter som baserer seg på gjeldende rett utledet fra konvensjoner Norge er juridisk forpliktet til å følge (NOU 2009: 22, s. 92, 117, 118; NOU 2016: 16, s. 74, 77). Det er ni koder som baserer seg på gjeldende rett utledet fra konvensjoner, samt vurdering omkring Norges Grunnlov, for å komme frem til hva som er rett konklusjon i forbindelse med rettighetsfestingen. Det uttales blant annet:

«Etter mitt syn er rettighetsfesting i den forstand at barns rett til vern eller konvensjonene innarbeides og forankres i barnevernlovens ordlyd, svært viktig for at barns rett til vern skal bli effektiv. Ikke minst gjelder det i dagens situasjon hvor finnes lite spor av konvensjonsrettighetene i barnevernloven med tilhørende forskrifter, retningslinjer og rundskriv, og hvor det heller ikke synes som om departementet har planer om å endre på dette» (NOU 2009: 22, s. 117).

Det tredje argumentet som er framtreddende i denne kategorien er argumenter som avviser at statens forpliktelse til å gi hjelp gjør rettighetsfestingen ubetydelig, her er det totalt fem koder (NOU 2009: 22, s. 109; NOU 2012: 5, s. 151, 218; NOU 2016: 16, s. 75, 77-78). Blant annet tilbakeviser utvalget at tiltak som følger av en rett reiser andre problemer enn tiltak som følger av en plikt (NOU 2009: 22, s. 109), og at til tross for statens plikt til å hjelpe barn i skadelige omsorgssituasjoner, så får de ikke hjelp til riktig tid (NOU 2012: 5, s. 151). Videre anses det derfor som en svakhet i lovverket at barn ikke har en individuell rett på hjelp (NOU 2012: 5, s. 217), da en rettighetsfesting vil styrke barnets rettsikkerhet og mulighet til å i større grad fremme egne interesser (NOU 2012: 5, s. 218). Utvalget uttaler blant annet:

«[...] en lovfesting av en materiell rett til barneverntjenester, sammen med prosessuelle rettigheter, er den mest effektive måten for lovgiver å realisere en rettighetsbasert tilnærming til omsorg og beskyttelse av barn» (NOU 2016: 16, s. 74).

Å lovfeste barns rett til barneverntjenester vil bidra til å avklare omfanget av barns rett til omsorg og beskyttelse (NOU 2016: 16, s. 75). Lovfestingen vil derfor indirekte gjøre at barnets rettslige posisjon styrker seg i større grad enn bare å sikre barnets individuelle rett på barneverntjenester. Styrkingen av barnets rettslige posisjon vil styrke barnets mulighet til å få hjelp i tilfeller hvor foreldrene motsetter seg det (NOU 2012: 5, s. 218). Denne koden er også kodet i diskursen «etiske argumenter», da vurderingstemaet omhandler et spenningsfelt mellom foreldre og barns rettigheter, hvorav gjeldende lovverk begrenser barnevernets mulighet til å hjelpe barn noe som medfører at «[...] en rekke barn ikke beskyttes mot omsorgssvikt» (NOU 2012: 5, s. 218).

5.5.3 Pragmatiske argumenter

Det er gjort funn av pragmatiske argumenter i alle dokumentene i datagrunnlaget, og det er 20 koder hvorav alle er unike for denne kategorien. Av disse kodene er ti koder preget av en vurdering av pragmatiske argumenter *mot* en rettighetsfesting av barneverntjenester. Det er argumenter som i all hovedsak omhandler økonomiske konsekvenser som følge av en lovfesting (NOU 2000: 12, s. 117; NOU 2009: 22, s. 10; NOU 2012: 5, s. 151, 163; NOU 2016: 16, s. 75, 77, 244), og omfanget av at barneverntjenestens plikter øker (NOU 2009: 22, s. 117; NOU 2016: 16, s. 244). Disse kodene er presentert under «annet» Ved å se bort fra de pragmatiske argumentene som er et svar på argumenter som er brukt mot en rettighetsfesting, er det totalt ti argumenter som er unike for denne kategorien. En oversikt over kodene presenteres i tabell 7.

Tabell 7: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «pragmatiske argumenter».

Kategori: Pragmatiske argumenter	
Tema	Antall koder
Kontakt med- og hjelp fra barnevernet	2
Positiv profilering av barnevernet	4
Økonomi	1
Ansvar	3
Annet	10

Ved gjennomgang av kodene er det to argumenter som skiller seg ut, som er pragmatiske i den forstand at det er andre ting enn barnets rett som er motivasjonen bak argumentet (NOU 2000: 12, s. 299; NOU 2009: 22, s. 108). Det ene argumentet viser til at en rett til tiltak vil jevne ut at barn har ulik tilgang til barneverntjenester grunnet dårlig økonomi i kommuner

(NOU 2009: 22, s. 108), og det andre argumentet viser til at det kreves at det må «[...] presiseres at en slik rettighetsfesting ikke fritar andre instanser for deres ansvar» (NOU 2000: 12, s. 299). Utvalget etterspør et klarere regelverk i forhold til hvem som har ansvar for barn innad de ulike instansene som barnevernet, barne- og ungdomspsykiatrien, skole, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og familien. Det andre argumentet som skiller seg ut, er at «[...] dårlig økonomi i kommunene truer måloppnåelsen og at det derfor bør rettighetsfestes for å holde fokuset på barn» (NOU 2009: 22, s. 108). De øvrige seks kodene som er pragmatiske argumenter, handler om at en rettighetsfesting vil senke terskelen for å ta kontakt med barnevernet, slik at barnevernet faktisk kan yte hjelp til barn som trenger det (NOU 2009: 22, s. 92; NOU 2012: 5, s. 217; NOU 2016: 16, s. 72), og utvalget uttaler blant annet at «det er enklere hvis tjenestene assosieres med tjenestemottakers rettigheter i stedet for tjenesteyters plikter» (NOU 2009: 22, s. 91). Videre uttales det at en rettighetsfesting kan medføre at barneverntjenestens arbeid blir lettere i tilfeller hvor foreldre motsetter seg tiltak, eller at barnevernet kan gripe inn i omsorgssituasjonen på et tidligere tidspunkt begrunnet i barnets lovfestede rett (NOU 2009: 22, s. 177; NOU 2016: 16, s. 72, 74). Disse seks argumentene skiller seg ut fordi selv om de er pragmatiske argumenter, vil de indirekte bidra til å bedre barnets rettslige posisjon.

5.5.4 Moralske argumenter

Moralske argumenter er funnet i alle dokumentene i studiens datagrunnlag, hvorav fem argumenter er kodet dobbelt i diskursen «etiske argumenter», og syv argumenter er unike for denne kategorien. Totalt 12 koder, som presenteres i tabell 8.

Tabell 8: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «moralske argumenter».

Kategori: Moralske argumenter	
Tema	Antall koder
Barnet i fokus	4
Samfunnets syn	3
Kodet dobbelt i etiske argumenter: Barn er et eget individ	5

Argumentene som er kodet dobbelt har et preg av at det er barnet som et eget individ med interesser og perspektiver, og barnets rettssubjekt som fremheves i argumentet – noe som er den etiske siden av argumentene. Den moralske siden av argumentet viser det normative

grunnlaget i samfunnet vedrørende barns mulighet til å være et «eget individ» (NOU 2012: 5, s. 217). Rettighetsfestingen vil også «[...] bidra til utviklingen med å behandle barnet som et subjekt som har rett til omsorg og beskyttelse, ikke bare et objekt som trenger hjelp» (NOU 2016: 16, s. 74). Det er viktig å tydeliggjøre at «[...] det er barns interesser som står i fokus [...] med hensyn til signaleffekten av lovverket» (NOU 2009: 22, s. 108). Utvalget fra 2009 bemerker:

«Rettighetsfesting vil gi et viktig politisk signal. Utvalget mener en rettighetsfesting vil gjenspeile utviklingen i synet på barnet som eget individ med egne interesser, og med det synliggjøre barnets perspektiv» (NOU 2009: 22, s. 92).

De øvrige argumentene som er unike for den moralske diskursen viser til at lovfestingen fungerer som et «[...] symbol på at det er barn og barns interesser som står i fokus» (NOU 2000: 12, s. 253). Det samme argumentet blir brukt av utvalget fra 2009 (NOU 2009: 22, s. 117), og av utvalget fra 2016 (NOU 2016: 16, s. 74). Videre vises det til at samfunnet er preget av en vær varsom-verdi, som står i et spenningsforhold til verdien om å hjelpe barn som har et dårlig omsorgsmiljø (NOU 2000: 12, s. 321). Det er en tydelig utvikling i dette synet, da det i 2012 vises til at det er bred enighet om at barn bør hjelpes på det tidligste tidspunktet som er mulig (NOU 2012: 5, s. 217). Utvalget uttaler i 2016 at:

«Utvalget legger til grunn at det er et behov for å tilpasse barnevernsloven til de endringene samfunnet og familiemønstrene har vært gjennom etter at loven trådte i kraft i 1992. Grunnleggende er at synet på barn har utviklet seg, fra en oppfatning om at barn er objekter som skal hjelpes, til å være subjekter med selvstendige rettigheter» (NOU 2016: 16, s. 31).

5.5.5 Ethiske argumenter

Det er totalt kodet 23 argumenter i denne kategorien, hvor argumentene er funnet i alle dokumentene i studiens datagrunnlag. Fem av kodene er kodet dobbelt i diskursen «moralske argumenter» og en kode er kodet dobbelt i diskursen «juridiske argumenter» som ble presentert ovenfor – som betyr at denne diskursen har 17 unike koder. Kodene presenteres i tabell 9.

Tabell 9: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «etiske argumenter».

Kategori: Etiske argumenter	
Tema	Antall koder
Barnets bevisstgjøring	11
Konflikt med foreldrene	3
Loven er preget av skjønn	2
Rett til tvang	1
Kodet dobbelt i juridiske argumenter: Foreldrenes involvering	1
Kodet dobbelt i moralske argumenter: Barn er et eget individ	5

Et argument som er kodet dobbelt skiller seg ut fra resten ved at det etiske argumentet som handler om at en rettighetsfesting kan medføre en «[...] ressursvridning til fordel for de mest ressurssterke som har best evne til å reise krav» (NOU 2009: 22, s. 110), hvor det i forlengelsen av dette trekkes inn hvordan man generelt ser på og oppfatter rettigheter i samfunnet, «[...] neppe samsvarer med hvordan man ellers ser på rettighetsfesting som et middel til å kanalisere ressurser mot sårbare grupper» (NOU 2009: 22, s. 110).

Et argument som er framtreddende i denne diskursen er å synliggjøre barnets perspektiv, og sette deres behov og interesser i fokus (NOU 2000: 12, s. 299; NOU 2016: 16, s. 72, 74), noe som kan medvirke til at «[...] barn i større grad blir bevisst seg selv som rettighetssubjekt, og dermed fremmer krav om en tjeneste» (NOU 2016: 16, s. 75). Det argumenteres for at dette kan oppnås ved å gjøre barnevernloven til en rettighetslov sett fra barnets ståsted, da kan barn fremme et rettskrav for å få tiltak fra barneverntjenesten (NOU 2009: 22, s. 99; NOU 2012: 5, s. 163; NOU 2016: 16, s. 77, 244). Dette styrker barnets rettsstilling ytterligere, og kan bidra til å løse konflikter hvor foreldres rettigheter innskrenker barns mulighet til å få hjelp fra barneverntjenesten (NOU 2016: 16, s. 76). En rett til tiltak vil gi barnet en selvstendig partsrolle (NOU 2009: 22, s. 92). I barns rettssikkerhet inngår også et krav om «[...] beskyttelse mot sine egne foreldre [...]» (NOU 2012: 5, s. 151).

Videre er det flere koder som er direkte svar på argumenter som er benyttet *mot* en rettighetsfesting tilhørende den pragmatiske diskursen, og grunnen til at disse kodene ikke er kodet under den pragmatiske diskursen, er fordi 1) kjernen i argumentet er etisk, og 2) det argumenteres med grunnlag i at det er barns rett til tiltak som skal avgjøres. Disse

argumentene omhandler bruken av skjønn i utformingen av barns rettigheter (NOU 2009: 22, s. 109; NOU 2012: 5, s. 151), og at retten også gir en rett til tvangstiltak (NOU 2012: 5, s. 151). Samt at det er «[...] vanskelig å se at de svakeste får en sterkere posisjon ved at de ikke gis individuelle rettigheter» (NOU 2012: 5, s. 151). Det hevdes videre at når «[...] et barn oppfyller vilkårene for å ha rettskrav på tjenester, er det uten betydning om barnet er såkalt ressurssterk eller tilhører de mest vanskeligstilte» (NOU 2016: 16, s. 77).

5.6.1. Argumenter mot en rett til tiltak

I kategorien «Argumenter mot en rett til tiltak» er det kodet 28 koder. Kodene er deretter kodet i en av fire underkategorier som representerer Habermas fire diskurser. Fordelingen av de ulike kodene innunder underkategoriene er fremstilt i tabell 10.

Tabell 10: En overordnet fremstilling av antall argumenter for en rett til tiltak utledet gjennom argumentasjonsanalyse.

Kategori	Dokumenter	Antall koder
Argumenter mot en rett til tiltak	4	45
Juridiske argumenter	4	9
Pragmatiske argumenter	4	17
Moralske argumenter	1	4
Etiske argumenter	3	15

5.6.2 Juridiske argumenter

Det er kodet ni unike koder som juridiske argumenter fra alle dokumentene i studiens datagrunnlag, og disse presenteres i tabell 11.

Tabell 11: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «juridiske argumenter».

Kategori: Juridiske argumenter	
Tema	Antall koder
Rettigheten har ikke praktisk betydning	6
Ikke styrke barnets rettsstilling	3

Det er særlig argumentert for at rettighetsfestingen har liten praktisk betydning for barn (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2009: 22, s. 107; NOU 2016: 16, s. 74), spesielt siden staten allerede har en forpliktelse til å yte barn hjelp (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2012: 5, s. 151), og at

denne hjelpen fungerer godt og er tilstrekkelig for å sikre barnet vern og beskyttelse (NOU 2016: 16, s. 74). Det har i den anledning også vært hevdet at «[...] loven allerede i dag langt på vei gir barn rettigheter [...]» (NOU 2016: 16, s. 74). De tre utvalgene fra 2000, 2009 og 2012 har alle benyttet dette argumentet (NOU 2016: 16, s. 74). Utvalget fra 2000 uttrykker det slik:

«Den reelle betydning for barn av en lovfesting av rett til hjelp fra barneverntjenesten, bør ikke overvurderes, så lenge barneverntjenesten allerede har plikt til å iverksette undersøkelsessak og tiltak» (NOU 2000: 12, s. 245).

Det argumenteres for at en rettighetsfesting ikke vil styrke barnets rettsstilling, på grunn av «[...] hvordan bestemmelser som gir rettskrav på andre typer velferdstjenester er utformet og virker, tilsier dette» (NOU 2016: 16, s. 74). Fra departements hold er det gitt uttrykk for at det er vanskelig å avgjøre hva barnet har krav på (NOU 2009: 22, s. 109). Samlet sett gir kodene informasjon om at det har vært enighet rundt at gjeldende lovverk ivaretar barns vern mot omsorgssvikt, faktisk gir barn rettigheter, og at å gi rettigheter er unødvendig så lenge det allerede foreligger en plikt til å hjelpe.

5.6.3. Pragmatiske argumenter

Den pragmatiske diskursen inneholder 17 argumenter, noe som gjør dette til den største diskursen i argumenter mot en rettighetsfesting. Ett argument er kodet dobbelt i diskursen «etiske argumenter». Kodene presenteres i tabell 12.

Tabell 12: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «pragmatiske argumenter».

Kategori: Pragmatiske argumenter	
Tema	Antall koder
Økonomi	11
Ansvarsfordeling	1
Vergeordning	4
Kodet dobbelt i etiske argumenter: Foreldrekonflikt	1

Argumentet som er kodet dobbelt tar utgangspunkt i argumentet hvor det nå er mer vanlig å lovfeste rettigheter på ulike lovområder i Norge, slik som pasientrettigheter (NOU 2016: 16,

s. 76). Det vises til at det er «[...] mer påregnelig at det foreligger en konflikt mellom barnet og foreldrenes interesser når det gjelder tiltak fra barneverntjenesten, enn hva som er tilfellet etter den øvrige velferdslovgivningen, der interessekonflikten er mindre fremtredende» (NOU 2016: 16, s. 76). Argumentets kjerne viser til at foreldrenes rettigheter skal trumfe barns rettigheter ved motsetninger, for å unngå å havne i vanskelige interessekonflikter senere – og på grunnlag av dette er argumentet å betraktes som pragmatisk.

Veiledende for den pragmatiske diskursen er at argumentet begrunnes i andre aspekter enn om barn burde få en rettighet eller ikke, og et argument som er benyttet mot en rettighetsfesting er at det kan medføre økte utgifter og økt behov for ressurser (NOU 2000: 12, s. 333, 336; NOU 2009: 22, s. 91, 177, 108; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 77). Relatert til dette fryktes det at barneverntjenesten skal bli ansvarlig for barn som blir avvist av andre instanser, som skole, PPT, familie eller barne- og ungdomspsykiatrien (NOU 2000: 12, s. 299). Et annet argument som ofte benyttes er at en rettighetsfesting medfører at barn må få hjelp til å håndheve sine rettigheter gjennom en vergeordning (NOU 2009: 22, s. 107, 109, 117; NOU 2016: 16, s. 76). Utvalget i 2009 legger frem blant annet at det er «[...] lite ønskelig med «vergeordninger» som bringer ytterligere aktører inn i sakene» (NOU 2009: 22, s. 107) da det «[...] kompliserer prosedyren og som fører med seg økt tids- og ressursbruk» (NOU 2009: 22, s. 109). Videre uttrykkes det at en rettighetsfesting ikke har betydning i forhold til måloppnåelsen, som er å hjelpe barn til rett tid (NOU 2009: 22, s. 108).

5.6.4 Moralske argumenter

I den moralske diskursen er det fire koder som er kodet fra ett av dokumentene i datagrunnlaget, og denne underkategorien er dermed den minste. De fire kodene viser til det samme argumentet om at det viktigste er ikke at barn har en rett til hjelp, men at barna faktisk får hjelp (NOU 2009: 22, s. 91, 107-108). De moralske kodene presenteres i tabell 13.

Tabell 13: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «moralske argumenter»

Kategori: Moralske argumenter	
Tema	Antall koder
Viktigst at barnet får hjelp	4

5.6.5 Etiske argumenter

I underkategorien «etiske argumenter» er det totalt 15 koder, hvorav en kode er kodet dobbelt i underkategorien «pragmatiske argumenter» som ble presentert i kapittel 5.6.3. Argumentene er funnet i tre av de fire dokumentene som utgjør studiens datagrunnlag, og presenteres i tabell 14.

Tabell 14: En oversikt over kodenenes tematikk i kategorien «etiske argumenter»

Kategori: Etiske argumenter	
Tema	Antall koder
Skjønn	5
Skaper et uønsket skille	4
Ansvar	2
Tvang	3
Kodet dobbelt i pragmatiske argumenter: Foreldrekonflikt	1

Det hevdes blant annet at barnevernlovens paragrafer er preget av skjønn, noe som gjør det vanskelig å utforme en rett til tiltak (NOU 2009: 22, s. 91, 107, 109; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 78). Samt at det vil være vanskelig for barnet selv å håndheve rettigheten (NOU 2009: 22, s. 107), og at dette kan resultere i at en «[...] rettighetsfesting kunne føre til at de taleføre og sterke ville skyve de svake til side i kampen for rettighetene» (NOU 2009: 22, s. 107). Utvalget mener rettighetsfesting kan resultere i et etisk dilemma hvor barn som er mest vanskeligstilt blir i enda større grad nedprioritert (NOU 2009: 22, s. 110; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 77). Å innføre en rett til tiltak vil parallelt bety at barn i større grad får mulighet til å ta kontroll over eget liv, gjennom å kreve sin rett. Utvalget av 2016 viser til at dette kan være uheldig hvis barn får et for stort ansvar for sitt eget liv, da det oppstår et etisk spørsmål i om barnet skal være ansvarlig for dårlige valg som medfører konsekvenser (NOU 2016: 16, s. 76).

Et argument som skiller seg ut er argumentet som omhandler at en rettighetsfesting også medfører en rett til tvangstiltak fra barneverntjenesten (NOU 2009: 22, s. 107; NOU 2012: 5, s. 151), hvor utvalget fra 2009 uttaler at «[...] det er kunstig å snakke om rettighet når rettighetshaver opplever det som tvang» (NOU 2009: 22, s. 91) – da det kan tenkes at ikke mange vil anse tvang som en rettighet.

6.0 Drøfting

I dette kapittelet skal studiens funn drøftes opp mot den utvalgte teorien og tidligere forskning på tematikken presentert i henholdsvis kapittel 2 og 3, for å besvare studiens problemstilling; *«Hva ledet til Norges valg om å implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten i barnevernloven, og hva betyr dette for barnet som rettighetssubjekt?»* Problemstillingen er todelt, og for å besvare problemstillingen må studiens tre forskningsspørsmål først besvares. De tre forskningsspørsmålene er: *«Hvordan begrunnes valget om å ikke implementere rettigheten til tiltak fra barneverntjenesten?»*, *«Hvordan begrunnes valget om å implementere rettigheten til tiltak fra barneverntjenesten?»*, og *«Har synet på barn og deres posisjon i samfunnet hatt betydning i endringen i barnevernloven §1-6?»* Det presiseres at når det vises til utvalgets uttalelser eller argumenter, er dette funn fra denne masteroppgavens analyse.

6.1 Norge velger å ikke implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten

Allerede ved utarbeidelsen av barnevernloven av 1992 ble det vurdert om barn skulle få en rett til tiltak fra barneverntjenesten, og denne vurderingen vedvarte helt frem til 2016 (NOU 2009: 22, s. 106; Ot.prp.44 (1991-1992)). Etter barnevernloven av 1992 trådte i kraft, anbefalte fire offentlige utvalg å innføre en rett til tiltak (NOU 2000: 12; NOU 2009: 22; NOU 2012: 5; NOU 2016: 16). Til tross for dette fulgte ikke norske myndigheter anbefalingene, og denne rettigheten for barn uteble helt frem til 2018 (Barnevernloven, 1992, § 1-5; NOU 2016). Det skal videre drøftes hvorfor Norge ikke valgte å implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten før i 2018.

6.1.1 Utvalgene mener Norge ivaretar barns rettigheter på en tilfredsstillende måte

Utvalgene benytter en stor mengde juridiske argumenter, blant annet at rettighetsfestingen har liten praktisk betydning for barn (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2009: 22, s. 107; NOU 2016: 16, s. 74), da staten – derav barneverntjenesten, allerede har en plikt til å hjelpe barn som trenger det (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2012: 5, s. 151). Hjelpen som barn mottar i Norge i forbindelse med egen omsorgssituasjon, sees også på som tilstrekkelig av utvalget (NOU 2016: 16, s. 74). Utvalget av 2009 argumenterer for at det viktigste ikke er at barn har en rett til hjelp, men at barn faktisk får den hjelpen de trenger (NOU 2009: 22, s. 91, 107-108). Essensen i argumentet bygger på generelle samfunnsverdier som omhandler at det er rett at barn skal hjelpes hvis barnet ikke har det bra i sin omsorgssituasjon. Det er nettopp dette som er essensen i prinsippet om barnets beste, som er ett av hovedprinsippene som alltid skal

vrderes i saker som omhandler barn (Barnevernsloven, 2021, §1-3). Prinsippet om barnets beste kan spores tilbake til de grunnleggende filosofiene, hvor blant annet Kant viser til at å handle på bakgrunn av allmenngyldige normer vil oppleves for andre som en riktig handling (Nordby, 2013). Videre vil det ved å begrunne et juridisk argument i et argument av moralsk karakter, resultere i at det juridiske argumentet blir sterkere (Helland & Hollekim, 2023; Taylor, 1985). Det juridiske argumentet som viser til at rettighetsfestingen har liten praktisk betydning grunnet statens plikt til å hjelpe barn, er et svakt argument da argumentet ikke utfordrer individer på det personlige planet. Individet kan objektivt ta stilling til argumentet, og det gjør det lettere å avgjøre om argumentet oppfattes som sant eller falskt, uten at personens indre verdier påvirker denne avgjørelsen (Helland & Hollekim, 2023; Taylor, 1985). På bakgrunn av at utvalgets moralske argument er så sterkt forankret i samfunnet, vil utvalgets argument samlet sett fungere som et trumfende argument.

Imidlertid er det interessant å se hvorvidt argumentet om at Norge ivaretar barns rettigheter på en tilfredsstillende måte støttes av forskning. De siste tallene hentet fra KidsRights Index i 2022 plasserer Norge som det tiende beste landet i verden til å ivareta barns rettigheter (KidsRights Index, 2022). I tidsperioden 2013 til 2018 ble Norge rangert fra første til fjerde plass i verden til å ivareta barns rettigheter, mens i tidsperioden 2019 til 2021 var ikke Norge på topp ti-listen (KidsRights Index, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021). Det kan være flere årsaker som kan forklare denne drastiske endringen fra å være på førsteplass, til å ikke engang være i topp ti. Den ene årsaken er at FNs Barnekomité har endret hvordan de formulerer sine observasjoner på hvordan land ivaretar barns rettigheter. På bakgrunn av dette er de mer direkte i sine formuleringer, og vil følgelig ikke være like positiv i ordvendingene som tidligere. KidsRights Index baserer sine tall på blant annet FNs Barnekomités kommentarer, og endringene som er gjort vil derfor påvirke resultatene i indeksen (KidsRights, 2019). FNs Barnekomité har kritisert Norge på flere områder, og relevant i denne sammenheng er kritikk som beror i at det utøves ulik tolkning av barnets beste av de forskjellige barnevernskontorene i Norge – noe som gjør det uklart hva Norge legger i prinsippet om barnets beste. Samt at barnets rett til å bli hørt blir for slavisk tolket opp mot aldersgrensen som følger av norsk lov (Helland, 2020). Kritikken fra FNs Barnekomité samsvarer også med nasjonal forskning som viser at Norge ikke har nasjonale retningslinjer som bidrar til at barnevernskontorene utøver sin profesjonalitet likt, noe som blant annet medfører at barn ikke blir hørt da det ikke er implementert god nok praksis på dette (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Helland, 2020; Søvig, 2011).

Den andre årsaken er at det er svakheter ved utmålingene til indekser (Langford & Kirkebø, 2019). Målingene vil kanskje ikke være helt nøyaktige, men det kan argumenteres for at indeksene likevel gir en god indikator på et lands ivaretagelse av barns rettigheter. Selv om indeksene viser at Norge på verdensbasis er et land som i stor grad utmerker seg når det gjelder å ivareta og sikre barns rettigheter, er det sett i sammenheng med FNs barnekomité og forskning, vist at Norge fortsatt har forbedringspotensialer.

6.1.2 Norge har ikke alltid barnets beste som avgjørende vurderingstema

Gjennom analysen min fant jeg ut at Norges argumentasjon mot å rettighetsfeste barns rett til tiltak fra barneverntjenesten i stor grad er preget av pragmatiske- og moralske argumenter. Et pragmatisk argument er manipulerende i den forstand at argumentenes natur forsøker å nå et mål på den mest effektive måten gjennom å manipulere faktaene (Helland & Hollekim, 2023). Dette indikerer at barns rettigheter ikke nødvendigvis har vært vurderingstemaet, til tross for at det nettopp var dette som skulle vurderes. Det er særlig argumentene som omhandler økte utgifter og økt behov for ressurser som benyttes i diskusjonen mot en rettighetsfesting (NOU 2000: 12, s. 333, 336; NOU 2009: 22, s. 91, 177, 108; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 77). En rettighetsfesting kan føre til økte utgifter og ressursbehov; det burde likevel ikke være det som er det avgjørende i debatten om barn skal tildeles en rettighet eller ikke. En menneskerettighet er universal og skal være uavhengig av menneskers legning, nasjonalitet, kjønn, religion, alder og hvor man bor (FN-sambandet, 2021). Barns rett til tiltak fra barneverntjenesten er ikke universal, men skal være uavhengig av de samme faktorene – derfor mener jeg at økonomi som vurderingstema kan oppleves som diskriminering da en rettighet ikke skal være avhengig av kommunens, eller barnets økonomiske situasjon. Dette er i overensstemmelse med Søvig (2011) som sier at myndighetenes begrunnelse i økonomi opprettholder en forskjellsbehandling av barn, som resulterer i at barn har en svakere juridisk posisjon ved å ikke ha en rett til tiltak.

Som en forlengelse av argumentet om økte utgifter og økt ressursbehov, vises det til at utvalgene ikke ønsker en verge til å bistå barna med å håndheve rettigheten, både på grunn av det økonomiske aspektet og som følge av en tredjepartsinvolvering (NOU 2009: 22, s. 107, 109, 117; NOU 2016: 16, s. 76). Dette argumentet er interessant av flere grunner, og den første årsaken er at dette argumentet av utvalget i 2009 tilbakevises av utvalget i 2016, ved at en tredjepartsinvolvering gjennom en vergeordning kan eliminere et hinder for å innføre rettigheten (NOU 2016: 16, s. 80-81). Samtidig vil rettigheten, men også vergen som barnet

tildeles i barnevernrettslig sammenheng, styrke barnets mulighet til å være aktør i eget liv (Angel, 2010), ved å få en objektiv tredjepart som kun skal handle i tråd med barnets beste. Det normative aspektet ved begrepet barnet som aktør, handler om at andre må anerkjenne barnets aktive og handlende rolle, noe som ikke gjøres i valget med å unngå en tredjepartsinvolvering. Motivasjonen bak ønsket om å ikke innføre en tredjepartsinvolvering i barneverntjenesten kan være økonomi, at flere involverte skaper ulemper i stedet for ekstra sikring av barnets beste, eller at flere involverte gjør slik at barneverntjenesten får mer motstand i sine avgjørelser. Motivet bak et ønske om å ikke ha en vergeordning stilles det spørsmål ved når man ser fordelene ved en slik ordning, da det burde være barnets beste som er det ledende vurderingsmomentet – og ikke økonomiske eller administrative aspekter.

Utvalgets argumentasjon om at en verge ikke er ønskelig, kan anses som en form for paternalisme. De aller fleste typer av paternalisme har grunnideen om at makten som utøves rettferdiggjøres med at det er til personens beste (Nordby, 2013; Svendsen, 2013). I dette tilfellet er det vanskelig å se hvordan innskrenkingen av verge er til barnets beste, noe som gjør det vanskelig å definere hvilken form for paternalisme dette er. Det å ikke implementere en verge kan forstås som uønsket paternalisme, da myndighetene bruker sin makt til å ikke tilegne barnevernsbarn denne ordningen (Nordby, 2013). Motivet bak dette kan være at barneverntjenesten fortsatt skal få utføre sitt arbeid uten involvering fra flere aktører, slik at staten selv innehar den fulle kontrollen. Ved kontroll menes det i denne sammenhengen intern kontroll over fasene i en barnevernssak, da en verge i større grad kan innhente informasjon fra barneverntjenesten og vurdere denne, enn hva et barn kan.

I denne studien er det gjort funn av at barneverntjenesten i stor grad selv utfører intern kontroll over fasene i barnevernssakene, noe som svekker barnets rettssikkerhet (NOU 2000: 12, s. 251). En verge kan derfor styrke barnets rettssikkerhet, samtidig som en verge medfører at noe av makten forskyves fra staten over til vergen, som handler på vegne av barnets beste. Hennem (2015) argumenterer for at barn i Norge har en stor indirekte makt gjennom å fungere som et ikon i samfunnet nasjonalt og internasjonalt. Barnet blir et ikon gjennom norsk eksepsjonalisme som omhandler hvordan Norge oppfatter egen velferd for barn og prioritering av deres rettigheter. Eksempelvis kan det sees hen til barnets beste, retten til å bli hørt, retten til å medvirke og at barn skal ha et godt omsorgsmiljø. Når Norge viser til omverdenen at dette er verdier og rettigheter som settes høyt, er det naturlig siden Norge ratifiserte og inkorporerte BK – som igjen rettighetsfestet disse rettighetene og verdiene (Aall,

2015; Søvig, 2011). Slik ble barnets rettslige posisjon indirekte styrket, og barnet fikk mer makt. Ved å gi barn en vergeordning i barneverntjenesten, vil dette være forenlig med den norske eksepsjonalismen, samtidig som det igjen øker barnets makt som aktør i eget liv (Hennum, 2015). Muligheten for barnet å være aktør i eget liv på bakgrunn av vergeordningen drøftes nærmere i kapittel 6.4.1.

Argumenter for en rettighetsfesting er også preget av pragmatiske argumenter som viser til at vurderingstemaet ikke nødvendigvis er om barn skal få en rett eller ikke. Blant annet argumenteres det for at en rettighetsfesting kan medføre at barneverntjenesten arbeid blir enklere i tilfeller hvor foreldre ikke ønsker bistand, og at barneverntjenesten kan gripe inn i omsorgssituasjonen på et tidligere tidspunkt hvis barnet har en rett (NOU 2009: 22, s. 177; NOU 2016: 16, s. 72, 74). Forskjellen fra de pragmatiske mot-argumentene er at argumentene indirekte bidrar til å bedre barns rettslige posisjon ved å støtte en rettighetsfesting. Likheten med de pragmatiske mot-argumentene er at vurderingstemaet ikke er om barn bør gis denne rettigheten eller ikke, men hvordan denne rettigheten kan medføre endringer på andre områder, som barneverntjenestens arbeid. Det er forståelig at ting som påvirkes av rettighetsfestingen vurderes i relasjon til rettighetsfestingen, men det er likevel et viktig funn at rettigheten som sådan ikke ser ut til å være det reelle vurderingstemaet i mange av argumentene – hverken i argumentene for eller mot rettighetsfestingen.

Både de forskjellige utvalgene og forskning påpeker at individualiseringen i samfunnet tufter på rettighetenes frammarsj (NOU 2000: 12, s. 34; NOU 2012: 5, s. 25; Roose & Bouverne-De-Bie, 2008). Basert på de pragmatiske argumentene som benyttes, er det likevel uvisst hvor stor innvirkning denne individualiseringen har på politikken i Norge, da individualiseringen ikke ser ut til å trumfe samfunnsøkonomiske hensyn eller bidra med å jevne ut maktbalansen mellom barneverntjenesten og barn. Funnene i denne studien viser at samfunnet har gått fra å anse barn som sårbare med behov for vern, til et eget individ med rettigheter (NOU 2000: 12, s. 83, 86, 365; NOU 2009: 22, s. 106; NOU 2012: 5, s. 35, 152; NOU 2016: 16, s. 81). En av årsakene til at de pragmatiske argumentene er nettopp pragmatiske, og ikke i like stor grad påvirket av individualiseringen av barn som stadig har fått større tilslutning i samfunnet, kan være at endring av synet på barn har foregått over lengre tid. Norge har blitt kritisert siden det er uklart hva Norge mener med «barnets beste», når ulike barnevernkontor i Norge benytter begrepet ulikt (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Helland, 2020). Det er naturlig å tenke at andre instanser også forstår prinsippet om barnets beste ulikt, og at det derfor kan ha påvirket

datagrunnlaget til denne oppgaven. Dette begrepsprinsippet kan være medvirkende årsak til hvorfor denne oppgaven kommer frem til at Norge ikke alltid har barnets beste som avgjørende vurderingstema i saker som omhandler barn.

6.1.3 Rettferdiggjør barns manglende rett gjennom etiske argumenter

Det ble gjennom analysen gjort funn av at den nest største kategorien av mot-argumenter består av etiske argumenter. Bruken av etiske argumenter mot rettighetsfestingen er interessant sett i sammenheng med det høye antallet av pragmatiske argumenter. Ved å tilføye en mengde med etiske argumenter i relasjon til de pragmatiske, er dette en god måte å sikre manipulasjonen i de pragmatiske argumentene – ved å sikte seg inn på sterke argumenter som krever at individet som møter argumentene må ta stilling til sin egen identitet (Taylor, 1985). For eksempel viser utvalget av 2009 til at det ikke er ønskelig med en rettighetsfesting fordi dette kan medføre økte utgifter og økt behov for ressurser (NOU 2009: 22, s. 91). Dette er et pragmatisk argument, da vurderingstemaet ikke er barnets rettighet, men en middel-måltankegang. Utvalget av 2009 benytter også et etisk argument som påstår at en rettighetsfesting vil medføre en ressursvridning, hvor barn som allerede har et resurssterkt omsorgsmiljø, er de som kan reise et rettskrav basert på rettigheten (NOU 2009: 22, s. 110). Det etiske argumentet krever at en person tar utgangspunkt i sine indre følelser og tanker (Helland & Hollekim, 2023; Taylor, 1985). I dette tilfellet handler det om å ikke gi sårbare barn en enda verre situasjon ved å innføre rettigheten, og på bakgrunn av Norges barnesentrerte samfunn vil flertallet ikke argumentere mot dette (Hennum, 2015). Derfor kan pragmatiske argumenter som i utgangspunktet er svake argumenter, få gjennomslag ved å kombinere argumentene med sterke argumenter, som det etiske argumentet henvist til overfor (Taylor, 1985).

6.1.3.1 Er en plikt til å hjelpe det samme som en rett til hjelp?

Utvalgene fra henholdsvis år 2000, 2009 og 2012 har alle hevdet at en rettighetsfesting av barns rett til tiltak fra barneverntjenesten har liten betydning, så lenge barneverntjenesten allerede har en plikt til å yte hjelp (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2009: 22, s. 107; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 74). For å avgjøre om en plikt rettferdiggjør en mangel av en rettighet til hjelp, må en først se på forskjellen av en plikt og en rettighet. En rettighet kan ha sitt motstykke i en plikt, som vil si at eksempelvis staten har en plikt til å påse at rettigheten til et individ blir oppfylt (Boe & Gisle, 2022). En plikt trenger derimot ikke alltid å ha et motstykke i en rettighet. Staten er pålagt en plikt til å hjelpe på grunn av at Norge har ratifisert

BK (Ferguson, 2014), og ved forsømmelse av plikten kan Norge bli erstatningsansvarlig ovenfor barn som er forsømt og/eller bli dømt på brudd av plikten i EMD (Søvig, 2011; Søvig & Valvatne, 2022). Staten må derfor aktivt overholde sine forpliktelser. Statens plikt, herunder barneverntjenesten, til å hjelpe barn er dermed mulig å overprøve rettslig. Samtidig kan plikten anses som en symbolsk plikt i samsvar med den norske eksepsjonalismen (Hennum, 2015). Plikten til å hjelpe barn som lever i et dårlig omsorgsmiljø har eksistert lenge uten å ha sitt motstykke i barns rett til tiltak fra barneverntjenesten, selv om plikten indirekte kan sies å ha sitt motstykke i eksempelvis barns rett til å leve. En rettighet er et passivt krav individet har som de kan velge å aktivt bruke (Boe & Gisle, 2022). I likhet med en plikt, kan en rettighet bringes til domstolen i form av et rettskrav (Aall, 2015; Sigurdsen, 2016; Willie, 2008). Forskjellen på en plikt og en rettighet er dermed at plikten er aktiv, mens rettigheten er passiv, samtidig som rettigheten forsterker individets juridiske posisjon (Sigurdsen, 2016). En rett til tiltak vil styrke barnets rettsstilling som selvstendig rettssubjekt, og det kan dermed argumenteres for at en rettighet fungerer som et sterkere virkemiddel enn en plikt, for å få tiltak fra barneverntjenesten (Breen et al., 2020). Derimot er det også hevdet at det er mangelfulle barnesentrerte teoretiske rammeverk for å tolke barns rettigheter på en adekvat måte, og at barn derfor er bedre sikret gjennom statens plikt til å hjelpe, enn gjennom en rett til hjelp (Ferguson, 2013, 2014).

Sigurdsen (2016) viser til den generelle forståelsen av at den individuelle rettssikkerheten styrkes jo sterkere rettighetspreg lovene har, men mener styrken i en rettighet beror i muligheten til å faktisk kunne kreve sin rett – noe barn ofte ikke kan. Archard & Skivenes (2009) argumentere for at noen barn er gamle nok eller moden nok, til å være i stand til å vite om sine rettigheter og dermed kunne kreve dem. Det kan da spørres om det er riktig å ta alle barn under en kam. Samtidig kan ståstedet om at barn ikke kan, være forenlig med synet på barn i samfunnet som sårbare (NOU 2000: 12, s. 83; Willie, 2008). Å se barn som sårbare er egentlig en synsvinkel som er utdatert, men synet viser seg likevel å være framtreddende når studiens funn drøftes nærmere (NOU 2016: 16, s. 29).

Neste spørsmål er om myndighetenes vektlegging av statens plikt over en rettighet, kan betegnes som en form for paternalisme. Ved å ikke gi barn en rett til tiltak, vil dette svekke deres rettsstilling og ikke styrke barns mulighet til å være aktør i eget liv. Dette er ikke en klassisk paternalistisk manøver som tilfaller under definisjonene av paternalisme (Nordby, 2013; Svendsen, 2013; Thorseth, 2002). Barn hadde i utgangspunktet ikke rett til tiltak, og

staten innskrenket dermed ikke barnets autonomi, men valgte å opprettholde barnets grad av autonomi. Avgjørelsen er likevel en utøvelse av statens paternalisme, da avgjørelsen medfører at barn ikke ble gitt en rettighet som kunne styrket barnets autonomi.

6.1.3.2 En juridisk diskusjon

Tre av utvalgene har argumentert for at en rettighetsfesting av barns rett til tiltak har liten praktisk betydning for barn (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2009: 22, s. 107; NOU 2016: 16, s. 74). Argumentet begrunnes i at staten allerede har en plikt til å hjelpe barn, og at de mener denne plikten er tilstrekkelig for å gi barn nødvendig vern og beskyttelse i sitt omsorgsmiljø (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 74). Til tross for dette ble det i 2014 nedsatt et lovutvalg som skulle vurdere gjeldende barnevernslov (Regjeringen, u.åa). Lovutvalget anbefalte i 2016 en helt ny barnevernslov, som trådte i kraft 01. januar 2023 og byttet ut gjeldende lov fra 1992 (Barnevernsloven, 2021; Regjeringen, u.åa; NOU 2016: 16). I forbindelse med dette kan det stilles spørsmål ved utvalgenes argumentasjon rundt den praktiske betydningen av rettighetsfestingen av barns rett til tiltak.

I barnevernsloven av 1992 har det blitt gjort endringer i de ulike paragrafene, noe som ikke er uvanlig å gjøre (Stortinget, 2022). Endringene som er blitt gjort i barnevernsloven av 1992 har gjort loven fragmentert og uoversiktlig (Stang, 2017). En del av endringene som er blitt gjort taler imot utvalgenes argumentasjon om at rettighetsfestingen er av liten praktisk betydning. For det første er lovparagrafen som regulerer statens oppgaver og myndighet i barnevernet blitt endret hele 21 frem til 2022, og lovparagrafen som regulerer kommunens oppgaver er endret 12 ganger (Barnevernsloven, 1992, §§2-1, 2-3). Hvis statens plikter ivaretar barns sikkerhet på en tilfredsstillende måte, kan det tenkes at det ikke var nødvendig å endre statens og kommunens oppgavefordeling og myndighet i så stor grad. Samtidig kan det vises til at lovparagrafen som lovfestet statens tilsyn ved kommunale barnevernsvirksomheter, i forhold til om kommunene overholder sine plikter – er endret 12 ganger frem til 2021 (Barnevernsloven, 1992, §2-3b). Ved å se på antall endringer i overnevnte lovparagrafer samlet – viser dette at det i stor grad har vært behov for endringer i lovparagrafene som regulerer statens plikter og tilsynet ved at disse pliktene overholdes. Bakgrunnen for behovet for å gjøre så mange endringer i lovparagrafene kan være flere ting.

Dette kan blant annet bero i at det er ulik praksis i de forskjellige barnevernskontorene i Norge (Helland, 2020; NOU 2000: 12, s. 121-126; Søvig, 2011), eller at staten tidligere ikke

har håndtert sine oppgaver på en tilfredsstillende måte, slik at det var nødvendig å endre ordlyden – slik at loven tydeliggjorde barneverntjenestens oppgaver. Sistnevnte underbygges ved å vise til økningen av antall dommer fra EMD mot Norge de siste årene, og kritikk fra FNs Barnekomité (Falck-Eriksen & Skivenes, 2019; Helland, 2020; Søvig & Valvatne, 2022). Årsaken kan også være at verdiene og normene i samfunnet er dynamiske og endrer seg med tiden, noe som kan gjøre det nødvendig med lovendringer slik at lovene samsvarer med samfunnets verdigrunnlag (NOU 2012: 5, s. 26). Det er vanskelig å utpeke en primærgrunn til det store antallet lovendringer, noe som forsterker at årsaken er sammensatt av flere aspekter, som viser kompleksiteten av barneverntjenestens mandat (NOU 2012: 5, s. 33).

Å se på antall endringer som er gjort i lovparagrafer som regulerer barns rettigheter, er interessant i relasjon til forrige avsnitt. Barnets beste er et av hovedprinsippene som alltid skal tas hensyn til i avgjørelser om barn. Lovparagrafen som lovfestet hensynet til barnets beste, er endret fem ganger (Barnevernloven, 1992, §4-1). Barns rett til å medvirke var tidligere en del av en annen lovparagraf, men ble i 2018 gjort om til en egen lovparagraf (Barnevernloven, 1992, §1-6). Endringen kan sees på som en tydeliggjøring av barns rett til å medvirke. Ved å se på antall endringer i barnevernloven av 1992, er det større forskjell i endringene i lovparagrafene som regulerer statens myndighet, plikter og tilsyn, enn endringene som har skjedd i lovparagrafene som regulerer barns rettigheter og overordnede hensyn. Dette samsvarer ikke med denne oppgavens funn som er presentert i kapittel 5.1, da barnevernloven av 1992 ikke i nevneverdig grad har gjort endringer som styrker barnets rettslige posisjon i barnevernssaker tilsvarende endringen i synet på barnet som rettighetssubjekt.

Ved utarbeidelsen av barnevernloven av 1992 var det særlig foreldrenes rettssikkerhet mot uriktige eller uhensiktsmessige vedtak fra barneverntjenesten som skulle styrkes (NOU 2000: 12, s. 243). Dette var også synlig i barnevernloven av 1992, hvor det er barnet de materielle reglene retter seg mot, og de prosessuelle reglene retter seg i stor grad mot foreldrene (Barnevernloven, 1992; NOU 2009: 22, s. 110-111). Materielle regler omhandler det juridiske spørsmålet som skal avgjøres, for eksempel om barnet er utsatt for vold, og de prosessuelle reglene er regler som regulerer det å føre en sak for domstolen (Gisle, 2018). Barnevernsloven av 2021 blir omtalt som en rettighetslov (NOU 2016: 16), og ved å se på kapittel en i loven blir dette bekreftet (Barnevernsloven, 2021). Kapittelet lovfester blant annet barnets beste, barns rett til medvirkning, barns rett til omsorg og rett til familieliv, og barns rett til nødvendige barnevernstiltak (Barnevernsloven, 2021, §§ 1-3, 1-4, 1-5, 1-6). Det er derfor

tydelig at barnets rettssikkerhet er styrket gjennom den nye barnevernsloven av 2021, hvor det lovfestes flere rettigheter for barnet som styrker de prosessuelle reglene som verner om barnet. Det ville ikke vært nødvendig å utforme en helt ny lov, om barnevernloven av 1992 hadde ivaretatt barns rettssikkerhet og statens plikter på en tilfredsstillende måte. På bakgrunn av dette kan det derfor hevdes at den gamle barnevernloven ikke resulterte i at Norge gjennom sin plikt hjalp barn på en tilfredsstillende måte, selv om det var dette utvalgene argumenterte med (NOU 2000: 12, s. 245; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 74).

6.1.4 Oppsummering

Norges argumentasjon er i stor grad preget av pragmatiske argumenter, som viser til at vurderingstemaet i argumentet ikke er hvorvidt barn bør gis en rettighet eller ikke. Svake argumenter blir noen ganger forsterket ved bruk av sterke argumenter, dette forsterker utvalgenes manipulasjon ved bruk av pragmatiske argumenter. Dette indikerer at Norge ikke alltid har barnets beste som det overordnede hensynet i avgjørelser som omhandler barn, noe som ikke er forenlig med norsk lovgivning eller barnekonvensjonen. En forklaring på dette er FNs Barnekomites kritikk mot Norges tolkning av barnets beste, hvor det vises til at det er ulik praksis innad norske barnevernskontor hva som legges i prinsippet. Dette kan være en faktor til hvorfor denne studien konkluderer med at Norge ikke alltid har barnets beste som vurderingstema. Samtidig er det viktig å ta i betraktning andre hensyn når lover skal endres, men det må ikke resultere i at barnets beste blir overskygget av andre pragmatiske hensyn.

Det er hevdet at Norge forut rettighetsfestingen ivaretok barns rettigheter på en tilfredsstillende måte. Hva utvalgene legger i dette er uvisst, men det er både nasjonal og internasjonal forskningslitteratur og indekser som viser til at Norge har flere områder som kan forbedres. Blant annet å innføre nasjonale retningslinjer for barnevernskontorene, slik at de har felles retningslinjer for hvordan utøve skjønn, samt hva som legges i prinsippet barnets beste, og høre barnet i større grad. Videre er forskjellen mellom en plikt til å hjelpe og en rett til å få hjelp (tiltak) drøftet. I utgangspunktet er en rettighet noe som styrker den rettslige posisjonen til barnet, og barnets mulighet til i større grad å være aktør i eget liv. Enkelte av utvalgene, og forskningslitteratur viser til at rettigheten er svak som sådan, da barn i mindre grad har mulighet til å fremme rettskrav selv. Å ikke gi barnet denne rettigheten er en statlig utøvelse av paternalisme. Barn, foreldre og staten er fanget i en trekant-relasjon, som tydelig viser at barnet er den underlegne parten i denne maktbalansen.

Den nye barnevernsloven av 2021 viser en klar styrking av barnets rettigheter, i forhold til barnevernloven av 1992. Jeg trekker en slutning på bakgrunn av dette, om at utvalgenes argumentasjon om at lovfestingen av barns rett til tiltak «var av liten betydning», ikke nødvendigvis stemmer. Det ville ikke ha vært behov for en ny barnevernlov som styrker barns rettigheter, hvis den gamle barnevernloven allerede tilfredsstilte behovet.

6.2 Barns- og foreldres rettigheter i et paternalistisk paradoks

I alle dokumentene som utgjør studiens datamateriale er det gjort funn av vurderinger omkring foreldrenes og barns rettigheter som kommer i et motsetningsforhold. Dokumentene er fra tidsperioden 2000 til 2016, og det er derfor en tydelig indikasjon på at dette er et vedvarende problem. Motsetningsforholdet mellom barn og foreldre skal i dette kapittelet drøftes nærmere.

Motsetningsforholdet benyttes blant annet som et etisk argument, hvor det argumenteres for at rettighetsfestingen av barns rett til tiltak kan styrke barnets rettslige posisjon i tilfeller hvor det oppstår et motsetningsforhold mellom barnets og foreldrenes rettigheter (NOU 2016: 16, s. 76). På den andre siden benyttes motsetningsforholdet også som et pragmatisk argument mot rettighetsfestingen (NOU 2016: 16, s. 76). Et etisk argument er et sterkt argument (Helland & Hollekim, 2023; Taylor, 1985). I tillegg bygger argumentet på samfunnets økende fokus på å ville styrke barns rettssikkerhet, noe som underbygger argumentets etiske forankring i samfunnet (Hennum, 2015; Lidén, 2004; Roose & Bouverne-De-Bie, 2008; Skivenes & Strandbu, 2006). Argumentets kjerne er at det i større grad foreligger interessekonflikter mellom barn og foreldre i møte med barneverntjenesten, enn hva som er tilfellet etter den øvrige velferdslovgivningen. Derfor argumenteres det med at det ikke bør gis en rett for barnet til tiltak da det vil resultere i enda vanskeligere interessekonflikter. Dette viser at argumentet er pragmatisk, da det ikke er barnets rett til tiltak som er det reelle vurderingstemaet. Samtidig viser argumentet indirekte til en opprettholdelse av foreldrenes posisjon i motsetningsforholdet. På bakgrunn av dette kan argumentet tolkes som en motstand mot å gi barnet den overbærende makten i motsetningsforholdet mellom foreldre- og barns interesser (NOU 2000: 12, s. 243). På den måten kan man se et hierarki av makt, hvor barnet er nederst, dernest foreldrene og øverst er barneverntjenesten som utøvende enhet for staten, noe som Hennum (2015) omtaler som trekantrelasjonen. Barnets mulighet til å være aktør i eget liv beror både på å ha rettigheter som muliggjør dette, samt foreldre som ikke

innskrenker barnets muligheter. I et slikt motsetningsforhold hvor det oppstår interessekonflikter, vil barnet være avhengig av at maktbalansen mellom foreldre og barn får bedre gjennomføringsevne, da en motsetning betyr at både barnet og foreldrene har interesser som kanskje veier like mye. Det er ikke slik at foreldrenes rettigheter skal trumfes av barnets rettigheter, og det må dermed sees på løsninger for å kunne ivareta begge parter.

I utgangspunktet skal et barnevernstiltak være til det beste for barnet, og derfor kan barn og foreldre ha ulike interesser i møte med barneverntjenesten. Vurderingen av hva som er barnets beste kan være ulikt fra foreldrenes ståsted (NOU 2000: 12, s. 243). Mine funn viser at barneverntjenesten ikke alltid kan overholde sin plikt til å hjelpe barn til rett tid, på grunn av at foreldrene motsetter seg hjelp fra barneverntjenesten (NOU 2000: 12, s. 90-91; NOU 2012: 5, s. 218). Motsetningsforholdet mellom foreldres- og barns interesser er dermed også et problem for barneverntjenestens mulighet til å utøve sitt mandat (NOU 2012: 5, s. 33).

Barneverntjenesten kan hvis lovgivningen om tvang er oppfylt, fortsatt hjelpe barnet mot foreldrenes vilje (Barnevernsloven, 2021, §3-4). Ved å trosse foreldrene utøver barneverntjenesten en statlig paternalisme mot foreldrene (Svendsen, 2013). Det oppleves som det er en større aksept for å utøve paternalisme mot barn, da barn ofte anses som mennesker som ikke enda har full autonomi (Nordby, 2013; Svendsen, 2013). Derimot er det ikke i like stor grad aksept for å innskrenke voksnes valg for mulighet for å styre over eget liv, og i dette tilfellet foreldres rett til å styre over egen familiesituasjon (NOU 2012: 5, s. 153). Samtidig er nettopp dette barneverntjenestens oppgave, å ta avgjørelser med barnets beste som mål, i situasjoner hvor foreldrene og barns interesser kommer i et motsetningsforhold. I en slik situasjon innskrenker barneverntjenesten foreldrenes mulighet til å bestemme over sitt eget barn. Man kan derfor si at foreldrenes utøvelse av paternalisme ovenfor egne barn blir innskrenket av en tredje aktør, nemlig barneverntjenestens statlige paternalisme (Svendsen, 2013). Igjen blir hierarkiet av makt fremtredende, hvor barnet fortsatt er parten med minst autonomi (Hennum, 2015). På den ene siden kan man argumentere for at barneverntjenesten på denne måten overholder sin plikt til å yte hjelp til barn på tross av foreldrenes eventuelle motsetning til dette. På den andre siden kan man argumentere for at barnet egentlig aldri kan være en reell aktør i eget liv når både foreldre og stat har makt til å trumfe barnet (Angel, 2010; Christiansen, 2012).

Barnets mulighet til å være aktør i eget liv, er avhengig av at barnet har rettigheter som tillater dette (Angel, 2010; Hennem, 2015). Med andre ord vil omfanget av barns rettigheter være målestokken for barnet som aktør. En rett til tiltak kan medvirke til at maktbalansen mellom barneverntjenesten, foreldre og barnet utjevnes, noe som er positivt for barnets rettssikkerhet i møte med barneverntjenesten. Barneverntjenestens mandat innebærer å ha tillitt til å utøve paternalisme ovenfor foreldre og barn, der barn lever i et dårlig omsorgsmiljø. Mine funn viser at barneverntjenestens arbeid har blitt mer krevende som følge av det økende kravet til bevisbyrde for å utøve paternalisme (NOU 2012: 5, s. 33). Kravet skyldes at barnet i større grad anses som et selvstendig individ og et rettighetssubjekt, noe som samtidig også nødvendiggjør å i større grad tildele barnet mer autonomi. Utvalget av 2012 uttaler at utøvelse av paternalisme av barneverntjenesten krever at det er barnets beste som skal være den overordnede verdien i utøvelsen (NOU 2012: 5, s. 153). Ved å vektlegge foreldrenes interesser vil ikke barneverntjenesten nødvendigvis prioritere barnets beste, og derfor vil det pragmatiske mot-argumentet til utvalget som vist til innledningsvis; muliggjøre at barneverntjenesten kan utøve paternalisme overfor barn på feil grunnlag.

6.3 Norges valg om å implementere en rett til tiltak for barn

Prosessen som ledet frem til Norges valg om å implementere barns rett til tiltak fra barneverntjenesten, inkluderer også å se nærmere på argumentene for rettighetsfestingen. I den forbindelse skal et av funnene som viser at de ulike utvalgene tar forskjellige vurderinger av samme sak drøftes.

Utvalget av 2009 viser til at det er en debatt om det allerede følger av gjeldende rett rettigheter for barnevernsbarn, og at dette er en juridisk diskusjon som «[...] utvalget ikke ser det som sin oppgave å ta stilling til» og at utvalgets anbefaling om å endre barnevernloven til en rettighetslov er «uavhengig av gjeldende rett» (NOU 2009: 22, s. 92). Utvalgets uttalelse kan oppfattes som et valg om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov uavhengig av om gjeldende rett kan utlede rettighetsbestemmelser eller ikke. Samtidig er det en overraskende uttalelse fra utvalget sett i lys av utvalgets mandat, som innebar å gå gjennom lovverket på barnevernsområdet for å se hvilke endringer som kunne gjøres for å skape bedre løsninger (NOU 2009: 22, s. 9-10). Et utvalg er satt sammen av ulike profesjoner som skaper en helhetlig kompetanse (Regjeringen, u.åb), og utvalget bør derfor ha kompetanse til å ta stilling til den juridiske debatten. En diskusjon antyder at det ikke er enighet rundt temaet i det

juridiske fagmiljøet, og det må da tenkes at dette er en diskusjon som er relevant i arbeidet med å vurdere lovverket. Mine funn viser at Norges barnevernlover har en historisk tendens til å benytte forskning ved endringer, eller utarbeidelse av ny barnevernlov (NOU 2000: 12, s. 34, 97, 300, 302; NOU 2012: 5, s. 25, 155; NOU 2016: 16, s. 37).

Det er spesielt blitt benyttet forskning om barns utvikling og hva som skader deres omsorgsmiljø, til utarbeidelse av nye barnevernlover. Et overraskende funn er at utvalget velger å avstå fra å vurdere den juridiske debatten omkring den samme tematikken som utvalget skal vurdere. Funnet reiser to spørsmål som oppgavens datamateriale ikke kan besvare; 1) hva er det som avgjør om debatten rundt rettighetsfestingen, med medfølgende forskningsmateriale ikke skal ses på? og; 2) hvorfor er ikke all relevant forskning av interesse når de skal avgjøre hvilke endringer som kan eller bør gjøres videre i barnevernloven?

I motsetning til utvalget i 2009, gjennomgikk utvalget i 2016 den juridiske debatten som har vært i det juridiske fagmiljøet om barns rettigheter (NOU 2016: 16, s. 67). Dette utvalget mente debatten var relevant, og brukte den for å avklare gjeldende rett vedrørende barns rettigheter i Norge. Det er nærliggende å anta at den juridiske debatten har vært en årsak til hvorfor det har blitt nedsatt et utvalg i første omgang, da et problem må oppdages før det kan utarbeides en løsning. Det kan tenkes at den juridiske debatten omkring barns rettigheter i Norge kom på bakgrunn av EMDs dommer mot Norge de siste årene, og internasjonal kritikk mot det norske barnevernet (Søvig & Valvatne, 2022). Derfor er det interessant å se hvor forskjellig utvalgene i 2009 og 2016 vurderer om det inngår i deres mandat å ta stilling til den juridiske debatten. Begge utvalgene anbefaler å rettighetsfeste barns rett til tiltak fra barneverntjenesten, men det er tydeligvis forskjellige vurderinger som førte til anbefalingene.

6.3.1 Rettighetens utforming

Norge fulgte først anbefalingen om å gi barn en rett til tiltak fra barneverntjenesten etter at utvalget av 2016 fremla en konkret formulering av lovbestemmelsen med tilhørende vilkår (NOU 2016: 16, s. 67, 77-78). Det var ikke overraskende at utvalget av 2016 fremmet et konkret lovforslag, gitt utviklingen i ordlyden av anbefalingene fra de fire utvalgene; fra en anbefaling i 2000 og 2009 (NOU 2000: 12, s. 254; NOU 2009: 22, s. 106) til et krav om å lovfeste rettigheten i 2012 (NOU 2012: 5, s. 150).

Utvalget av 2016 fremmet en konkret formulering av rettigheten som innebærer at rettigheten kun inntreffer når gitte vilkår er oppfylt, noe som gjør lovbestemmelsen til en skjønnsmessig bestemmelse (NOU 2016: 16, s. 67, 77-78). Den nåværende lovparagrafen som hjemler rettighetsbestemmelsen, lyder som følger; «*Barn har rett til nødvendige barnevernstiltak når vilkårene for tiltak er oppfylt*» (Barnevernsloven, 2021, §1-6). Når utvalget fremmet den konkrete lovformuleringen *med* vilkår, bestemte myndighetene seg for å høre på utvalgene og lovfestet rettigheten (NOU 2012: 5, s. 150-151; NOU 2016: 16, s. 72-73). Det er interessant å se om lovbestemmelsens vilkår har betydning på barnets rettssikkerhet.

6.3.1.1 Vilkår

I motsetning til menneskerettigheter, er en rettighet ofte innskrenket av vilkår, slik at rettigheten er avgrenset (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022; Stang, 2017). En rettighet er altså ikke noe som er gitt som en menneskerettighet, men noe som følger av bestemte vilkår som må være oppfylt (Boe & Gisle, 2022). En rett til tiltak som innskrenkes av vilkår, anses dermed som en normal lovformulering i Norge, og som en normal utøvelse av statlig paternalisme (Svendsen, 2013). Det skal videre ses på om rettighetens utforming i relasjon til barnet som rettssubjekt.

Barnevernslovens ulike paragrafer som regulerer tiltak, viser hvilke vilkår som må innfris for å ha en rett til tiltak. Barneverntjenesten skal tilby frivillige hjelpetiltak «*Når barnet på grunn av sin omsorgssituasjon eller atferd har et særlig behov for hjelp[...]*» (Barnevernsloven, 2021, §3-1), og det samme vilkåret gjelder for pålegg om hjelpetiltak (Barnevernsloven, 2021, §3-4). Det blir en del av barneverntjenestens mandat å avgjøre hvorvidt et barn oppfyller vilkårene til tiltak etter loven, og dermed også vilkårene for å få en rett til tiltak (Barnevernsloven, 2021, §1-6). Det er gjennom denne studiens funn blitt avdekket at det er et problem fra et rettssikkerhetssynspunkt for barnet, at de ulike fasene i en barnevernssak ofte kontrolleres internt i barneverntjenesten (NOU 2000: 12, s. 251); samt at skjønnet som utøves av barneverntjenesten er vanskelig å overprøve eller kontrollere. Studiens funn sammenfaller med øvrig forskningslitteratur (Andersland, 2016; Christiansen, 2012; Jacobsen, 2016; Stang, 2007). Både før og etter rettighetsfestingen, er det opp til barneverntjenestens skjønn å avgjøre om barnet skal få et tiltak. Staten, herunder barneverntjenesten, opprettholder dermed sin overlegenhet i maktforholdet mot barn og foreldre (Hennum, 2015). Det skal ses nærmere på om barnets rett til tiltak fra barnevernet, likevel bidrar til å øke barnets rettssikkerhet.

6.3.1.2 Barns mulighet til tiltak fra barneverntjenesten

I denne oppgaven er det gjort funn som reiser spørsmål om barneverntjenestens arbeid med bekymringsmeldinger er problematisk for rettssikkerheten til barnet. I forbindelse med dette er det særlig tre punkter som må sees på med bakgrunn i mine funn. Det første punktet er at det er ulik praksis i de forskjellige barnevernskontorene i Norge (NOU 2000: 12, s. 121-126, 132). Punkt to er at barns synspunkt ofte ikke blir vektlagt av barneverntjenesten (NOU 2000: 12, s. 163). Tredje punkt er at barnet ofte selv sender inn melding til barneverntjenesten, og i mange tilfeller blir meldingen likevel henlagt (NOU 2016: 16, s. 115).

Ulik praksis i norske barnevernskontorer kan gi uklare retningslinjer for hvordan barneverntjenesten skal utøve sitt mandat, noe som kan medføre forskjellsbehandling. Funnet samsvarer med FN's Barnekomité's kritikk om ulik intern praksis (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Helland, 2020). Det er også rettet kritikk mot at Norge for slavisk følger den juridiske fastsatte aldersgrensen for å høre barnet, og dermed ofte ikke lar barnet få ytre sin mening – og denne kritikken blir også bekreftet gjennom annen forskningslitteratur (Angel, 2010; Archard & Skivenes, 2009; Hennem, 2015; Søvig, 2011). Dette resulterer i at barnet ikke aktivt kan bidra som aktør i eget liv, når barnet ofte ikke blir hørt eller anerkjent når barnet selv kontakter barneverntjenesten (Angel, 2010; Christiansen, 2012; Hennem, 2015). Funnene i denne studien er gjort i datamateriale fra år 2000 til 2016, og med tanke på at det etter innsamlingen av studiens datamateriale er publisert ny forskning i overensstemmelse med oppgavens funn; kan det påstås at dette fortsatt er aktuelle utfordringer sett i fra barns rettsikkerhetsperspektiv (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Helland, 2020). Spørsmålet videre er om å innføre en rett til tiltak kan redusere de nevnte utfordringene, og dermed bidra til å øke barnets rettssikkerhet?

Resultatet ved å implementere en rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten, må følgelig være å vurdere om barnet har en rett, eller ikke, i hver individuell melding (Barnevernsloven, 2021, §§ 1-6, 2-1, 2-2). Som det fremkom tidligere i drøftelsen vil barnevernets skjønn, både når det gjelder å avgjøre om et barn oppfyller vilkårene når det gjelder tiltak og en rett til tiltak, være et skjønn som det er vanskelig å overprøve. Derfor er det vanskelig å se hvordan en rett til tiltak skal fungere som en løsning på ulik praksis i de ulike barnevernskontorene, at barneverntjenesten i større grad vektlegger barnets synspunkt, eller at flere meldinger fra barn ikke henlegges (NOU 2000: 12, s. 121-126, 132, 163; NOU 2016: 16, s. 115). Dette impliserer at en rett til tiltak ikke i større grad muliggjør barnet som aktør (Angel, 2010;

Sigurdson, 2016). En rettighet anses som fundamentet for å nettopp være aktør i eget liv (Aall, 2015; Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022; Willie, 2008), og det er enda en indikator på at ordlyden i lovbestemmelsen er «ufornuftig», som det også fremkom tidligere i drøftelsen (Skivenes, 2004, s. 355). Etter publiseringen av dokumentene som utgjør denne studiens datamateriale, er det innført krav om begrunnelse av meldinger som henlegges uten å iverksette undersøkelse (Barnevernsloven, 2021, §2-1). Dette vil styrke barnets mulighet til etterprøving av en eventuell henleggelse, og kan øke barnets mulighet for overprøving.

Det er i denne studien gjort funn som viser til at det er en debatt hvorvidt det følger av konvensjonsbestemmelser en rett til tiltak (NOU 2009: 22, s. 92, 107, 117; NOU 2016: 16, s. 67-68, 74, 77), og denne debatten er også funnet i forskningslitteratur (Høstmælingen et al., 2016; Ferguson, 2013; Opdal, 2002; Willie, 2008). Selv om alle rettigheter bør overholdes, sees menneskerettigheter på som ukrenkelig; dette er grunnleggende bestemmelser som må overholdes for at ethvert menneske skal ha det bra (Aall, 2015; FN-sambandet, 2021; Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022). I et rettskildeperspektiv vil også en menneskerett ha høyere rang enn øvrige velferdsrettigheter (Aall, 2015; Grunnloven, 1814, Kapittel E; Søvig, 2011). BK vil også ha forrang over nasjonal lovgivning, og det er nettopp derfor det har vært diskusjoner om det kan utledes en rett til tiltak for barn, fra BK eller EMK. Utvalget i 2016 gjennomgår diskusjonen som har foregått i det juridiske fagmiljøet, og konkluderer med at en rett til tiltak ikke kan utledes hverken i Norges Grunnlov eller fra konvensjoner Norge har ratifisert (NOU 2016: 16, 67-68). En rett til tiltak må dermed kategoriseres som en velferdsrett, og det betyr at til tross for at rettigheten i praksis er vanskelig å gjøre krav på grunnet en ufornuftig formulering, er det lite å gjøre med dette fra barnets posisjon.

Barnets mulighet til tiltak fra barneverntjenesten er også påvirket av maktbalansen. Mine funn viser at forholdet mellom barneverntjenesten og barn er et asymmetrisk forhold, som viser til en skjevbalanse (NOU 2012: 5, s. 153). Dette er noe som Lile (2019) omtaler som definisjonsmakten, hvor barneverntjenesten har et mandat som gir dem myndighet til å bestemme over barn, og det vil derfor alltid foreligge en viss form for paternalisme i barneverntjenestens utøvende myndighet. Det er også argumentert for at autonomi nødvendigvis gjør paternalisme (Thorseth, 2002). Utvalget fra 2012 viser til at god paternalisme beror i å gi barnet autonomi, der autonomien som overføres til barnet i samme måte reduserer andres paternalistiske overtak over barnet (NOU 2012: 5, s. 155). Samt at det å tilstrebe symmetri i paternalismen samtidig frigjør samfunnet for eventuelle konsekvenser av barnets

handlinger. En rett til tiltak fra barneverntjenesten er en rett til hjelp når barnet ikke har et gunstig omsorgsmiljø, og det er vanskelig å se at en rett til å be om hjelp skal være et valg som kan få negative konsekvenser for barnet. Thorseth (2002) sin definisjon av paternalisme, er at paternalisme bare er legitim hvis den bidrar til å styrke barnets autonomi, og å innskrenke barns mulighet til tiltak fra barneverntjenesten vil ikke styrke barnets autonomi.

Ved å tildele barn en rettighet som ikke omfordeler maktbalansen mellom barneverntjenesten og barn, er det ikke skjedd en slik overføring av autonomi. Som det fremkom tidligere i drøftelsen har foreldrene en samtykkerett som ofte vanskeliggjør barnets mulighet til å få hjelp fra barneverntjenesten. Det er argumentert for at det i tillegg må gjøres endringer i forelderens samtykkerett, for at barnets rettighet skal fungere i praksis (Stang, 2007). Hvis ikke er resultatet at maktbalansen ikke er endret på bakgrunn av rettighetsfestingen, og barnet er fremdeles nederst i makthierarkiet (Hennum, 2015). Tilnærmingen med å omfordele eller utjevne maktbalansen kan være urealistisk, da det tidligere er hevdet at barnets beste omhandler voksnes ansvar til å beskytte barn. Dette er en paternalistisk tilnærming til barns rettigheter, og vil i så måte resultere i at barn ikke vil ha autonomi (Lile, 2019).

Barnevernlovens lovbestemmelser er i stor grad preget av skjønn, og dette har vært et sentralt tema i vurderinger om barnet skal gis en rett til tiltak (NOU 2009: 22, s. 91, 107, 109; NOU 2012: 5, s. 151; NOU 2016: 16, s. 78). Dette kan være en årsak til hvorfor utvalget i 2016 anbefalte vilkår for rettigheten, og deretter at myndighetene valgte å implementere dette. Hvis det er opp til barneverntjenesten sitt skjønn å avgjøre om vilkårene er oppfylt, og barnet eller andre vil overprøve avgjørelsen gjennom et forvaltningsmessig klageorgan – er det vanskelig å se hvordan det er praktisk mulig å gjøre et rettskrav på bakgrunn av denne rettigheten (Sigurdsen, 2016; Stang, 2017). Samtidig er det i betraktning av den store bruken av pragmatiske mot-argumenter, beleilig at myndighetene oppnådde både å innfri samfunnets og utvalgenes ønske om å innføre rettigheten, samtidig som de i realiteten ikke ga barnet en rett som kan omgjøres til et rettskrav (Aall, 2015; Sigurdsen, 2016; Willie, 2008).

Et argument for rettighetsfestingen er harmoniseringen med den øvrige velferdsretten i Norge, og det vises særlig til rettighetsfestingen av pasientrettigheter (NOU 2000: 12, s. 254, 199; NOU 2009: 22, s. 91, 109; NOU 2012: 5, s. 217; NOU 2016: 16, s. 72, 75, 77; Stang, 2017). Ordlyden som gir en rett til pasientrettigheter er lik barnevernlovens §1-6 som viser til «nødvendig» helsehjelp (Pasient- og brukerrettighetsloven, 1999, §2-1a). Argumentet er et

svakt argument med sin juridiske natur (Helland & Hollekim, 2023), men blir sterkere sett i sammenheng med den økende interessen i samfunnet for framveksten av rettigheter (NOU 2012: 5, s. 155). Dette er ikke bare et argument for rettighetsfestingen, men som også argumenterer for at en rett til tiltak for barn bør ha vilkår eller annet som innskrenker rettigheten. Ved å se til lovbestemmelsen som lovfester en rett til helsehjelp for pasienter, er dette også vanlig på andre områder i velferdsretten i Norge.

Lovbestemmelsen som gir barn en rett til tiltak blir dermed et spenningsfelt, da den både muliggjør barnet som aktør, samtidig som den innskrenker denne muligheten gjennom paternalisme (Angel, 2010; Nordby, 2013; Svendsen, 2013). Autonomien blir byttet ut med paternalisme (Opdal, 2002), og slik jeg ser det kan man omtale dette som et paternalistisk paradoks, da det ser ut som en gjenganger i forhold til barns rettigheter (Christiansen, 2012; Hennum, 2015; Opdal, 2002). Selv om barnet har fått en rett til tiltak, betyr det ikke at barnet har økt sine muligheter til å faktisk få et tiltak i praksis.

6.3.1.3 En rettighet eller et symbol?

Utvalgene argumenterer for at rettigheten er viktig da den i tillegg til å gi barnet en rettighet, vil fungere som et symbol som viser til at det er barnet og barnets interesser som skal være i fokus i barnevernloven (NOU 2000: 12, s. 253; NOU 2009: 22, s. 117; NOU 2016: 16, s. 74). Utvalget mener symboliseringen er sammenfallende med samfunnets syn på barn som et eget individ med selvstendige rettigheter (NOU 2012: 5, s. 35, 149; NOU 2016: 16, s. 31, 52), og dette er en tolkning av symboliseringen som Andersland (2016) støtter gjennom å mene at det symboliserer barns forsterkede posisjon i barnevernssaker. Imidlertid mener Hennum (2015) at rettighetsfestingen viser at barn i dårlige omsorgsmiljø skal få hjelp av barneverntjenesten. Det er uklart for meg hvem rettigheten er ment å symbolisere sitt budskap til. Er det som en fasade til samfunnet, til barnet selv, eller til barneverntjenesten selv når de anvender loven?

Barn har tidligere blitt omtalt som både samfunnets ikon i vestlige land og som symboler i norsk nasjonalisme (Hennum, 2015; Roose & Bouverne-De-Bie, 2008). En rettighets funksjon i dette tilfellet, er å tildele barnet en rett til tiltak fra barneverntjenesten (Boe & Gisle, 2022; Stang, 2007). Definisjonen av symbol og ikon varierer ut fra tro, religion og tradisjon (Hennum, 2015). Siden utvalgets moralske argument benytter begrepet symbol, vil det videre kun fokuseres på dette begrepet. Generelt viser et symbol til noe som representerer noe mer enn seg selv, og en rett til tiltak vil derfor representere noe mer enn å bare være en rettighet

(Svendsen, 2021). Gjennom å hevde at rettigheten har en symboliserende funksjon, kan det tolkes som at barnet skal ha det bra; og noe annet ikke er akseptabelt. Slik tildeles barnet en indirekte makt, ved å splitte samfunnet mellom de som er enig og de som er uenig i symbolikken rettigheten viser til. Utvalgets argument baserer seg på moralen i samfunnet. Det er vanskelig å argumentere mot at rettigheten også skal fungere som et symbol, da det vil oppleves som galt av majoriteten i samfunnet. Likevel mener jeg det er viktig å drøfte hvorvidt symbolikken i rettigheten påvirker rettighetens funksjon i praksis.

Lovbestemmelser bygger gjerne på et normativt grunnlag, da en lov skal være rettleidende. I lys av dette er det derfor naturlig at en rettighetsbestemmelse, som omhandler barn som allerede ses på som et symbol i kraft av det å være barn, også symboliserer at barn skal få hjelp ved behov. Imidlertid vil denne symbolikken som fremmes gjennom rettigheten bero i synet på barn som noe sårbart som trenger vern (NOU 2000: 12, s. 83, 86; Willie, 2008), og ikke i synet på barn som selvstendige individer med egne rettigheter som utvalget argumenterer for (NOU 2009: 22, s. 106; NOU 2016: 16, s. 75, 81). Dette er igjen en indikasjon på at samfunnets syn på barn kanskje ikke har endret seg i den utstrekning som først antatt. Utvalgets argumentasjon om symbolikken vil da være forankret i synet på barn som sårbare, og staten utøver da en symbolsk vold ved å legitimt reproducere dette synet på barn (Bourdieu, 1996, referert til i Hennem, 2015). Utøvelse av statlig paternalisme ses best gjennom hvordan staten regulerer lover, og siden lover har et normativt grunnlag, kan man derfor si at statlig paternalisme og symbolsk vold i denne sammenhengen er å anse som én og samme ting (Svendsen, 2013). Hvorvidt symbolikken påvirker rettighetens fungering i praksis har ikke denne oppgaven grunnlag for å besvare, men jeg finner derimot at symbolikken bak rettigheten påvirker synet på barnet. Som det tidligere er vist til er samfunnets syn på barn og barnets rettslige posisjon to forhold som er gjensidig avhengige av hverandre. Av den grunn kan symbolikken bak rettigheten påvirke barnet som rettssubjekt negativt.

6.4 Barnet som rettssubjekt

Funnene i denne studien viser en tydelig utvikling både i hvordan samfunnet ser på barn og barns juridiske posisjon. Barn har gått fra å betraktes som en del av familien med status som sårbart – til å bli ansett som selvstendige individer med rettigheter (NOU 2000: 12, s. 83, 365; NOU 2016: 16, s. 52). Disse to aspektene ved barn er svært sammenflettet, hvor utviklingen i den ene ser ut til å påvirke den andre. Som det fremkom tidligere i drøftelsen, er det flere

forhold ved en rett til tiltak som ikke styrker barns rettssikkerhet, men derimot bidrar til å styrke paternalismen som utøves på barn. Det skal videre sees på om det er flere aspekter ved rettigheten som kan påvirke barns rettssikkerhet.

6.4.1 En verge med barnets beste- og interesser som utgangspunkt

Utvalget i 2009 var imot å innføre en vergeordning som blant annet kunne bistå barnevernsbarn å kreve sine rettigheter, da dette ville føre til økt tids- og ressursbruk, samt komplisere prosedyren ved å bringe flere aktører inn i barnevernssakene (NOU 2009: 22, s. 107, 109, 117). Utvalget i 2016 foreslo derimot å innføre en vergeordning (trygghetsperson), da en objektiv tredjepart bedre kan ivareta barnets interesser og hjelpe barnet til å ivareta egne rettigheter, og på den måten styrke barnets rettssikkerhet (NOU 2016: 16, s. 80-81). Det ble ikke innført en vergeordning i hverken barnevernloven av 1992 eller 2021 (Barnevernloven, 1992; Barnevernloven, 2021). Det vil ikke gås inn i detaljer på hvorfor dette ikke ble gjennomført, da det faller utenfor studiens formål, men det er interessant å se videre på om en slik løsning ville ha styrket barnets rettssikkerhet i barnevernssaker.

Det ble argumentert for at en vergeordning skulle bistå barn i å ivareta egne rettigheter, og trygghetspersonen som sådan skulle ikke bestemme over barnet, men være en forlengelse av barnets beste- og interesser (NOU 2016: 16, s. 80-81). Dette virker som en bra ordning, hvor barnets manglende kompetanse grunnet alder, kan komplementeres av kompetansen til en voksen med barnets interesser i fokus. En vurdering av barnets kompetanse og i hvor stor grad barnet bør få bestemme og medvirke, har vært et vurderingsmoment innenfor barneverntjenesten lenge (Angel, 2010; Christiansen, 2012). Ved å innføre en vergeordning, kan dette muliggjøre at barnet i større grad kan aktivt delta i beslutninger om eget liv, og derfor muliggjøre barnet som aktør (Hennum, 2015; Skivenes & Strandbu, 2006). Samtidig må vergen handle ut fra hva som er til barnets beste, og spørsmålet blir hvem det er som skal avgjøre hva som er til barnets beste.

Barnets beste sett fra barnets ståsted kan være annerledes enn sett fra en annen persons ståsted. Dette kan både bero i mangel av kompetanse eller fordi barnet opplever sin situasjon annerledes enn hva noen på utsiden gjør. Uavhengig av grunn, er dette et reelt scenario, og spørsmålet blir hvilket ståsted som skal legges til grunn i hensynet til barnets beste. Hvis det er uenighet i hva som er til barnets beste, og vergen mener barnets synspunkt vil være til skade for barnet – vil det være umoralsk av vergen å handle etter barnets synspunkt (Nordby,

2013; Svendsen, 2013). Det vil etter min mening være lett for vergen å utøve hard paternalisme i slike konflikter, for deretter å begrunne dette i nettopp barnets beste (Nordby, 2013). Dette fordi at alle som foretar avgjørelser om barn alltid skal ha barnets beste som grunnleggende hensyn i avgjørelsene (Barnevernsloven, 2021, §1-3). Barneverntjenesten praktiserer statlig paternalisme ovenfor både barn og foreldre, og forskjellen mellom hard- og statlig paternalisme er kun at den statlige paternalismen er legitimert av nasjonale lover (Breen et al., 2020; Svendsen, 2013). I praksis vil da vergeordningen gå imot formålet med å være en støtte og en hjelper for barnet, og bli enda en aktør som utøver paternalisme overfor barnet. Spørsmålet er da om en verge heller kunne ha utøvd myk paternalisme overfor barnet.

Ifølge Aristoteles og Kant er et fritt valg et valg som må kunne kontrolleres av personen, og personen må da ha nok kunnskap om valget som gjøres, samt eventuelle konsekvenser det innebærer (Nordby, 2013; Svendsen, 2013). I tilfeller hvor vergen er uenig i valget til barnet, må vergen likevel la barnet få ta dette valget. Både Sigurdsen (2016) og utvalget av 2016 (NOU, 2016: 16, s. 76) mener det ikke er rett å overlate barnet til å stå til ansvar for konsekvenser, da et barn ikke er kompetent nok til å ta valget i utgangspunktet. De fleste vil nok være enig i at det ikke er rett å la et barn lære på den harde måten, og dette synspunktet leder oss rett tilbake til trangen om å skjerme barn fordi det er sårbart (NOU 2000: 12, s. 83, 90). Dette er igjen en indikator om at synet på barn ikke har endret seg fra å bli sett på som objekter i behov for vern (Hennum, 2015; Willie, 2008).

Samtidig kan det også argumenteres for at en slik vergeordning er bedre enn å ikke ha en vergeordning. Vergen skal være en objektiv person, i motsetning til foreldre og barneverntjenesten, og vil i så måte tenkes å fungere som en ressurs for barnet. Som det ble drøftet tidligere i dette kapitlet er barnet fanget i et paternalistisk paradoks mellom foreldrene og barneverntjenesten. Selv om vergen *kan* utøve paternalisme overfor barnet, vil barnet i større grad ha muligheten til å få fremmet sine meninger gjennom vergen, da både foreldrene og barneverntjenesten kan ha ulike interesser enn barnet. Om vergen er paternalist overfor barnet eller ikke, vil vergen ikke ha egne interesser som kommer i konflikt med barnets. Det vil derfor antas at vergen i noen grad vil øke barnets rettssikkerhet.

6.4.2 Sett fra barnets ståsted

Det er gjort funn i alle studiens dokumenter som viser til at det er viktig å synliggjøre barnets perspektiv og interesser (NOU 2000: 12, s. 299; NOU 2016: 16, s. 72, 74). Utvalgene mener

at å gjøre barnevernloven til en rettighetslov sett fra barnets ståsted, kan medvirke til å gjøre barnet bevisst på seg selv som rettighetssubjekt – noe som kan bidra til at barnet i større grad drar nytte av rettighetene sine (NOU 2009: 22, s. 99; NOU 2012: 5, s. 163; NOU 2016: 16, s. 77, 244). Det er i den anledning interessant å se nærmere på hva en rettighetslov sett fra *barnets ståsted* innebærer.

En tolkning av barnets ståsted kan være at barnevernloven skal regulere barns rettigheter. Som det tidligere er redegjort for inneholder den nye barnevernsloven flere lovbestemmelser som hjemler barns rettigheter i kontakt med barneverntjenesten (Barnevernsloven, 2021). Det kan derfor argumenteres for at barnevernsloven på lang vei er en rettighetslov sett fra barnets ståsted. I tillegg skulle dette indirekte medvirke til at barnet i større grad ble bevisst på seg selv som rettighetssubjekt (NOU 2009: 22, s. 99; NOU 2012: 5, s. 163; NOU 2016: 16, s. 77, 244). Hvorvidt dette er et resultat av loven eller ikke, kan ikke konkluderes med i denne oppgaven, og vil være en tematikk som er aktuell for videre studier.

Det kan virke åpenbart å tolke barnets ståsted som at loven regulerer barns rettigheter, men det kan noen ganger være nødvendig å se bort fra det åpenbare. En annen tolkning av barnets ståsted kan i denne sammenheng forstås som barnets synspunkt. Det er spesielt et argument som taler *mot* at barn oppfatter den nye barnevernsloven som en rettighetslov – da en rett til tiltak også tilsier en rett til tvangstiltak (NOU 2009: 22, s. 91, 107; NOU 2012: 5, s. 151; Sigurdsen, 2016). Barneverntjenesten kan pålegge barn og foreldre hjelpetiltak (Barnevernsloven, 2021, §3-4). En rettighet og en tvang er motsetninger av hverandre, hvorav en rettighet er frivillig å benytte seg av (Boe & Gisle, 2022). En rettighet som også gir noen andre lovhjemmel til å utøve tvang overfor rettighetsinnehaveren, fremstår som «*ufornuftig*» (Skivenes, 2004, s. 355).

Det er rettet kritikk mot norsk lovgivning tidligere, hvor noen lover oppleves som «*ulogiske og lite gjennomtenkt*» – hvor grunnen til dette vises til å bero i lovforarbeidet (Skivenes, 2004, s. 355). I dette tilfellet er retten til tvang allerede tatt opp av utvalget i 2009, og det bør ha vært god nok tid til å vurdere ordlyden i lovbestemmelsen. Utvalget av 2012 viser til at en rett til tvang i hovedsak dreier seg om tvang rettet mot foreldrene, da et tvangstiltak ovenfor barnet skal redusere en skadelig omsorgssituasjon, og vil av den grunn ikke oppleves som en rett til tvang fra barnets ståsted (NOU 2012: 5, s. 151). Det kan tenkes at barnet grunnet alder og modenhet ikke oppfatter sin egen omsorgssituasjon som dårlig, og derfor heller ikke vil

oppfatte barneverntjenestens involvering som ønskelig (Archard & Skivenes, 2009; Barnevernsloven, 2021, §1-4; Sigurdsen, 2016).

Et barns møte med barneverntjenesten vil i de fleste tilfeller være et møte preget av mange følelser som gjør et barn sårbart. Om barnevernlovens endring til en rettighetslov er noe som barnet blir informert om, har en forståelse for, eller greier å ta inn over seg er noe usikkert. Det som det derimot kan konkluderes med er at et rettighetsbasert barnevern er en kompleks utvikling på flere områder, enn kun å ta i betraktning om barnet skal gis en rettighet eller ikke (NOU 2012: 5, s. 150).

7.0 Oppsummering

Formålet med denne masteroppgaven har vært å belyse hva som ledet til Norges valg om å implementere en rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten i barnevernloven, og hva dette betyr for barnet som rettighetssubjekt. For å undersøke dette ble det utarbeidet en problemstilling med tre forskningsspørsmål:

«Hva ledet til Norges valg om å implementere en rett til tiltak fra barneverntjenesten i barnevernloven, og hva betyr dette for barnet som rettighetssubjekt?»

- *Hvordan begrunnes valget om å ikke implementere rettigheten til tiltak fra barneverntjenesten?*
- *Hvordan begrunnes valget om å implementere rettigheten til tiltak fra barneverntjenesten?*
- *Har synet på barn og deres posisjon i samfunnet hatt betydning i endringen i barnevernloven §1-6?*

7.1 Studiens viktigste funn

I forbindelse med argumentene som er blitt benyttet mot en rettighetsfesting, er disse argumentene i stor grad preget av å være pragmatisk. Pragmatiske argumenter kjennetegnes her ved å ikke ha barns rett til tiltak som det faktiske vurderingstemaet, og det kan derfor hevdes at Norge ikke alltid har barnets beste som overordnet vurderingstema i saker som omhandler barn. Dette funnet kan forklares ved at ulike barnevernkontor tolker prinsippet om barnets beste ulikt. Dette vises gjennom at barns rett til tiltak behandles med skjønn, og barn får da ikke lik rett til tiltak i praksis.

Videre omhandler de pragmatiske argumentene mot en rettighetsfesting temaene statens plikt til å hjelpe barn. Det er ulike meninger rundt om en rettighet vil styrke barnets stilling bedre enn hva staten kan gjennom sin plikt til å hjelpe. Maktbalansen mellom stat, foreldre og barn har også vært aktuell i den sammenheng, da en rett for barnet vil tilegne barnet større grad av autonomi som muliggjør barnet som aktør i eget liv.

Argumenter som har vært anvendt for en rettighetsfesting er i større grad preget av moralske- og etiske argumenter, noe som indikerer at det er barnets rett til tiltak som faktisk er

vurderingstemaet i argumentene. Likevel er det også her gjort funn av pragmatiske argumenter, som viser til at utvalgene ønsker å implementere rettigheten av andre årsaker. Blant annet ved å benytte rettigheten som et middel til å bedre barnevernets omdømme, og symbolisere at barn skal få hjelp ved behov. Symbolikken bak rettigheten kan påvirke barnet som rettssubjekt negativt, da symbolikken baserer seg på synet om barn som sårbare individer. Dette indikerer at barnets utvikling til et eget rettssubjekt hemmes av paternalismen.

Barns- og foreldres rettigheter er et gjennomgående tema, og studiens funn viser til at barns rettigheter er i et paternalistisk paradoks med foreldrenes rettigheter. Årsaken er at barn, til tross for sine rettigheter, til stadighet er den tapende parten i maktbalansen mellom stat, foreldre og barn. Selv om barnets mulighet til å få tiltak fra barneverntjenesten nå er rettighetsfestet, kan foreldrene fortsatt være et hinder for at barnet får hjelp fra barneverntjenesten.

Gjennom diskusjonen har det kommet frem at utviklingen av synet på barn og deres styrking av rettslig posisjon i samfunnet har hatt betydning for rettighetsfestingen. Likevel er det flere svakheter ved rettigheten, blant annet barnets mulighet til å selv kreve den. En verge kan benyttes for å sikre barnets rettssikkerhet ved en rett til tiltak, samtidig kan en verge opptre som en paternalist overfor barnet i noen situasjoner, som vil resultere i at barnet får enda en aktør som kan innskrenke barnets egen mulighet til å bestemme. Det er dermed usikkert hvorvidt en verge styrker eller svekker barnets rettssikkerhet og autonomi.

En rett til tiltak fra barneverntjenesten har vist seg å være svak på flere områder, blant annet på grunn av barnets mulighet til å kreve retten, foreldres samtykkenekt og barneverntjenestens interne kontroll. Det kan med bakgrunn i denne oppgavens funn stilles spørsmål ved rettighetens faktiske funksjon i praksis, og det er derfor nødvendig med videre studier som ser nærmere på dette. Både i forhold til om barnet i større grad får tiltak til tross for at foreldrene ikke er enig, om barnet i større grad får medvirke og blir hørt i møte med barneverntjenesten, og hvordan barneverntjenesten selv arbeider etter at barnets rett til tiltak ble rettighetsfestet.

7.2 Studiens styrker og begrensninger

I denne oppgaven har formålet vært å belyse oppgavens problemstilling gjennom å studere relevante dokumenter. I den sammenheng har det blitt analysert politiske dokumenter som er blitt produsert på vegne av Barne- og familiedepartementet. En av studiens styrker er at jeg benyttet nettsidene til de to politiske aktørene Stortinget og regjeringen for å innhente dokumenter til studiens datagrunnlag, da alle offentlige dokumenter er tilgjengelig på internett (Regler om rett til innsyn i Stortingsdokumenter, 2009, §1). Imidlertid betyr ikke det at jeg nødvendigvis har gjort gode nok søk til å finne alle relevante dokumenter. Samtidig mener jeg at jeg har gjort grundige søk, på et innskrenket tema, hvor fremgangsmåten jeg har brukt ved innhenting av datamaterialet er tydelig redegjort for, noe som styrker troverdigheten i forskningsprosessen (Bowen, 2009; Grønmo, 2016). I tillegg er en av begrensningene ved studien at dokumentene er produsert til et annet formål enn forskning, og det må derfor være et fokus på å få frem meningsinnholdet til personene i den konteksten meningen er produsert (Bowen, 2009; Gadamer, 1960/2012).

En av studiens svakheter er at datamaterialet består av fire dokumenter, da dette er et relativt lite utvalg. På bakgrunn av dokumentenes størrelse og kvalitet, mener jeg imidlertid at utvalget er tilfredsstillende for å besvare studiens problemstilling. I tillegg benyttes det to analyseverktøy på studiens datamateriale, noe som bidrar til en detaljert dybdeforståelse av datamaterialet; slik at tekstens helhet kan forstås ut fra delen og delen ut fra helheten (Gadamer, 1960/2012).

7.3 Avsluttende merknader

I slutfasen av arbeidet med denne masteroppgaven ble det publisert en ny NOU, *NOU 2023:7 Trygg barndom, sikker fremtid: Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre*, avgitt til Barne- og familiedepartementet av et barnevernlovsutvalg ledet av Marit Skivenes. Rapporten tar for seg vurderinger av tiltak som skal styrke rettssikkerheten for barn og foreldre i alle fasene ved barneverntjenestens arbeid, samt hvordan å sikre at myndighetsutøvelsen barneverntjenesten utøver er riktig. Barns rettssikkerhet i møte med barneverntjenesten har vært et av hovedtemaene i rapporten. Utvalget mener statusen på barns rettssikkerhet er «*alvorlig og pressende*» og at det er nødvendig å gjøre omfattende endringer for å styrke barnets rettssikkerhet (NOU 2023: 7, s. 15). Dette er blant annet på grunn av at barn ikke får medvirke, uttale seg, eller ta del i beslutninger til tross for at dette allerede er

rettigheter som er lovfestet. Videre er det også spørsmål hvorvidt barnets privatliv er sikret godt nok, og at det bør etableres et klageorgan hvor både foreldre og barn har muligheten til å klage på barneverntjenestens arbeid. Prinsippet om barnets beste blir forstått ulikt gjennom den vide skjønnsutøvelsen, og utvalget foreslår å inkludere syv momenter i loven for å gi en konkret ramme for hvordan prinsippet skal forstås. For mer utfyllende informasjon om utvalgets funn og forslag se hen til NOU 2023: 7.

Dette er en NOU som sannsynligvis hadde vært inkludert i denne studiens datagrunnlag hvis NOU-en, og den nye barnevernsloven av 2021, hadde vært publisert og tredd i kraft ved masteroppgavens oppstart. Hvis barnevernsloven av 2021 hadde vært ikraftsatt før masteroppgavens datamateriale ble innhentet, hadde dette påvirket eksklusjon- og inklusjonskriteriene.

8.0 Litteraturliste

- Aall, J. (2015). *Rettsstat og menneskerettigheter* (4.utg.). Fagbokforlaget.
- Andersland, G. K. (2009). Barnets perspektiv eller stadig de voksnes preferanser? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 7(03), 202-206.
<https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2009-03-04>
- Andersland, G. K. (2016). Kommentar til Randi Sigurdson: Rett til barneverntjenester (FAB nr.4/2015). *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 14(02), 222-224. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2016-02-07>
- Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer – en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(3), 141-151.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-03-02>
- Archard, D. & Skivenes, M. (2009). Balancing a Child's Best Interests and a Child's Views. *The International Journal of Children's Rights*, 17(1), 1-21.
<https://doi.org/10.1163/157181808X358276>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Barnevernpanelet. (2011). *Barnevernpanelets rapport* (Q -1189 B). Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>
- Boe, E. M. & Gisle, J. (2022, 12. januar). Rettighet (juridisk). *I Store norske leksikon*. Hentet 19. april 2023 fra https://snl.no/rettighet_-_juridisk
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/qj0902027>
- Breen, C., Krutzinna, J., Luhamaa, K., & Skivenes, M. (2020). Family Life for Children in State Care, *The International Journal of Children's Rights*, 28(4), 715-747. <https://doi.org/10.1163/15718182-28040001>
- BUFDIR. (u.å). Ny barnevernslov. Hentet 21.mars. 2023 fra <https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/ny-barnevernslov/>
- BUFDIR. (2022, 14. desember). *Hjelpetiltak i hjemmet*.
https://www.bufdir.no/barnevern/tiltak_i_barnevernet/hjelpetiltak_i_hjemmet/

- Carter, S. M. & Little, M. (2007). Justifying Knowledge, Justifying Method, Taking Action: Epistemologies, Methodologies, and Methods in Qualitative Research. *Qualitative Health Research*, 17(10), 1316-1328. <https://doi.org/10.1177/1049732307306927>
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(01-02), 16-30. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-01-02-03>
- Falch-Eriksen, A. & Skivenes, M. (2019). Right to Protection. M. Langford, M. Skivenes & K. H. Søvig (Red). *Children's Rights in Norway: An Implementation Paradox?* (s. 107-134). Universitetsforlaget.
- Ferguson, L. (2013). Not merely rights for children but children's rights: The theory gap and assumption of the importance of children's right. *The International Journal of Children's Rights*, 21(2), 177-208. <https://doi.org/10.1163/15718182-55680015>
- Ferguson, L. (2014). The Jurisprudence of Making Decisions Affecting Children: An Argument to Prefer Duty to Children's Rights and Welfare. Diduck, A., Peleg, N. & Reece, H (Red.), *Law in Society: Reflections on Children, Family, Culture and Philosophy* (s.141-189). https://doi.org/10.1163/9789004261495_010
- FN-sambandet. (2021, 21. januar). *Menneskerettigheter*. <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/menneskerettigheter>
- Gadamer, H-G. (2012). *Sannhet og metode: Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk* (L. Holm-Hansen, Overs.). Pax forlag. (Opprinnelig utgitt 1960).
- Gisle, J. (2018, 07. desember). Prosessuell. *I Store norske leksikon*. Hentet 19. april 2023 fra <https://snl.no/prosessuell>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for Assessing the Trustworthiness of Naturalistic Inquiries, *ERIC/ECTJ Annual Review Paper*, 29(2), 75-91. <https://doi.org/10.1007/BF02766777>
- Habermas, J. (1996). *Between Facts and Norms*. Cambridge: Polity Press.
- Helland, T (ed). (2020). *A comparative analysis of the Child Protection Systems in the Czech Republic, Lithuania, Norway, Poland, Romania and Russia*. Centre for Research on Discretion and Paternalism, University of Bergen. <https://hdl.handle.net/1956/21640>
- Helland, T. & Hollekim, R. (2023). Care Order Cases in the European Court of Human Rights. *The International Journal of Children's Rights*, 31(1), 190-224. <https://hdl.handle.net/11250/3066356>
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(2), 125-138. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02-05>

- Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S., & Sandberg, K. (2016). *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge (3.utg.)*. Universitetsforlaget.
- Jacobsen, A. F. (2016). Children's Rights in the European Court of Human Rights – An Emerging Power Structure, *The International Journal of Children's Rights*, 24(3), 548-574. <https://doi.org/10.1163/15718182-02403003>
- KidsRights Index. (2013). *The KidsRights Index: overall score*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/04131702/TheKidsRightsIndex-1.pdf>
- KidsRights Index. (2014). *The KidsRights Index: overall score*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/04132334/The-KidsRights-Index-overall-score-may-2015.pdf>
- KidsRights Index. (2015). *The KidsRights Index 2015*. https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/04131124/The-KidsRights-Index-2015_DEF.pdf
- KidsRights Index. (2016). *The KidsRights Index 2016*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/04130820/The-KidsRights-Index-2016-Research-Report-1.pdf>
- KidsRights Index. (2017). *The KidsRights Index 2017*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2017/05/14215912/The-KidsRights-Index-2017.pdf>
- KidsRights Index. (2018). *The KidsRights Index 2018*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/04125405/The-KidsRights-Index-2018-research-report.pdf>
- KidsRights Index. (2019). *The KidsRights Index 2019*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/04125047/The-KidsRights-Index-2019-Report-gecomprimeerd.pdf>
- KidsRights Index. (2020). *The KidsRights Index 2020: Report*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2020/05/25092805/200519-The-KidsRights-Index-report-2020.pdf>
- KidsRights Index. (2021). *The KidsRights Index 2021: Report*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2021/06/03095317/KidsRights-Index-2021-Report.pdf>
- KidsRights Index. (2022). *The KidsRights Index 2022: Report*. <https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/2022/10/18212510/KidsRights-Index-2022-Report.pdf>
- Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1814-05-17>
- Kristoffersen, B. L. (2017). *Barns rett til nødvendig hjelp etter barnevernloven* [Masteroppgave, Norges Arktiske Universitet]. <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/14347/thesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Kuhn, T. S. (1996). *Vitenskapelige revolusjoners struktur* (T. Berg. & L. Holm-Hansen, Overs.). Spartacus. (Opprinnelig utgitt 1962).
- Langford, M. & Kirkebø, T. L. (2019). Children's Rights Indexes: Measuring Norway's Performance. M. Langford, M. Skivenes & K. H. Søvig (Red). *Children's Rights in Norway: An Implementation Paradox?* (s. 42-99). Universitetsforlaget.
- Lidén, H. (2004). Barns rettigheter – en realiserbar intensjon? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 7(04), 196-212.
- Lile, H.S. (2019). Paradigmeskifte eller villedende aktivisme? *Kritisk juss*, 45(02), 49-56.
<https://doi.org/10.18261/issn.2387-4546-2019-02-01>
- Lindboe, K. (2012). *Barnevernrett* (6. utg.). Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358(9280), 483-488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- Martnes, M. (2021). *Barnets beste: Rettighetens innhold i saker om opphold på humanitært grunnlag og utvisning*. Universitetsforlaget.
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Mestad, O., Michalsen, D. & Haugli, T. (2021). §104. O. Mestad & D. Michalsen (Red). *Grunnloven: Historisk kommentarutgave 1814-2020* (s. 1167-1177). Universitetsforlaget.
- Nairn, S. (2019). Research paradigms and the politics of nursing knowledge: A reflective discussion. *NursPhilos*, 20(4). <https://doi.org/10.1111/nup.12260>
- Neuman, W. L. (2011). *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches* (7. ed.). Pearson.
- Nordby, H. (2013). *Etikk i barnevern*. Gyldendal Akademisk.
- Norges institusjon for menneskerettigheter. (2022, 7. desember). *Menneskerettighetene*. NHRI. Hentet 10.januar 2023 fra <https://www.nhri.no/menneskerettighetene/>
- Norges institusjon for menneskerettigheter. (2023, 7. februar). *Innspill til Stortinget om klagerett for barn*. NHRI. Hentet 2. mai 2023 fra <https://www.nhri.no/2022/innspill-til-stortinget-om-klagerett-for-barn/>
- NOU 2000:12. (2000). *Barnevernet i Norge: Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne – og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/?ch=1>

- NOU 2009:22. (2009). *Det du gjør, gjør det helt – Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. Barne- og likestillingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-22/id587673/>
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>
- NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>
- NOU 2023:7. (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid: Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a1eb3f73d3d94fa6b146dbd08f8a4253/no/pdfs/nou202320230007000dddpdfs.pdf>
- OHCHR. (2014, 14. april). *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*. OHCHR. Hentet 3.mai 2023 fra <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-communications>
- OHCHR. (2023, 21. Februar). *Status of Ratification Interactive Dashboard: Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure*. OHCHR. Hentet 3. mai 2023 fra <https://indicators.ohchr.org>
- Ot.prp.44 (1991-1992). *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. Barne- og familiedepartementet. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1991-92&paid=4&wid=c&psid=DIVL312&pgid=c_0131
- Opdal, P. M. (2002). Barnerettighetene. *Nordic Journal of Human Rights*, 20(04), 2-10.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1891-814X-2002-04-02>
- Pasient- og brukerrettighetsloven. (1999). *Lov om pasient- og brukerrettigheter (LOV-1999-07-02-63)*. Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>
- Punch, K. F. (2014). *Introduction to social research. Quantitative & qualitative approaches* (3. ed.). Sage.
- Regjeringen. (u.åa). *PROP. 133 L (2020-2021): Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Regjeringen. Hentet 13.mars 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>

- Regjeringen. (u.åb). *NOU-ar*. Regjeringen. Hentet 20.mars 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767/>
- Regler om rett til innsyn i Stortingets dokumenter. (2009). *Regler om rett til innsyn i Stortingets dokumenter* (FOR-2009-03-16-468). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2009-03-16-468>
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode (4.utg.)*. Fagbokforlaget.
- Roose, R. & Bouverne-De-Bie, M. (2008). Do Children Have Rights or Do Their Rights Have to be Realised? The United Nations Conention on the Rights of the Child as a Frame of Reference for Pedagogical Action. *Journal of Philosophy of Education*, 41(03), 431-443. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2007.00568.x>
- Seljetun, M. (2019). *Lovfesting av rett til barneverntjenester – en diskursteoretisk analyse av politiske dokumenter* [Masteroppgave, OsloMet]. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/7759/Seljetun_May.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. *Education for Information*, 22(2), 63-75 <https://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>
- Sigurdsen, R. (2016). Rett til barneverntjenester. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 13(04), 316-346. <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2015-04-05>
- Sikt. (u.å). *Personverntjenester for forskning*. Hentet 19.februar 2023 fra <https://sikt.no/tjenester/personverntjenester-forskning>
- Skivenes, M. (2004). Gir stortingskomiteenes rolle i lovgivningen økt demokratisk kvalitet? *Kritisk juss*, 30(4), 355-367. <https://doi.org/10.18261/ISSN2387-4546-2004-04-06>
- Skivenes, M. & Strandbu, A. (2006). A Child Perspective and Children´s Participation. *Children, Youth and Environments*, 16(2), 10-27. <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.16.2.0010>
- Stang, E. G. (2007). *Det er barnets sak: Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven §4-4*. Universitetsforlaget.
- Stang, E. G. (2017). Forslaget til ny barnevernlov. Rettighetsfesting, strukturendring og språk revisjon. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 15(03), 191-212. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2017-03-02>

- Stortinget. (2022, 15. august). *Kort om Stortingets lovarbeid*. Hentet 25. april fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stortinget-undervisning/ungdomstrinnet/stortingets-oppgaver2/kort-om-stortingets-lovarbeid/>
- Svendsen, L. F. H. (2013). *Frihetens filosofi*. Universitetsforlaget.
- Svendsen, L. F. H. (2021, 02. september). Symbol. *I Store norske leksikon*. Hentet 22. april fra <https://snl.no/symbol>
- Søvig, K. H. (2011). Barnekomiteens kritikk av Norge. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 9(1), 1-5. <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9553-2011-01-01>
- Søvig, K. H. (2019). Incorporating the Convention in Norwegian Law. M. Langford, M. Skivenes & K. H. Søvig (Red). *Children's Rights in Norway: An Implementation Paradox?* (s. 269-299). Universitetsforlaget.
- Søvig, K. H. & Valvatne, A. V. (2022). Avgjørelser fra EMD i saker fra 2021 om vern av privat- og familieliv. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 20(2), 89-138. <https://doi.org/10.18261/fab.20.2.2>
- Taylor, C. (1985). *1 Human Agency and Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thorseth, M. (2002). Fundamentalisme og legitim paternalisme. *Nordic Journal of Human Rights*, 20(01), 18-32. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1891-814X-2002-01-03>
- Tvedt, K. A. (2023, 25. januar). Statsråder i Norge. *I Store norske leksikon*. Hentet 24. februar 2023 fra https://snl.no/statsraeder_i_norge
- Willie, P. W. (2008). Oversikt over internasjonale rettskilder og aktiviteter med fokus på barn og barns rettigheter. Hedlund, M-A (Red.), *Barnerett – internasjonalt perspektiv* (s. 179-187). Fagbokforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1 Søkeord som ble benyttet i søk etter dokumenter

Søkeord
Rett til tiltak Rett til hjelp <i>I relasjon til søkeordene:</i> Barnevern Barneverntjenesten

Vedlegg 2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Studiens datamateriale er valgt ut ifra følgende kriterier	
Inkluderende kriterier:	Ekskluderende kriterier:
Offentlige tilgjengelige dokumenter	Forholder meg til politiske dokumenter siden den politiske prosessen er godt dokumentert, ettersom temaet i mindre grad er dokumentert gjennom forskning (derav ikke litteraturstudie)
Dokumentene må være publisert i perioden 1992-2022	En rett til tiltak ble vurdert i forbindelse med arbeidet til barnevernloven av 1992, og det ble derfor naturlig å sette tidsperioden ned til dette årstallet
Politiske dokumenter: Norges offentlige utredninger (NOU)	Utelukker høringsinstanser og innspill til Stortinget, ettersom mange av disse er inkludert i de offentlige utredningene (NOU)
En rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten	Dokumentene må inneholde informasjon som spesifikt ser på barns rett til tiltak fra barnverntjenesten, generelle betraktninger

	som gjelder barns rettigheter inkluderes dermed ikke
--	--

Vedlegg 3 En oversikt over hvordan den enkelte diskursen ble benyttet under kodingen i argumentasjonsanalysen

Presentasjon av diskursene som ble kodet i i argumentasjonsanalysen	
Diskurser (overordnet kategori):	Beskrivelse:
Argumenter for en rett til tiltak	Argumenter, ikke uttalelser, for å endre barnevernloven til en rettighetslov og/eller implementere en rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten
Argumenter mot en rett til tiltak	Argumenter, ikke uttalelser, mot å endre barnevernloven til en rettighetslov og/eller implementere en rett til tiltak for barn fra barneverntjenesten
Juridiske argumenter	Argumenter som søker å avdekke sannheten gjennom gjeldende rett og blir bekreftet som gyldige gjennom støtte fra gjeldende rett; lover, juridisk presedens, teorier, rettspraksis og konvensjoner.
Pragmatiske argumenter	Argumenter som handler om å nå målet på den mest effektive måten, derav en middel-mål-tankegang, samt bærer preg av å være rasjonelle og logiske. Argumentene har ikke barnets rett til tiltak som det reelle vurderingstemaet
Etiske argumenter	Argumenter som viser til en persons individuelle ståsted, hvor personens indre kan bli påvirket av ytre faktorer. Personens indre viser til tanker, perspektiver, meninger, følelser, religiøst ståsted, og personlige erfaringer.
Moralske argumenter	Argumenter som viser til samfunnet normer. Argumentene omhandler normative konflikter, hvor det oppstår avveining mellom normene, for å prøve å oppnå en løsning.

